

การปรับตัวทางสังคม และเศรษฐกิจ กรณีศึกษา

การศึกษาที่ผ่านมาในบทต้นๆ จะเห็นได้ว่า แต่เดิมนั้นหมู่บ้านดอนทรายมีประชากรเป็นชาวลาวโซ่งที่อพยพมาจากอำเภอเขาย้อย จ.เพชรบุรี เข้ามาอยู่อาศัยกันเป็นระลอกๆ จนตั้งถิ่นฐานกันเป็นการถาวรในเวลาต่อมา มีอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักในการใช้เลี้ยงดูสมาชิกของชุมชนมี ส่วนที่เหลือจากการบริโภคของสมาชิกจำนวนเล็กน้อยจึงนำออกแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของต่างๆ ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน หรือเพื่อการผลิตที่หมายถึงเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่ไม่สามารถผลิตได้เองในชุมชน สภาพการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปจึงเป็นไปอย่างเรียบง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ทุกคนต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันไม่มีความแตกต่างด้านฐานะความเป็นอยู่ มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเองที่สามารถหาจับจองได้ตามกำลังความสามารถที่จะแสวงหาเอาไว้ครอบครองได้โดยไม่มีกรว่าจ้างผู้อื่นเข้ามาช่วยเหลือในรูปของเงินตรา อาศัยความเชื่อใจที่มีต่อกัน ไหว้วานกันในหมู่เครือญาติ ดังนั้นการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้มีรายได้เพิ่มเติมจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนไม่ได้คำนึงถึง ในสภาพปัจจุบันการที่ชุมชนมีระบบการผลิตเชิงพาณิชย์ที่ทำการผลิตเพื่อการค้าได้ก่อให้เกิดการต่อสู้แข่งขันกันสูงระหว่างผู้ผลิต จึงทำให้การช่วยเหลือกันเช่นแต่เดิมนลดน้อยลงไปมาก มีการว่าจ้างเป็นเงินตรากันเป็นส่วนใหญ่ แต่ถึงกระนั้นสภาพการขอแรงกันก็ยังมีปรากฏอยู่บ้างในหมู่เครือญาติใกล้ชิด การมีถนนที่ใช้การได้ดีตั้งแต่ พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ได้ช่วยให้ชาวบ้านมีการติดต่อกับชุมชนภายนอกได้สะดวกรวดเร็ว กว้างขวางมากขึ้นกว่าแต่ก่อนและจากการติดต่อกับชุมชนภายนอกได้อย่างรวดเร็ว ได้ก่อให้เกิดมีการไหลเข้ามาของนวัตกรรมต่างๆ สู่ชุมชนเป็นไปอย่างแพร่หลาย ผู้คนในชุมชนเริ่มหันไปรับเอาค่านิยม ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตแบบคนเมืองกันมากมีความต้องการปัจจัยต่างๆ สำหรับการดำเนินชีวิตเพิ่มขึ้นกว่าแต่ก่อนซึ่งเป็นการนำวิถีชีวิตเข้าไปผูกพันกับสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในขณะที่กำลังทรัพยากรในการซื้อหาสิ่งของดังกล่าวมีอยู่อย่างจำกัด เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้ทุกคนได้พยายามในทุกวิถีทางที่จะมีรายได้เพิ่มมากขึ้น เพื่อที่จะได้นำไปซื้อหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ดังกล่าวไว้เป็นกรรมสิทธิ์ในการช่วยให้เกิดความสะดวกสบายในชีวิตประจำวันของตนเอง การกระทำดังกล่าวได้ชักนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตของชาวนา ดังจะเห็นได้จากการมีการผลิตแบบใหม่ การทำนาที่มีการใช้

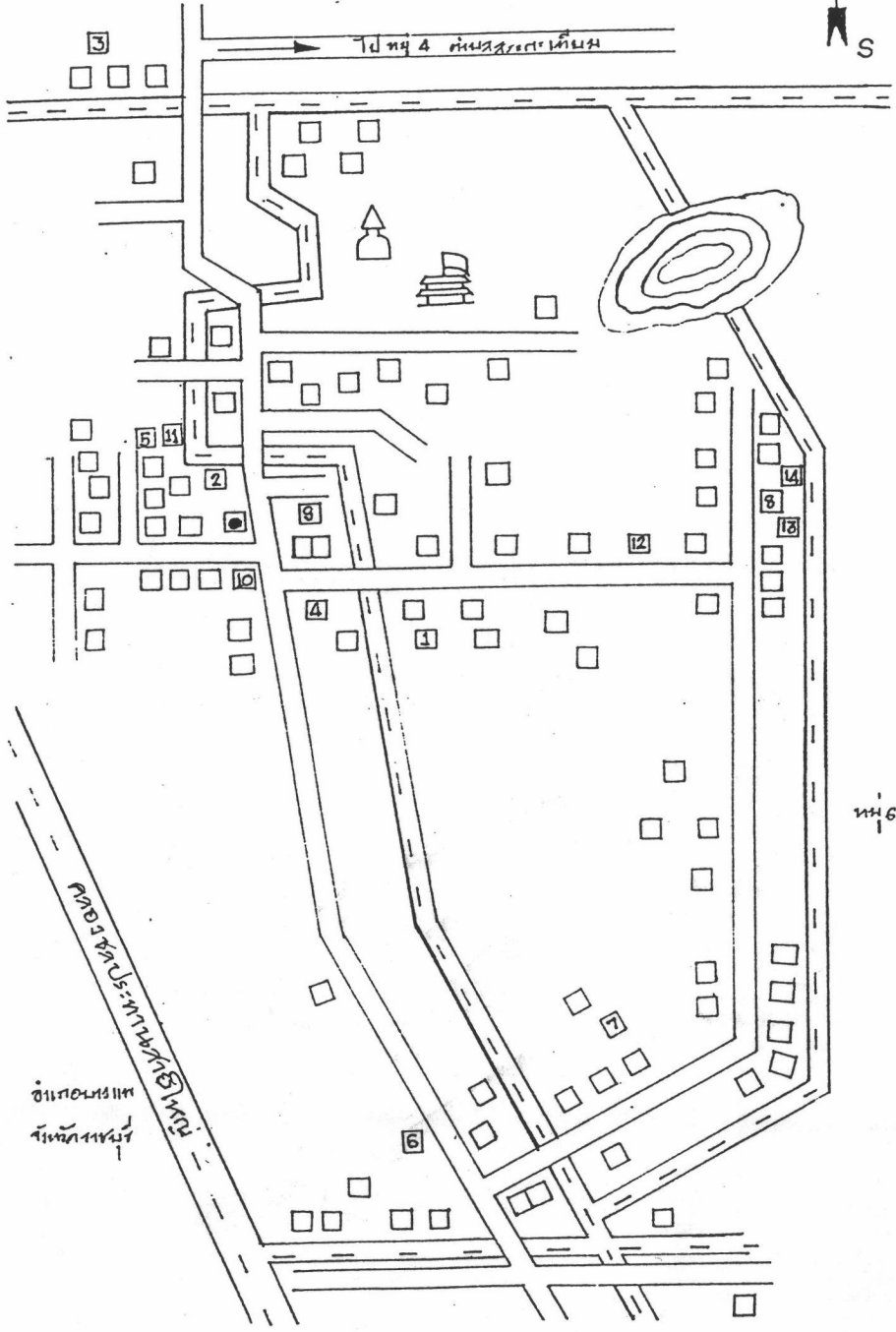
เครื่องไถนา ทันสมัย มีการใช้เมล็ดพันธุ์ตามที่ได้รับคำแนะนำจากทางราชการ การมีอาชีพใหม่เกิดขึ้นหลากหลาย และจากการที่มีระบบการผลิตแบบใหม่ได้ ทำให้ชาวนาหลายครัวเรือนไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง จากสาเหตุการสูญเสียที่ดินหลายประการดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 ชาวนาเหล่านี้จึงต้องแสวงหาทางเลือกในการมีรายได้ด้วยการประกอบอาชีพใหม่ ที่มีใช้การทำนาเพียงอย่างเดียวดังเช่นที่เคยทำมาแต่เดิม อันเป็นวิธีการปรับตัวของชาวนา เพื่อให้หลุดพ้นจากสภาพความทุกข์ยากที่กำลังเผชิญอยู่และหลายครัวเรือนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นสามารถปลดหนี้สินได้ด้วยการประกอบอาชีพใหม่ ในขณะที่อีกหลายครัวเรือนยังต้องมีสภาพการเป็นชาวนาเช่า ชาวนาไร่ที่ดิน ล้มลุกคลุกคลาน หาเช้ากินค่ำไปวันๆ เปลี่ยนอาชีพไปเรื่อยๆ ไม่แน่นอนไม่มีเวลาได้หยุดพักเพราะถ้าหยุดพักงานนั้นหมายถึงการขาดรายได้ไปด้วย เมื่อวิถีชีวิตของชาวนาเหล่านี้เข้าไปผูกพันกับระบบการผลิต เพื่อการค้าส่งผลให้มีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างมาก สภาพการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายไปวันๆ กลายเป็นการรีบเร่งกับเวลา มีการแก่งแย่งแข่งขันกันอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ เป็นวิธีการที่ชาวนาพยายามต่อสู้ดิ้นรนทุกวิถีทางเท่าที่ศักยภาพของตนที่มีอยู่จะเอื้ออำนวยให้ได้ทั้งนี้เพื่อที่ตัวเอง และครอบครัวจะได้มีสภาพชีวิตที่ดีกว่าที่เป็นอยู่เดิมหรืออยู่รอดได้โดยปกติสุข แต่ด้วยเหตุที่แต่ละคนนั้นมีความไม่เท่าเทียมกันทางศักยภาพจากปัจจัยหลายประการที่เข้ามาเป็นตัวกำหนด จึงทำให้มีแนวทางในการแสวงหาทางเลือก หรือวิธีการปรับตัวที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละครัวเรือน ดังจะเห็นได้จากสภาพที่ปรากฏในปัจจุบัน ชาวนาแต่ละคนมีสภาพความเป็นอยู่และวิธีการทำมาหาเลี้ยงชีพแตกต่างกันไป ชาวนาหลายคนมิได้เป็นชาวนาอีกต่อไปแต่กลายเป็นพ่อค้า ช่างก่อสร้าง เจ้าของเตาเผา หรืออื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นวิธีการปรับตัวของชาวนาแต่ละคน ในการที่จะหารายได้มาสู่ครัวเรือนของตนเอง เพื่อใช้เลี้ยงดูสมาชิกในครัวเรือนได้อย่างเพียงพอ

จากการศึกษาพบว่าบ้านดอนทรายประกอบด้วยประชากรทั้งสิ้น 549คน มีทั้งหมด 90 ครัวเรือน ในจำนวนนี้มีครัวเรือนที่ต้องใช้ที่ดินในการประกอบอาชีพจำนวน 74 ครัวเรือน และส่วนใหญ่ยังคงมีอาชีพทำนาเพื่อใช้ในการบริโภคในครัวเรือน หรือเป็นการผลิตเพื่อขาย ในจำนวนทั้ง 74 ครัวเรือนมีเพียง 59 ครัวเรือนเท่านั้นที่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเองส่วนอีก 15 ครัวเรือนนั้นยังคงต้องเช่าที่ดินของผู้อื่นทำกิน ซึ่งมีทั้งเช่าที่ดินทำกินเพียงบางส่วน และเช่าผู้อื่นทั้งหมดจึงเห็นได้ว่าจากจำนวน 15 ครัวเรือนที่เช่าที่ดินทำกินนั้นคิดเป็นร้อยละ 16.67 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชนถือได้ว่าเป็นจำนวนตัวเลขที่ไม่มากนัก แต่ปรากฏว่าบรรดาผู้ที่มิที่ดินทำกินเป็นของตนเองนั้น ได้มีขนาดที่ดินจำนวนไม่มาก โดยส่วนใหญ่จะมีที่ดินในครอบครองขนาด 1 - 30 ไร่

และผู้ที่มีที่ดินตั้งแต่ 60 ไร่ขึ้นไปนั้น มีเพียง 7 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 7.78 ของครัวเรือนทั้งหมดเท่านั้น และเป็นผู้ที่แบ่งที่ดินบางส่วนให้ผู้อื่นเช่าทำกินได้จะเห็นได้ว่าแม้ชาวบ้านจะมีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง แต่การที่มีที่ดินถือครองขนาดย่อยกันเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่สามารถนำที่ดินดังกล่าวมาใช้ในการผลิตที่ต้องการใช้พื้นที่ทำกินจำนวนมากดังเช่นการทำนาได้อีกต่อไป ดังนั้น ชาวนาหลายครัวเรือนจึงต้องแสวงหาอาชีพที่จะสามารถใช้ที่ดินขนาดย่อยเหล่านี้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการเพิ่มรายได้เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในครัวเรือนได้อย่างเพียงพอ นอกจากนี้ชาวบ้านบางครัวเรือน แม้จะไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเองแล้วก็ตาม พวกเขาก็ยังสามารถที่จะดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข และบางครัวเรือนก็มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีกว่าผู้ที่มีที่ดินทำกินเสียด้วยซ้ำไปสิ่งต่างๆ ดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่จะต้องทำการศึกษากันต่อไป และนับตั้งแต่ชุมชนแห่งนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงในระบบการผลิตแบบยังชีพเข้ามาสู่ระบบการผลิตเพื่อการค้าแล้วนั้น ชาวนาแต่ละคนได้ใช้วิธีการใดบ้างในการนำพาตัวเองและครอบครัวพ้นฝ่าอุปสรรคต่างๆ มาได้ และได้อาศัยปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้สามารถดำรงชีวิตมาได้จนถึงปัจจุบัน และมีข้อจำกัดอะไรบ้างที่ทำให้เกิดความแตกต่างในการสูติ์นรณของแต่ละครอบครัว ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นวิถีทางเลือกในการปรับตัวของชาวนาแต่ละครัวเรือน จนกระทั่งมาีสภาพความเป็นอยู่ และมีการประกอบอาชีพต่างๆ ดังเช่นในปัจจุบัน

เพื่อให้ได้เห็นถึงวิธีการปรับตัวของชาวนาแต่ละครัวเรือน จนมีสภาพฐานะความเป็นอยู่ และการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยได้เลือกจัดกลุ่มครอบครัวชาวนาตามฐานะความเป็นอยู่ที่ปรากฏออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน โดยในการเลือกพิจารณาวว่าจะให้ครัวเรือนใดเป็นตัวแทนของกลุ่มต่างๆ ในการศึกษาของชุมชนแห่งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพิจารณาจากการสอบถามความคิดเห็นของครัวเรือนที่เลือกศึกษาว่าได้จัดให้ครัวเรือนของตนเองอยู่ในกลุ่มฐานะใด (self-identify) และได้สอบถามข้อมูลจากชาวบ้านในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีอาชีพทำนาเช่นกัน และให้ชาวบ้านเหล่านี้ช่วยประเมินตามความคิดเห็นของพวกเขาตนเองว่า ครัวเรือนที่เลือกไว้ศึกษาทั้งหมดดังกล่าวว่ามีฐานะความความเป็นอยู่ในระดับบ้าง โดยส่วนใหญ่จะพิจารณาจากสภาพที่อยู่อาศัย ทรัพย์สินในครอบครอง อันได้แก่ที่ดิน การมีเงินให้กู้ยืม ทรัพย์สินมีค่าต่างๆ และอาชีพที่ครัวเรือนนั้นประกอบด้วย ซึ่งพบว่ามีความไม่ตรงกันอยู่บ้าง ดังนั้นเพื่อให้การแบ่งกลุ่มครัวเรือนที่ศึกษาได้ถูกต้องยิ่งขึ้นผู้ศึกษาจึงประเมินฐานะของแต่ละครัวเรือนที่ทำการศึกษากันอีกครั้ง โดยประเมินจากสภาพทางกายภาพที่ปรากฏได้แก่ เป็นผู้ที่เคยมีอาชีพทำนา หรือยังทำนาอยู่ สภาพที่อยู่อาศัย ทรัพย์สิน ปัจจัยการผลิตในครอบครอง ภาระหนี้สิน จำนวนวัยแรงงาน และอาชีพในการหารายได้

แล้วนำมาตรวจสอบอีกครั้ง จากข้อมูลที่ได้จากคำบอกเล่าของชาวบ้านแต่ละครัวเรือนที่ได้ประเมินฐานะความเป็นอยู่ของครัวเรือนตัวเองไว้ ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสอบถามชาวบ้านครัวเรือนอื่นๆ ที่ได้ช่วยประเมินสภาพความเป็นอยู่ของเพื่อนบ้านไว้เกี่ยวกับการจัดกลุ่มตามที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งจากการพิจารณาดังกล่าวทั้งหมดใน 3 ขั้นตอนช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเลือกศึกษาจากครัวเรือนที่เป็นตัวแทนของชุมชนได้ทั้งสิ้น 14 ครัวเรือนด้วยกัน และได้จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มครอบครัวมีฐานะดี กลุ่มครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง และกลุ่มครอบครัวที่มีฐานะยากจน

สัญลักษณ์

- ถนน
- คลองชลประทาน
- ทนุอันที่ระลึกชาติ
- บ้านเรือน
- เจดีย์
- โขมเจดีย์
- ศาลากลางบ้าน

ชื่อถนน
บ้าน...

หน้า 6

ภาพที่ 7 แผนที่แสดงบ้านของครอบครัวชาวนากรณีศึกษาทั้ง 14 ครอบครัว

ศึกษาการปรับตัวทางสังคม และเศรษฐกิจของชาวนา จากกรณีศึกษา 14 ครอบครัว

จากข้อมูลที่ได้ในตอนต้นพบว่า ภายในหมู่บ้านชาวนาบ้านสวนใหญ่ยังคงมีอาชีพทำนา กันเป็นจำนวนมากซึ่งมีทั้งที่ทำการผลิตไว้บริโภค และที่ทำการผลิตไว้เพื่อขายโดยเฉพาะ จาก ข้อมูลการสำรวจชุมชนขณะทำการศึกษพบว่า มีชาวนาทั้งสิ้น 78 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 86.67 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน ที่มีอาชีพทำนาแต่การทำนาของชาวนาในปัจจุบัน เป็นการทำนาแผนใหม่กล่าวคือ มีการใช้พันธุ์ข้าวที่ทางราชการส่งเสริม มีการใช้ปุ๋ยเคมี ใช้ เทคโนโลยีแผนใหม่ในการผลิตดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น และในการทำนานั้นไม่สามารถใช้ เป็นอาชีพหลักในการหารายได้มาสู่ครัวเรือนได้ เนื่องจากการทำนาในปัจจุบันต้องประสบกับ ปัญหาการขาดทุนหรือทำนาแล้วไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร ชาวนายังทำนาเพิ่มมากขึ้นเท่าใดกลับกลายเป็น การช่วยเพิ่มหนี้สินให้กับตัวเองมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้นชาวนาจึงได้ใช้การประกอบอาชีพอื่นใน การช่วยหารายได้เพิ่มขึ้นมาให้แก่ครอบครัว วิธีการดังกล่าวเป็นการปรับตัวของชาวนาใน แต่ละครอบครัวที่มีความแตกต่างกันซึ่งสามารถจำแนกออกตามฐานะทางเศรษฐกิจได้เป็น 3 กลุ่ม ด้วยกันคือ กลุ่มครอบครัวที่มีฐานะดี กลุ่มครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง ซึ่งจะพบเป็นส่วนใหญ่ และกลุ่มครอบครัวที่มีฐานะยากจน ซึ่งทั้ง 3 กลุ่มนี้จะมีความแตกต่างกันไม่มากนักในที่นี้จะขอ ยกตัวอย่างมาเพียง 14 ครอบครัว เพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงการปรับตัวของครัวเรือนในกลุ่มฐานะต่างๆ ได้อย่างชัดเจน

กลุ่มครอบครัวที่มีฐานะดี

จะเป็นครอบครัวที่มีฐานะดีมาแต่เดิม แต่ส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง มาก่อน แต่ได้มีการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ค่อยๆ ไต่เต้าขึ้นมาจนกลายเป็นผู้ที่มี ฐานะดี ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ไม่ขายที่ดินให้กับนายทุนนอกหมู่บ้านมีอาชีพทำนามาตลอดจนถึง ปัจจุบัน หรือเลิกทำนาไปประกอบอาชีพอื่นที่ให้ผลดีมากกว่าผลเสีย ซึ่งจะมีอยู่ 3 ครอบครัวด้วยกัน คือ ครอบครัวของนางเมือง สิงห์ทอง ครอบครัวของนางคง สิงห์ล่อ และครอบครัวของนายใบ อ้อยอารีย์ (สิงห์ล่อ)

1. ครอบครัวของนางเมือง สิงห์ทอง (นามสกุลเดิมรอดหมอน) อยู่บ้านเลขที่ 26 ปัจจุบันอายุ 75 ปี

เป็นผู้ที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้การยอมรับว่า เป็นผู้ที่มีฐานะความเป็นอยู่ดีที่สุดในของหมู่บ้านเนื่องจากมีที่ดินจำนวนมาก และไม่เคยขายที่ดินเพื่อนำเงินไปใช้จ่ายในเรื่องใดๆ นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มีอาชีพทำนามาโดยตลอด แต่เดิมนั้นนางเมืองเป็นชาวลาวโซ่งบ้านอยู่ อ.บางแพ จ.ราชบุรี นามสกุลเดิมว่า "รอดหมอน" เมื่ออายุได้ 22 ปี ได้แต่งงานกับสามีที่เป็นคนลาวโซ่งบ้านดอนทราย ได้รู้จักกันจากการที่สามีไปเที่ยวประเพณีเล่นคอน - ลงช่วงที่หมู่บ้านของตนแล้วมีความพอใจต่อกันจึงให้ผู้ใหญ่มาสู่ขอ หลังแต่งงานได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ตัวเอง 1 ปี โดยช่วยพ่อแม่ทำนามาตลอดจนมีบุตรคนแรกจึงได้ย้ายตามสามีมาอาศัยอยู่กับพ่อแม่ยังบ้านดอนทราย และได้ร่วมทำนาไปกับพ่อแม่ของสามีจนกระทั่งมีบุตรด้วยกัน 4 คน เป็นชายทั้งหมด พ่อแม่ของสามีได้ตายลง และได้ยกมรดกที่ดินให้ทำกินจำนวน 14 ไร่ 2 งานปัจจุบันลูกๆ แต่งงานแยกครอบครัวกันไปอยู่ในที่ต่างๆ มีเฉพาะครอบครัวของบุตรชายคนสุดท้าย (นายน้อย สิงห์ทอง) ที่ยังคงอยู่ร่วมกันและมีบุตร 3 คน ทุกคนกำลังศึกษาเล่าเรียน และเป็นแรงงานในการผลิตไปด้วย เมื่อเริ่มเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านดอนทรายใหม่ๆ นั้นครอบครัวของนางเมืองยังคงทำการผลิตร่วมกับพ่อแม่สามี หลังจากเหตุการณ์ทำนาสามีของนางจะออกเร่ขายของไปตามที่ต่างๆ เมื่อได้เงินมาส่วนหนึ่งจะแบ่งให้แม่ และภรรยา ภายหลังจากพ่อแม่ตายลง และได้รับมรดกที่ดินจึงแยกออกจากพี่น้องคนอื่นมาทำเอง มีเงินเหลือมากขึ้น จึงนำไปซื้อที่ดินทั้งในหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียงเก็บไว้ในสมัยนั้นที่ดินราคาเพียงไร่ละ 50 - 100 บาทส่วนข้าวเปลือกก็เพียงเกวียนละ 20 - 30 บาท นางกับสามีได้ทำการซื้อที่ดินเก็บไว้อยู่หลายปีจนมีที่ดินทำกินเพิ่มเป็น 100 กว่าไร่ โดยนางเมืองให้เหตุผลว่าที่ตนเองกับสามีไม่เก็บเงินไว้แต่กลับนำไปซื้อที่ดินนั้น เพราะเห็นว่าเมื่อมีที่ดินก็สามารถปลูกข้าว พืช ผัก ผลไม้ไว้เก็บกินชั่วรุ่นลูกหลานหลานตลอดไป แต่ถ้ามีเงินไว้มากก็กลัวถูกโจรปล้นชิงไป หรือใช้หมดไม่เหลือไว้เป็นมรดกตกทอดมายังลูกหลาน ดังนั้นทุกครั้งที่ได้เงินมาจากการขายข้าวเปลือก พืชผลต่างๆ จึงนำไปซื้อหาที่ดินไว้เสมอและจากการที่สามีของนางเมืองเป็นคนขยันขันแข็งมาโดยตลอด ดังนั้นจึงมีเงินมากพอที่จะใช้จ่ายในครอบครัว และมีเหลือพอที่จะไปซื้อหาที่ดินมาไว้เพิ่มเติม เมื่อก่อนที่การคมนาคมยังไม่ดีเช่นปัจจุบันนางกับสามีจะต้องย่ำน้ำ ที่มีโคลนตมสูงระดับเอวออกไปหาน้ำครามจากที่ไกลๆ มาไว้ย้อมผ้าเพื่อทอผ้าขึ้นลายแดงโม กับเสื้อฮีเก็บไว้ใส่หลายๆ และเป็นไปได้ติดต่อกับผู้คนภายนอกไปด้วย ระหว่างทางก็จะมีภรรยาผลผลิตบางอย่างออกเร่ขายไปด้วย ส่วนใหญ่สามี

ของนางจะเป็นคนออกไปหาบน้ำคร่วมกับเพื่อนบ้าน ครั้นเมื่อถนนใช้การได้ดี นางกับสามีก็ได้ซื้อรถไถชนิดเดินตามมาไว้ไถนาเช่นชาวบ้านคนอื่น และหันมาใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวตามที่เจ้าหน้าที่แนะนำ แต่เนื่องจากบริเวณที่นาของนางอยู่ในบริเวณที่ดีจึงให้ผลผลิตดีมาตลอดทุกปี ในเวลาต่อมาสามีของนางได้ล้มเจ็บลง และตายไปในที่สุดราว 10 กว่าปีผ่านมาแล้วนางจึงได้ขายที่ดินแถว จ.ราชบุรี ที่มีพื้นที่ติดกับท้ายหมู่บ้านจำนวน 30 กว่าไร่ เนื่องจากนางอายุมากแล้ว และลูกๆ ต่างแยกย้ายกันไป จึงตัดสินใจขายที่ดินบริเวณนั้นเสีย ได้เงินมาจำนวน 130,000 บาท (ประมาณปีพ.ศ. 2528) ได้นำมาซื้อที่ดินในบริเวณหมู่บ้านไร่ละ 40,000 บาทไว้จำนวน 9 ไร่ โดยนำเงินบางส่วนที่เก็บไว้ออกสมทบเข้าไปปัจจุบันนางมีที่ดินอยู่ 110 ไร่ โดยแบ่งให้ลูกๆ ได้ทำนา และปลูกหญ้าใช้เลี้ยงวัวนมไป 40 กว่าไร่ ที่เหลืออยู่นางกับครอบครัวบุตรชายคนเล็กได้ใช้ทำนา ปลูกหญ้า และให้ผู้อื่นเช่าทำ เนื่องจากทำเองทั้งหมดไม่ไหว เพราะแรงงานในครอบครัวมีอยู่จำกัด นอกจากนี้ นายน้อยบุตรชายยังนำวัวนมมาเลี้ยง 17 ตัว ซึ่งเลี้ยงตั้งแต่สามีของนางยังมีชีวิตอยู่รวมเวลาได้ 10 ปีมาแล้ว และเป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมหนองโพ ด้วย ทุกวันครอบครัวของบุตรชายจะช่วยกันรีดนมวัวด้วยเครื่องรีดนมที่ซื้อมา ไว้ใช้ได้ 4 - 5 ปี เพราะจำนวนวัวนมมากขึ้น หากจะรีดด้วยมือเพียงอย่างเดียวคงทำไม่ได้ จึงซื้อเครื่องรีดนมมาไว้ใช้ หลังจากนั้นจะดูแลเรื่องต่างๆ ไป เช่น การให้อาหาร ทำความสะอาดคอก เก็บมูลสัตว์ ฯลฯ รวมทั้งดูแลสุกรที่เลี้ยงไว้อีก 20 กว่าตัวด้วยพอตกสายจึงจะไปดูที่ไร่ที่นา และหาอาหารให้วัวนม ซึ่งจะมีรถกระบะของตัวเองในการบรรทุกต้นข้าวโพดหรือหญ้าอ่อนกลับมาส่วนตัวนางเมืองเองจะดูแลความเรียบร้อยต่างๆ ไปไม่ได้ทำเองเพราะลูกๆ เห็นว่านางอายุมากแล้วจึงอยากให้พักผ่อน และจับทำเฉพาะงานเบาๆ เท่านั้น จากการสำรวจพบว่าสภาพบ้านเรือนยังคงเป็นบ้านเรือนไทยที่สร้างด้วยไม้แต่มีขนาดใหญ่ ภายในบ้านมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มากมายโดยเฉพาะเครื่องใช้ไฟฟ้าจะมีไว้ทั้งหมด และนอกจากนี้ยังมีเครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิตที่ทันสมัยหลายอย่างเช่น รถไถนาแบบมีหัวผานที่ใช้ไถนาและบรรทุกสิ่งของได้ มีเครื่องสูบน้ำเข้านา เครื่องตัดหญ้าขนให้วัวกิน เครื่องรีดนมวัว 3 - 4 เครื่อง รวมทั้งรถกระบะ รถจักรยานยนต์ และอื่นๆ อีกหลายประการที่จะเป็นเครื่องบ่งบอกให้ได้ทราบถึงระดับฐานะของครอบครัวนี้ได้ว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดี และจากการสอบถามนางเมือง และเพื่อนบ้านพบว่านางไม่เคยเป็นหนี้สินหรือกู้เงินมาลงทุนใดๆ หากแต่เป็นผู้ให้เงินกู้แก่ชาวบ้านโดยคิดดอกเบี้ยร้อยละ 2 - 3 บาทเท่านั้น และผ่อนปรนให้กับผู้ที่ไม่มีเงินมาชำระได้อีกด้วย ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงมีความรู้สึกที่ดีต่อครอบครัวนางเมือง และนางก็ยังช่วยเหลืองานของหมู่บ้าน หรือเพื่อนบ้านเสมอมาได้ขาด เป็นที่นับถือของคนทั่วไปในหมู่บ้าน แต่นางไม่สนับสนุนให้บุตรชายเข้าสมัครเป็น

ผู้ใหญ่นายด้วยเหตุผลที่ว่า นายน้อยจะต้องรับผิดชอบงานในครอบครัวหลายประการ ถ้าหากไปเป็นผู้ใหญ่นายก็ไม่มีเวลามากพอที่จะให้กับลูกบ้านได้ อีกทั้งนางไม่ต้องการผัดใจกับญาติผู้พี่คือ นายชอบ สิงห์ทอง ซึ่งเป็นพ่อของผู้ใหญ่นายคนปัจจุบัน

2. ครอบครัวของนายคง สิงห์ล่อ อยู่บ้านเลขที่ 59 ปัจจุบันอายุ 63 ปี

อดีตเคยเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่นายและได้ลาออกพร้อมๆ กับที่อดีตผู้ใหญ่นายคนก่อนเกษียณอายุครบ 60 ปี (ผู้ใหญ่เรียง สิงห์ล่อ) ซึ่งปัจจุบันอายุ 68 ปีแล้ว ภรรยาของนายคงชื่อนางสน สิงห์ล่อ (สิงห์เรือง) อายุ 63 ปีเช่นกัน ทั้งคู่เป็นคนบ้านดอนทรายโดยกำเนิดสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษอพยพมาตั้งถิ่นฐาน ณ ที่นี้ มีบุตรด้วยกัน 6 คนเป็นชาย 2 คนหญิง 4 คน โดยบุตรคนโตแต่งงานแล้วทำงานบริษัทในกรุงเทพฯ ส่งเงินให้ใช้เดือนละ 3,000 บาท บุตรคนที่สองรับราชการเป็นครูสอนอยู่ที่อื่นได้ส่งเงินมาให้พ่อแม่บ้างเล็กน้อย บุตรคนที่สามแต่งงานแล้วแต่ไม่ทำงานอะไร ช่วยพ่อแม่สามีดูแลไร่นาอยู่ที่สามพราน นานๆ จะแวะมาเยี่ยมพ่อแม่สักครั้ง บุตรคนที่สี่รับราชการเป็นผู้ช่วยปลัดอำเภอ ได้ส่งเงินมาให้ทางบ้านบ้าง บุตรคนที่ห้าแต่งงาน ชายของอยู่กรุงเทพฯ กับสามี นานๆ จึงจะนำเงินมาให้พ่อแม่บ้าง ส่วนบุตรคนเล็กทำงานเป็นเสมียนอยู่บริษัทอัลลอยด์แถวตัวจังหวัดนครปฐม ไม่ได้ให้เงินพ่อแม่แต่จะกลับมาช่วยงานพ่อแม่ช่วงทำนาโดยสมัยก่อนนายคง และภรรยาเมื่อแต่งงานแล้วได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ภรรยาทำนาให้ 2 ปี จากนั้นจึงกลับมาอยู่กับพ่อแม่ของตนเอง โดยพ่อแม่ได้แบ่งที่ดินให้ทำกิน 10 ไร่ ทั้งคู่ต่างช่วยกันทำมาหากินได้เงินมาก็นำไปซื้อที่ดินเพิ่มและใช้ส่งลูกเรียน เมื่อลูกๆ โตขึ้นบางคนไม่ได้เรียนต่อก็มาช่วยเป็นแรงงานในไร่มาให้กับพ่อแม่ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2508 นายคงได้รับเลือกเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่นาย และเป็นผู้นำพิธีกรรมบางอย่างของหมู่บ้าน รวมทั้งมีความรู้เรื่องยาแผนโบราณที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ได้ช่วยรักษาให้แก่ชาวบ้านมาตลอดโดยมิได้คิดเงินทองแต่อย่างใดอีกทั้งยังเป็นผู้ที่ขอความช่วยเหลือชาวบ้าน และงานของหมู่บ้าน จึงเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านทั่วไป นายคง เล่าว่าสมัยก่อนตนเองกับภรรยาไม่ได้มีเงินทองอะไรมากมาย อาศัยขยันทำมาหากินเก็บเล็กผสมน้อยหาผักหาปลาขายได้เงินมาก็เก็บสะสมไว้ พอใครบอกขายที่ดิน โดยมากจะเป็นญาติๆ กันที่จะมาขอกู้เงินซึ่งจะนำโฉนดที่นำมาจำนองไว้ แล้วไม่มีเงินมาไถ่ถอนคืนก็ยกให้ตนไว้เป็นกรรมสิทธิ์ จึงมีที่ดินทำกินเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และมีมากกว่า 70 ไร่ขึ้นไป แต่เนื่องจากลูกๆ เรียนหนังสือ ไปทำงานที่อื่นกัน จึงได้ตัดแบ่งบางส่วนขายไปและให้ผู้อื่นเช่าทำนาโดยคิดค่าเช่า 1 : 3 หรือ 6 - 8 ถึงต่อไร่ สำหรับเงินที่ได้จากการขายที่ดินได้นำมาซื้อที่ดินใกล้ๆ บริเวณบ้านเพิ่มขึ้น ส่วนที่เหลืออีกเป็น

หลักล้านได้ฝากธนาคารไว้เก็บดอกเบี้ยกิน และแบ่งให้บุตรสาวไปทำทุนกับสามี เพราะเป็นคนที่ไม่ได้เรียนหนังสือ และช่วยงานในไร่inamaโดยตลอดจนกระทั่งแยกครอบครัวไป ปัจจุบันนายคงกับภรรยาได้เลี้ยงเปิดไข่ไว้ 30 กว่าตัวเก็บไข่ขายได้วันละ 22 - 25 ฟอง เลี้ยงไก่บ้านไว้ขาย และเลี้ยงแม่หมูไว้ 2 ตัวสำหรับผสมพันธุ์ขายลูกหมู นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการให้ผู้อื่นเช่าที่นาทำกิน ซึ่งนายคงถือครองอยู่ 65 ไร่ รวมทั้งเงินจากการเก็บผลไม้ในสวนของบุตรสาวขายเป็นรายได้อีกด้วย ชาวบ้านได้เล่าว่านายคงกับภรรยาเป็นคนมีน้ำใจชอบช่วยเหลือผู้อื่นเสมอมา การให้ผู้อื่นกู้เงินจะคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 2 - 3 บาท แต่จะผ่อนผันให้แก่ผู้ที่ไม่มีเงินมาชำระได้ ส่วนจำนวนเงินให้กู้ไปนั้นจะไม่เกิน 10,000 บาท โดยผู้มาขอกู้มักเป็นญาติๆ กัน จากการสอบถามนายคง และชาวบ้านทั่วไปทำให้ทราบว่านายคงไม่เคยเป็นหนี้สินใคร หรือกู้เงินจากแหล่งใดมาใช้จ่ายเลย เมื่อ 2 ปีก่อนนายคงได้สร้างบ้านใหม่ตามแบบสมัยใหม่ใช้เงินไปทั้งสิ้น 500,000 กว่าบาท โดยเงินที่ใช้เป็นเงินที่สะสมมาเองทั้งหมด ปัจจุบันนายคงป่วยเป็นโรคเบาหวานต้องรักษาด้วยการกินยาเป็นประจำ จึงเลิกทำนามาได้ 2 ปีแล้ว ในแต่ละวันนายคงจะใช้เวลาร่างทำงานต่างๆ ไปในบ้าน และดูแลหลานๆ รวมทั้งสัตว์เลี้ยง บางครั้งจะไปดูช่วยปิดกวาดวัด และร่วมทำงานในส่วนรวมของหมู่บ้าน รวมทั้งเป็นผู้นำในพิธีกรรมบางอย่างของชาวลาวโซ่งด้วย แต่เป็นพิธีกรรมขนาดเล็กๆ ที่ไม่ซับซ้อนอะไรมากนัก ส่วนสาเหตุที่นายคงเลิกทำนาเพราะสุขภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวย อีกทั้งลูกๆ เห็นว่านายคงและภรรยาอายุมากแล้วจึงไม่ต้องให้ทำงานหนักเกินไป ซึ่งจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพได้

3. ครอบครัวของนายใบ อ้อยอารีย์ (สิงห์หลู) อยู่บ้านเลขที่ 18 ปัจจุบันอายุ 62 ปี

เป็นชาวบ้านดอนทรายตั้งแต่เกิดโดยพ่อแม่มีอาชีพทำนา มีที่ดินในกรรมสิทธิ์ถือครอง 17 ไร่ มีลูก 4 คน นายใบเป็นลูกคนที่ 2 ได้ศึกษาเล่าเรียนจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากนั้นได้ออกมาช่วยพ่อแม่ทำนา จนกระทั่งอายุได้ 17 ปี ระหว่างนั้นนายใบชอบอ่านนวนิยายจนกระทั่งเกิดความหลงใหลต่อเรื่องราวที่อ่านจึงได้ละทิ้งไร่นาเข้ากรุงเทพฯ มาอยู่กับเพื่อน โดยในระยะแรกได้มาพบเห็นการชูปโครเมียมที่แถววรจักร - หัวลำโพงแล้วมีความชอบเป็นชีวิตจิตใจ ได้ขอสมัครทำงานเป็นลูกจ้างได้ค่าแรงจากนายจ้างเดือนละ 16 บาท จากนั้นทำงานได้นาน 1 ปี จึงได้ค่าแรงเป็นรายวันๆ ละ 7 บาทแล้วได้ออกตระเวนชูปโครเมียมไปเรื่อยๆ ตามที่ต่าง ๆ ได้แก่ เชียงใหม่ ชลบุรี ฯลฯ ทำเช่นนี้อยู่ 6 - 7 ปี จนปี พ.ศ. 2499 ได้กลับมาบ้านดอนทรายเพื่อบวชให้พ่อแม่จนครบพรรษาก็ได้ลาสิกขาบท ต่อมาในปี พ.ศ. 2500 จึงได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ อีกครั้ง แต่คราวนี้นายใบ

ได้ร่วมกันกับเพื่อนอีก 3 - 4 คน เปิดร้านซุบโครเมียมเองอยู่แถวบริเวณสามแยกท่าพระทำอยู่นานได้ 1 ปีเศษ จึงเดินทางไปเชียงใหม่ และมีครอบครัวอยู่ที่นั่น ขณะนั้นได้มีกิจการเป็นของตัวเองแล้ว ต่อมาได้เลิกกับภรรยากลับมาเป็นลูกจ้างอาศัยอยู่กับนายจ้างคนเดิมบริเวณหัวลำโพง ในปี พ.ศ. 2508 และได้ออกตระเวนรับจ้างทั่วไปในระหว่างนี้นายไบบ่ได้ข่าวจากพ่อแม่ว่าได้ขายที่นา 17 ไร่ไปแล้วโดยได้เงิน 600 บาท และได้นำไปซื้อที่ดินไว้แถวอำเภอแม่กลอง จ.สมุทรสาคร จำนวน 40 ไร่ ซึ่งขณะนั้นนายไบบ่ยังอยู่กรุงเทพฯเช่นเดิม ต่อมาไม่นานนักนายไบบ่ก็ได้แต่งงานใหม่กับภรรยาคนปัจจุบัน มีบุตรด้วยกัน 3 คน พอถึงปี พ.ศ. 2512 - 2513 นายไบบ่ได้กลับมาเยี่ยมแม่ที่บ้านดอนทรายอีกครั้ง เนื่องจากที่ดินที่แม่ของนายไบบ่ได้ซื้อไว้ที่แม่กลองถูกเวนคืนเพื่อสร้างถนน จึงต้องขายที่นาไปได้เงินมาซื้อที่ในหมู่บ้าน 1 ไร่ และมีเงินเหลือ 20,000 บาท ได้เก็บไว้ฝากธนาคาร และให้ผู้อื่นไปทำทุนโดยคิดดอกเบี้ยเป็นการเก็บข้าวหน้าลานแทน เมื่อนายไบบ่กลับไปเยี่ยมแม่ที่บ้านจึงพบว่าแม่ได้ตายไปแล้ว ส่วนที่ดินทั้งหมดได้ตกเป็นของน้องชายคนเล็ก นายไบบ่จึงกลับมากรุงเทพฯ รับจ้างซุบโครเมียมอยู่แถวราชบูรณะโดยมีภรรยา และลูกชายคนโตเป็นลูกมือช่วยโดยตั้งใจไว้ว่าจะไม่กลับไปหมู่บ้านดอนทรายอีก แต่ปรากฏว่าในช่วงปี พ.ศ. 2523 - 2524 กิจการของนายไบบ่มีปัญหาขาดทุนไม่มีงานซุบโครเมียมให้รับจ้าง และถูกตำรวจเทศกิจรวมทั้งเจ้าหน้าที่กองอนามัยกวาดขันไล่ที่เพราะรบกวนชาวบ้านใกล้เรือนเคียง ทำให้นายไบบ่ต้องพาลูกและภรรยาตระเวนอาศัยเช่าที่อยู่อาศัยไปเรื่อยไม่มีหลักแหล่งพักที่แน่นอน เงินทองก็ร่อยหรอเต็มที่มีหนี้สินรุงรัง ในที่สุดจึงต้องไปขอความช่วยเหลือจากนายจ้างคนเดิมอีกครั้ง ซึ่งก็ได้รับความช่วยเหลือในเรื่องการลงทุน และให้งานมาทำเป็นการหักหนี้ไปจนถึงปี พ.ศ. 2529 นายไบบ่มีเงินเหลือจำนวนหนึ่งจึงกลับมาซื้อที่ดินจากนายหอม สิงห์ลอ จำนวน 297 ตารางวา โดยคิดราคาไร่ละ 75,000 บาท ในปีต่อมานายไบบ่ได้พาครอบครัวกลับมาอยู่ที่บ้านดอนทราย ทำการปลูกบ้านและโรงงานซุบโครเมียมแบบง่าย ๆ ด้วยเงินที่มีอยู่ทั้งหมดจำนวน 170,000 บาท ต่อมาในปี 2532 กิจการของนายไบบ่มีกำไรอย่างมาก จึงคิดขยายด้วยการสร้างโรงงานซุบโครเมียมให้มีขนาดใหญ่ขึ้น มีเครื่องจักรกลทันสมัยเข้ามาช่วยในการซุบโครเมียม พร้อมกับสร้างบ้านแบบทรงทันสมัยด้วยเงินจำนวนถึง 2,200,000 บาท โดยกู้ยืมเงินบางส่วนจากธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งในอำเภอเมืองนครปฐม แต่ปรากฏว่ามีการเปลี่ยนคณะรัฐบาล ทำให้นายซุบโครเมียมหยุดชะงักไปชั่วขณะอันมีผลทำให้นายไบบ่ขาดรายได้ และมีผลกระทบอย่างมากต่อกิจการของนายไบบ่ ในที่สุดจึงคิดจะฆ่าตัวตายและเลิกกิจการไป แต่ปรากฏว่าได้รับความช่วยเหลือจากนายจ้างคนเดิม จนสามารถผ่านพ้นภาวะวิกฤติต่างๆ มาได้ ปัจจุบันนายไบบ่มีกิจการซุบโครเมียมเป็นของตัวเอง โดยมีภรรยาและบุตรชายคนโตเป็นผู้ช่วยควบคุมดูแลทุกอย่าง มีลูกจ้าง 6 - 7 คน อัตราค่าจ้างวันละ 120

บาทต่อคน ถ้าทำมานานก็จะได้วันละ 200 บาทต่อคน ได้หยุดวันอาทิตย์ 1 วัน นอกจากนี้นายไบบังยังมีรายจ่ายประจำในแต่ละเดือน ได้แก่ ค่าสารเคมี ค่าเช่าซื้อรถกระบะ ค่าระหนึ้นธนาคาร ฯลฯ ซึ่งนายไบบจะต้องจ่ายเป็นประจำทุกเดือนๆ ละ 15,000 บาทขึ้นไป ดังนั้นในแต่ละเดือนนายไบบจึงมีภาระที่จะต้องหาเงินมาชำระหนี้สินต่างๆ ดังกล่าว และมีเงินใช้จ่ายในส่วนครอบครัวอีกด้วย ซึ่งจากการสังเกตสภาพทั่ว ๆ ไป ภายในที่พักอาศัยของนายไบบปรากฏว่ามีความเป็นอยู่ในเกณฑ์ที่ดี และหากนายไบบต้องการหักหนี้ธนาคารโดยการขายกิจการ และอสังหาริมทรัพย์ที่มีอยู่บางส่วนก็ยังมีเงินเหลืออยู่มากพอที่จะปลูกบ้านได้อีก และมีเงินไว้ใช้จ่ายอีกจำนวนหนึ่ง ส่วนรายได้ที่นายไบบและภรรยาประกอบอยู่ก็สามารถใช้จนแจ่มใสสบายได้ในเกณฑ์ที่ดี เมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนอื่นๆ ภายในหมู่บ้าน นอกจากนี้นายไบบยังบอกอีกว่าจะยึดอาชีพนี้ต่อไปจนกว่าจะทำไม่ไหว และได้ถ่ายทอดให้กับลูกชายคนโต ซึ่งปัจจุบันเป็นผู้ดูแลกิจการต่างๆ ร่วมกันกับนายไบบ โดยหวังให้เป็นผู้รับมอบกิจการสืบต่อไป เนื่องจากเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้ในเกณฑ์ที่ดี แต่ถ้าหากว่าลูกชายไม่ทำต่อไปก็คงจะเลิกไปในที่สุด เพราะลูกคนอื่นๆ ก็เรียนหนังสือกันไปเพื่อไปทำงานอื่น และไม่สนใจที่จะเจริญรอยตามพ่อแม่ โดยให้เหตุผลว่าไม่มีความมั่นคง เวลาพักผ่อนมีน้อย อีกทั้งไม่ชอบกลิ่นสารเคมีที่ใช้ในการชุบโครเมียม นอกจากนี้นายไบบ และภรรยาก็ปรารถนาให้บุตรอีก 2 คนได้เรียนสูงๆ และเข้ารับราชการได้เพื่อตนจะได้พึ่งพาในยามเจ็บไข้ต่อไปได้

กลุ่มครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง

พบว่าเป็นคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน (ประมาณ 80%) โดยมีพื้นฐานเดิมมาจากอาชีพทำนาเป็นหลัก เช่นเดียวกับผู้ที่มีฐานะดีของหมู่บ้าน แต่จากความจำเป็นทางเศรษฐกิจจึงดิ้นรนต่อสู้ด้วยการมีอาชีพต่างๆ กันออกไปตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะอย่างไรก็ตามครัวเรือนที่มีฐานะปานกลางเหล่านี้ส่วนมากจะเป็นครัวเรือนที่มีลูกหลานยังอยู่ด้วยกัน เพียงแต่ว่าในแต่ละวันสมาชิกแต่ละคนจะแยกย้ายกันออกรับจ้าง หรือมีภาระหน้าที่อื่น แล้วกลับมารวมกันในช่วงเวลาเย็น และจากรายได้ที่ช่วยกันหามาได้ทำให้ฐานะของครอบครัวพอมีพอกินอยู่ได้ซึ่งได้ทำการศึกษาไว้ทั้งสิ้น 8 ครัวเรือน ดังนี้

4. ครอบครัวของนางโนรี สิงห์ทอง อยู่บ้านเลขที่ 62 ปัจจุบันอายุ 61 ปี

เป็นคนบ้านดอนทราย มาตั้งแต่ครั้งพ่อแม่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในตอนแรกมีอาชีพทำนามาก่อน ปัจจุบันอยู่กับบุตรชายชื่อนายสมจิตร สิงห์ทอง มีภรรยาชื่อ นางผ่อง เดิมอยู่จังหวัดกาฬสินธุ์ ภายหลังแต่งงานได้มาอยู่ร่วมกันกับแม่ของสามีโดยช่วยทำนามาตลอด จนกระทั่งต่อมา นายสมจิตรได้พาครอบครัวเข้าไปอยู่กรุงเทพฯ โดยไปรับจ้างชุปโครเมียมอยู่กับนายจ้างแถวพระราม 9 ย่านบางขุนเทียน เนื่องจากทำนาไม่ได้ผลในช่วงเวลา 2 - 3 ปีติดต่อกัน และได้ส่งเงินมาช่วยแม่ที่อยู่บ้านกับน้องชาย น้องสาวซึ่งต่อมาได้แต่งงานแยกครอบครัวไปเช่นกัน แล้วปล่อยให้ นางโนรีอยู่บ้านคนเดียวตามลำพัง ครั้นต่อมาการชุปโครเมียมของนายสมจิตร และภรรยาไม่ได้งานทำเพราะสามีชอบเลี้ยงไก่ชน ซึ่งไม่เป็นที่พอใจของเจ้าแม่จึงไม่ส่งมอบงานให้ทำ จนในที่สุด นายสมจิตรจึงพาครอบครัวกลับมาอยู่กับนางโนรีที่บ้านดอนทรายอีกครั้ง ในระยะแรกได้รับจ้างทำงานทั่วไป และเลี้ยงไก่ชนขายไปด้วย ต่อมานางโนรีได้ขายที่นาไปบางส่วน ได้ให้เงินแก่นายสมจิตรบุตรชายไปลงทุนปลูกผักชี และหอมแบ่งขายส่งตลาดนครปฐม ทำอยู่ได้ไม่นานก็ประสบกับปัญหาขาดทุนจึงต้องเลิกทำไปอีก จากนั้นภรรยา นายสมจิตรจึงเดินทางไปขอกานจาก เจ้าแม่แถวพระประแดงมาทำอีก ซึ่งก็เป็นงานชุปโครเมียมเช่นเดิม และเจ้าแม่ได้ยอมให้งานทำ เพราะรู้สึกเห็นใจภรรยา นายสมจิตร และคุ้นเคยกันมานานเมื่อได้งานมาทุกคนในครอบครัว รวมทั้ง นางโนรีเองต่างช่วยกันทำงานด้วยความตั้งใจเพราะเป็นรายได้ที่จะมาจุนเจือครอบครัวได้ แต่ทำได้นานนายสมจิตรก็หันไปสนใจกับการพนันชนไก่อีก ปล่อยให้ นางโนรี ภรรยาและลูกทำงานชุปโครเมียมไปตามมีตามเกิด ก่อให้เกิดความขัดแย้งทะเลาะตบตีกันเสมอ จนนางโนรีทนไม่ได้จึงแยกไปอยู่กับบุตรชายคนเล็ก และให้ที่นาส่วนที่เหลืออีก 8 ไร่แก่ลูกใช้ทำนา โดยขอเป็นข้าวเปลือกไว้สีกินทุกปีเท่านั้น เมื่อนางโนรีไม่อยู่บ้านอีกแทนที่นายสมจิตรจะรู้สึกตัวก็ยิ่งใช้เวลาสนใจกับการเลี้ยงไก่ชนมากขึ้น และจะนำไก่ชนไปแข่งขันตีไก่กับชาวบ้านหมู่บ้านอื่นบ่อยครั้ง ส่วนภรรยา กับลูกอีก 3 คนก็ต้องคอยดูแลรับผิดชอบต่องานชุปโครเมียมที่รับมาซึ่งลูกๆ ของนายสมจิตรนั้นยังเล็กอยู่ และต่างเรียนหนังสือกันทุกคน เมื่อนางโนรีเห็นเช่นนั้นจึงได้แนะนำให้ลูกสะใภ้หรือภรรยา นายสมจิตรไปว่าจ้างลูกน้องมาช่วยทำงานโดยตนจะช่วยเหลือออกค่าแรงให้ไปก่อน เมื่อได้เงินมาจึงมาชำระหนี้สินกันทีหลัง ซึ่งภรรยา นายสมจิตรก็ทำตามปัจจุบันมีลูกน้องมาช่วยงานวันละ 3 - 4 คน โดยคิดค่าแรงวันละ 120 บาท ทำงานตั้งแต่ 08.00 - 17.00 น. ถ้างานเร่งด่วนก็ทำถึง 24.00 น. ก็มีและในทุกวันจันทร์แต่ละสัปดาห์นายสมจิตรกับภรรยาจะเป็นผู้ไปรับ - ส่งงานด้วยกัน สำหรับรถกระบะที่

ใช้อยู่ทุกวันนี้ได้มาจากการที่นางโนรีช่วยออกเงินดาวนั้ไปก่อน แล้วให้สามีภรรยาคุ้นี้ส่งค่างวดกันเองทุกเดือน ๆ ละ 12,000 บาท จะเห็นว่าในแต่ละเดือนครอบครัวของนายสมจิตรต้องมีรายรับ - รายจ่ายจำนวนมาก เพราะรายจ่ายนอกจากค่ารถกระบะแล้วยังมีค่าแรงลูกจ้าง, ค่าสารเคมี, ค่าเล่าเรียนลูกๆ อีก 3 คน ตลอดจนค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดซึ่งนายสมจิตร และภรรยาต้องช่วยกันทำมาหากินจึงจะมีพอใช้จ่าย ปัจจุบันนอกจากรายได้จากการซุบโครเมี่ยมแล้วยังได้จากการเพาะไก่ชนขายในราคาตัวละ 600 - 3,000 บาท และหากเดือนใดเงินไม่พอก็จะขอกู้จากเจ้าแม่หรือขอยืมจากนางโนรี ซึ่งตัวนางโนรีเองปัจจุบันอยู่กับบ้านเฉยๆ จะช่วยงานลูกสะใภ้บ้าง ส่วนที่นา ก็ได้แต่ช่วยดูแลทั่วๆ ไปไม่ได้ทำเอง โดยนางโนรีมีลูก 7 คน แต่ละคนต่างมีครอบครัวไปหมดแล้ว บางคนก็ช่วยส่งเงินมาให้ใช้ และนางยังมีเงินที่เหลือจากการขายที่นาไว้ใช้อีกจำนวนหนึ่ง ส่วนที่นาที่ยังมีอยู่นั้นก็ไม่ได้แบ่งให้ลูกคนใด แต่ให้ใช้ที่ดินทำกินได้ตามความเหมาะสมและนางยังต้องคอยช่วยครอบครัวของนายสมจิตรอยู่ในบางครั้งที่มีเงินขาดมือจากการพูดคุยกับนางโนรีพบว่าครอบครัวของนางโดยเฉพาะตัวนางโนรียังคงเคร่งครัดต่อประเพณีเดิมๆ ของชาวลาวโซ่ง ดังนั้นจึงพบเห็นว่าในพิธีกรรมต่างๆ นางโนรีจะสวมใส่ผ้าขึ้นลายแดงโม เสื่อฮี เข้าร่วมในพิธีเสมอ และทรงผมของนางยังเกล้ามวยปักปิ่นเช่นการแต่งกายของหญิงชาวลาวโซ่งทั่วไปนอกจากนี้นางยังมีการนับถือผีบรรพบุรุษ และเป็นผู้เลี้ยงดูแทนสามีที่ตายไป และหากนางตายไปผู้ที่จะสืบทอดต่อก็คือบุตรชายคนใดคนหนึ่งที่อยู่กับนาง นางโนรีถือเป็นผู้เฒ่าอีกคนหนึ่งที่มีบทบาทในชุมชน โดยเฉพาะทางด้านพิธีกรรม เนื่องจากพ่อของนางเคยเป็นผู้นำในพิธีกรรมมาก่อน ดังนั้นนางจึงเป็นผู้ที่ชาวบ้านทั่วไปยอมรับว่ารู้เรื่องพิธีกรรมของชาวลาวโซ่งได้ดีอีกผู้หนึ่ง

5. ครอบครัวของนางบุญสม สิงห์ล่อ อยู่บ้านเลขที่ 10 ปัจจุบันอายุ 51 ปี

เดิมช่วยพ่อแม่ทำนาอยู่บ้านดอนทรายมีพี่น้อง 9 คน ต่อมาแต่ละคนต่างแยกย้ายไปมีครอบครัว เหลือน้องสาว 2 คน และตัวเองอยู่กับพ่อแม่ ในระหว่างนั้นได้เข้าที่นาคนอื่นทำกินจำนวน 10 ไร่ 2 งานแต่ปรากฏว่า ได้เงินจากการขายข้าวเปลือกไม่พอใช้หนี้ทำให้มีหนี้สินเพิ่มขึ้นทุกปี จนในที่สุดนางบุญสมจึงตัดสินใจตามญาติเข้ามาทำงานบ้านในกรุงเทพฯ โดยขณะนั้นตนเองอายุได้ 19 ปี ได้เงินเดือนๆ ละ 150 บาท และได้ส่งเงินมาให้พ่อแม่ทุกเดือนมีเหลือเก็บไว้ใช้ส่วนตัวเพียงเล็กน้อย ทำงานอยู่กับเจ้านายนาน 10 ปี ได้เงินสะสมมาจำนวนหนึ่ง จึงลาเจ้านายกลับบ้านเพื่อเลี้ยงดูพ่อแม่ แต่ปรากฏว่าพ่อแม่ตายไปหมดแล้ว และได้ยกที่ดินบางส่วนที่ซื้อไว้จากเงินที่นางส่งมาให้ทางบ้านนั้น ให้กับน้องชายคนเล็กจำนวน 10 ไร่ ดังนั้นเมื่อนางบุญสมกลับมาจึงต้องมาขอเช่าที่น้องชายอยู่เพื่อประกอบอาชีพขายน้ำขวด ขนมหวานโดยตั้งขายบริเวณหน้าบ้านของตนเอง

ต่อมานางบุญสมได้แต่งงานกับคนในหมู่บ้าน ช่วงนั้นนางอายุได้ 36 ปีได้อยู่กินกับสามีนาน 3 เดือนก็เลิกกัน เพราะนางรู้ว่าสามีนอกใจโดยที่นางไม่รู้ว่าตัวเองกำลังตั้งครรภ์แล้ว และได้คลอดลูกเป็นผู้ชายในเวลาต่อมา ในระหว่างนั้นนางทุกซึกใจเป็นอันมากเนื่องจากคำครหาว่ากล่าวจากชาวบ้านต่างๆ นาๆ จนเกือบฆ่าตัวตาย แต่เพราะรู้ว่าจะต้องเลี้ยงดูลูกให้เติบโตต่อไปนางจึงตั้งหน้าตั้งตาทำมาหากิน มิได้ใส่ใจต่อคำพูดเหล่านั้น และคิดตลอดว่าสักวันจะต้องลบคำสบประมาทต่างๆ ให้จงได้ เมื่อนางเลิกกับสามีนั้นก็มีปัญหาขัดแย้งกับน้องชาย จึงตัดสินใจออกมาอาศัยอยู่กับเพื่อนบ้านบริเวณใกล้วัดรางสระกะเทียม และใช้รถเข็นที่ประกอบขึ้นเองง่ายๆ เข็นของเดินขายไปตามบ้านต่างๆ และถ้าเหนื่อยก็จะมาจอดขายแถวบริเวณข้างวัด เมื่อถึงเวลาพักเที่ยงจะมีเด็กนักเรียนออกมาเดินซื้อของกิน ซึ่งก็เป็นรายได้ที่นางบุญสมใช้เลี้ยงดูลูกจนโต และเหลือเก็บไว้บางส่วนสำหรับของที่นำมาขายนั้นจะไปซื้อได้จากตลาดนครปฐม โดยนางจะขึ้นรถจักรยานไปจอดไว้ที่วัดสระกะเทียมหรือสถานีอนามัย แล้วขึ้นรถเมล์ไปอีกต่อหนึ่ง เมื่อได้ของครบตามต้องการก็จะขึ้นรถเมล์กลับมายังหมู่บ้าน และนำของทั้งหมดบรรทุกใส่ท้ายรถจักรยานซีกกลับมาซึ่งที่พักอีกครั้ง นางทำเช่นนี้อยู่นาน 10 ปี จึงมีเงินเหลือเก็บจำนวนหนึ่งได้นำไปซื้อที่ดิน 10 ไร่ไว้แถวลำน้ำท้ายหมู่บ้านโดยในช่วงนั้นที่ดินมีราคาไร่ละ 1,000 - 2,000 บาท จากนั้นต่อมาไม่นานที่ดินมีราคาสูงขึ้น นางจึงขายไปในราคาไร่ละ 130,000 บาท แล้วนำเงินมาซื้อที่ในหมู่บ้านอีก 10 ไร่ เหลือเงินอีก 400,000 กว่าบาทได้ฝากไว้กินดอกเบี้ยในธนาคาร ส่วนที่นา ก็ให้ชาวบ้านคนอื่นเช่าทำกินซึ่งก็เป็นญาติๆ กัน โดยคิดค่าเช่าในอัตรา 1 : 3 ส่วน นอกจากนี้นางยังมีรายได้จากการขายของในแต่ละเดือน ซึ่งจะมีเหลือจากหักค่าใช้จ่ายเป็นกำไรได้เดือนละ 2,000 - 4,000 บาททุกเดือน ส่วนลูกชายนางได้ส่งเสียจนเรียนอยู่วิทยาลัยเทคนิคนครปฐมในระดับปวส. และนางตั้งใจว่าจะส่งลูกให้เรียนสูงที่สุดเท่าที่เขาคิดต้องการและหวังจะให้ลูกได้เลี้ยงดูตนในยามแก่เฒ่าต่อไปและหากเงินไม่พอส่งลูกเรียนนางก็ตั้งใจจะขายที่ดินที่มีอยู่เพื่อให้ลูกได้เรียน สำหรับตัวนางเองคงจะทำการค้าขายเล็กๆ น้อยๆ นี้ต่อไปเรื่อยๆ จนกว่าจะทำไม่ไหวก็จะเลิก และใช้เงินที่ได้จากดอกเบี้ยธนาคารรวมกับเงินเก็บที่พอมืออยู่บ้างไปจนกว่าจะตายไปส่วนที่ดินที่มีทั้งหมดนี้นางตั้งใจยกให้ลูกทั้งหมด แต่ถ้าเขาไม่เรียนต่อนางก็ตั้งใจจะขายบางส่วนเพื่อไว้ทำบุญและเก็บไว้กินยามแก่เฒ่าต่อไป ปัจจุบันนางบุญสมมีบ้านและที่ดินเป็นของตัวเอง โดยการซื้อที่ดินบางส่วนจากน้องชาย เนื่องจากมีความจำเป็นต้องใช้เงินรีบด่วน นางจึงซื้อไว้เพราะเห็นว่าเป็นมรดกของพ่อแม่จึงอยากรักษาไว้ และใช้ปลูกบ้านพักอาศัยของตัวเองกับลูกชาย นอกจากนี้นางยังนำเงินที่เหลือบางส่วนซื้อรถจักรยานยนต์ให้ลูกชายใช้ขับไปที่ต่างๆ และภายในบ้านพักของนางก็มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ตลอดจนเครื่องใช้ไฟฟ้าครบครัน จึงจะเห็นได้ว่านางได้ประสบความสำเร็จพอควรตามที่ได้ตั้งใจไว้หลังจากต้องต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ มากมายมาแล้วทั้งหมด

6. ครอบครัวของนายชอบ สิงห์ทอง อยู่บ้านเลขที่ 25 ปัจจุบันอายุ 78 ปี

เป็นคนดั้งเดิมของหมู่บ้านมาตั้งแต่ครั้งพ่อแม่ โดยมีอาชีพทำนาสืบทอดกันมาหลายรุ่น จนถึงตัวนายชอบเอง มีพี่น้องด้วยกันทั้งหมด 11 คน ซึ่งได้แยกย้ายไปมีครอบครัวของตัวเองบางคนก็ตายไปบ้าง ส่วนที่ยังมีชีวิตอยู่ก็อายุมากแล้วจะไปมาหาสู่กันก็ลำบากเพราะอยู่ไกลกัน แต่เดิมนั้นพ่อแม่ชอบมีที่นามากกว่าใครในหมู่บ้าน เพราะสมัยนั้นพ่อของนายชอบเป็นผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งยังไม่มี การแต่งตั้งเป็นทางการ นายชอบเองได้รับการศึกษาจนจบชั้นประถมปีที่ 4 ซึ่งถือว่าเรียนได้สูงแล้วชาวบ้านต่างคิดที่จะแต่งตั้งให้เป็นครูสอนลูกหลานชาวลาวโขงต่อไป แต่นายชอบไม่ชอบ จึงปฏิเสธไปแล้วมาช่วยพ่อแม่ทำนา เมื่อถึงฤดูการเล่นคอน ลงช่วงก็จะชักชวนเพื่อนๆ ออกไปเที่ยวตามหมู่บ้านต่างๆ รวมทั้งยังมีการนำสิ่งของออกไปเที่ยวแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่นๆ อีกด้วย นายชอบยังเล่าอีกว่า "ในสมัยนั้นการทำนาขึ้นกับฝนฟ้า หากปีใดแล้งจัดทำนาไม่ได้ผล ก็ต้องชักชวนกันมาขอข้าว ปลา อาหารแห้ง - สด ที่บ้านสระกะเทียม (หมู่ที่ 5 ในปัจจุบัน) พ่อได้ของก็ช่วยกันหาบเป็นทิวแถวเข้าหมู่บ้าน เมื่อยามทำนาได้ผลดีก็เอามาคืนเขาบ้าง ในยามแล้ง อะไรก็ไม่มี น้ำก็ต้องไปหาบเองจากที่ไกลๆ มาไว้ใช้กัน น้รงร้อนน้ำไหลที่บริเวณปากบ่อตั้งแต่เช้าจนเที่ยงจนบ่ายจึงได้นำ น้ำครมย้อมผ้าก็ต้องไปหาบเอามาจากบางปลา บางเลนนั้นลำบากหนักหนาไม่ได้สบายเหมือนปัจจุบันหรอก ไร่นาจะหาเอาเท่าไรก็ไปฟันป่าเอาไว้ ฉันทองช่วยพ่อฟันต้นมะค่าใหญ่อยู่ 3 วันจึงล้มปวยปวดระบมไปทั้งหัวไหล 2 ข้างบรรดาผู้เฒ่าต้องหายาดำมานวด - อบคลีงให้จึงทุเลาหายไปได้ นอนจับไข้อยู่นานเขียว บรรดาผู้เฒ่าผู้แก่เขาก็ต่างนึกว่าฉันตายแน่ๆ ไม่รอดแล้ว แต่ชะตายังไม่ถึงคราวตายก็รอดจนได้ซินะ" อยู่ต่อมาไม่นานนักตอนนั้นนายชอบอายุได้ 12 ขวบ พ่อก็ตายไป พี่ๆ ต่างก็มีครอบครัวกันไปหมด เหลือนายชอบกับน้องสาวอีก 2 คน อยู่ช่วยแม่ทำนา จนกระทั่งอายุเข้าเกณฑ์บวช แม่ก็พาไปฝากกับสมภารวัดให้ช่วยอุปสมบทให้ ระหว่งนั้นภายในหมู่บ้านได้มีการคัดเลือกว่าจะตั้ง ใครเป็นผู้ใหญ่บ้านแทนคนเดิมที่ตายไป เพราะทางการมีคำสั่งลงมา เนื่องจากทางอำเภอได้ประกาศให้ชาวบ้านรู้ว่าต่อไปบ้านดอนทรายด้านการปกครองจะต้องขึ้นกับอำเภอเมืองนครปฐมไม่ใช่ขึ้นกับอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีอีกต่อไป ดังนั้นจึงต้องมีผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการ เพื่อจะได้นำเรื่องต่างๆ ที่ทางอำเภอมีคำสั่งมาแจ้งแก่ลูกบ้าน ซึ่งก็ได้เวลาพอดีกับที่นายชอบลาสิกขาบทยออกมาช่วยทางบ้านทำนาต่อ และได้แต่งงานกับหญิงสาวที่แม่ได้หาไว้ให้แล้ว หลังจากแต่งงานได้ไม่นานนัก ชาวบ้านต่างพร้อมใจกันแต่งตั้งให้นายชอบเป็นผู้ใหญ่บ้านในครั้งนั้นซึ่งตรงกับปี พ.ศ. 2506 ในระยะนั้นยังไม่มีเงินเดือนประจำตำแหน่ง

แต่ยกเว้นไม่เก็บภาษีที่นาและเงินทดแทนที่ต้องเสียให้กับทางรัฐปีละ 6 บาทต่อคนซึ่งตอนนั้น ผู้ใหญ่ชอบมีที่นาของพ่อที่เคยเป็นอดีตผู้นำชุมชนจำนวน 200 กว่าไร่ คิดเป็นราคาที่นาที่เสียปีละ 1 บาท 25 สตางค์ถือเป็นจำนวนเงินที่สูงพอสมควร เนื่องจากราคาข้าวเปลือกในยุคนั้นมีราคา เกวียนละ 20 - 30 บาทเท่านั้น

นายชอบเป็นผู้ใหญ่ได้นาน 2 ปีก็ขอลาออกเนื่องจากแม่ตายลูกๆ ยังเล็กและมีที่นา อันเป็นมรดกที่ต้องทำจำนวนมาก และแรงงานในครอบครัวมีน้อย ขณะนั้นนายชอบอายุได้ 23 ปี จากนั้นก็ยึดอาชีพทำนาเป็นล่ำเป็นสันตลอด พ่อได้เงินมาก็ซื้อที่นาเพิ่มขึ้นเก็บไว้มีที่ดินเป็นร้อยๆ ไร่ เรียกว่ามากกว่าใครในยุคนั้นเลย ต่อมาลูกๆ ทั้ง 6 คนโตกันหมดก็ได้อาศัยเป็นแรงงานในการทำนาพ่อดีนายจรัสบุตรชายได้ไปพบเห็นคนอื่นใช้รถไถนาช่วยผ่อนแรงและทำงานได้เร็วกว่าการ ใช้แรงงานคน หรือวัวไถนา จึงขายวัวไปจำนวนหลายตัวแล้วซื้อรถไถนาชนิดเดินตามมาไว้ใช้งาน แทน แล้วยังใช้รับจ้างไถนาในที่นาคนอื่นอีกด้วย แต่ต่อมาภายหลังมีผู้ซื้อรถไถนากันมากขึ้นจึงไม่ค่อยมีผู้มาจ้างให้ไถนามากเช่นในตอนแรก นอกจากนี้ปรากฏว่าภายหลังจากถนนใช้การได้ดี ได้มี รถไถนาขนาดใหญ่วิ่งเข้ามารับจ้างไถนาในหมู่บ้านและเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านเพราะสามารถทำงานได้เร็วขึ้น อีกทั้งราคาค่าจ้างไถก็ไม่แตกต่างกับการจ้างรถไถชนิดเดินตามซึ่งใช้เวลาานานกว่า มาก ด้วยเหตุนี้ในเวลาต่อมาผู้คนในหมู่บ้านต่างนิยมหันมาว่าจ้างรถไถนาขนาดใหญ่กันหมด ส่วน รถไถชนิดเดินตามจะใช้ไถซ่อมเฉพาะที่ หรือการเพาะปลูกพืชชนิดอื่นที่ใช้พื้นที่ไม่มาก หรือบริเวณ พื้นที่ที่เป็นที่ลุ่ม โคลนตมมาก รถไถขนาดใหญ่ไม่สามารถเข้าไปไถนาได้เท่านั้น

ปัจจุบันนายชอบอาศัยอยู่ร่วมกันกับครอบครัวของลูกสาวคนที่ 5 และบางครั้งก็จะไป อยู่กับครอบครัวของลูกชายคนที่ 4 คือผู้ใหญ่จรัส ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน โดยตัวนายชอบเองมีลูก 6 คน แต่ละคนแต่งงานแยกครอบครัวกันไปอยู่ตามที่ต่างๆ ส่วนภรรยา ก็ตายไปได้หลายปี ลูกทั้ง 6 คน ของนายชอบนั้น คนโตอายุ 50 ปีเป็นผู้ชาย แต่งงานไปอยู่กับบ้านพ่อแม่ของภรรยา ไป ทำนาที่บ้านห้วยลึก คนที่สองเป็นผู้ชายเช่นกัน อายุได้ 44 ปี แต่ยังคงมาขอเงินจากนายชอบใน บางครั้งที่เงินขาดมือ และเอาหลานมาให้ นายชอบเลี้ยงดู ลูกคนที่สามเป็นผู้หญิงแต่งงานมีครอบครัว อยู่กรุงเทพฯ รับจ้างทำงานบ้านส่งเงินมาให้บ้างเดือนละ 400 - 500 บาท หรือซื้อเป็นของมา ฝากในบางครั้งก็กลับมาเยี่ยมบ้าน ส่วนลูกคนที่ 4 คือผู้ใหญ่จรัสก็ทำอาชีพก่อสร้าง และเปิดร้าน ขายของชำพอมีรายได้บ้าง แต่ก็ไม่เพียงพอเมื่อปีก่อนได้ขายที่ๆ นายชอบยกให้จำนวน 6 ไร่ ได้เงิน มาลงทุนเปิดร้านเพิ่มขึ้น ซื้อรถกระบะและสร้างบ้านใหม่ ส่วนลูกสาวคนที่ห้าที่นายชอบอยู่ร่วมด้วย

ก็มีอาชีพเลี้ยงวัวนม และเลี้ยงไก่ชนขายซึ่งได้ขายวัวนมจำนวน 40 กว่าตัวไปรวมทั้งเครื่องรีดนม โดยนำเงินมาปลูกบ้าน และเหลือไว้ใช้บางส่วนซึ่งไม่มากนัก ส่วนลูกชายคนเล็กนั้นก็อาศัยที่ดินของนายชอบทำนาโดยไม่คิดค่าเช่า แต่ขอเป็นข้าวเปลือกไว้กินตลอดปีเท่านั้น ปัจจุบันนายชอบยังเหลือที่นาในส่วนที่เป็นของตัวเองจำนวน 20 ไร่ ตั้งใจไว้ว่าจะตัดขายจำนวนหนึ่ง ที่เหลือก็จะแบ่งให้ลูกๆ ไว้ทำทุนต่อไป ส่วนตัวนายชอบเองเป็นผู้ที่มีบทบาท และเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน เนื่องจากเป็นผู้นำพิธีกรรมสำคัญต่างๆ ของหมู่บ้าน และเคร่งครัดต่อประเพณีของชาวลาวโซ่งอย่างมากดูได้จากการแต่งกาย ภาษาที่ใช้พูดในชีวิตประจำวันรวมทั้งการจัดพิธีเสนเรือที่มีขึ้น จะเห็นว่านายชอบจะเป็นผู้กล่าวนำชาวบ้านคนอื่นๆ ในแต่ละวันนายชอบจะใช้ชีวิตอยู่กับการเดินดูไร่นาของลูกๆ วัวนม หมู ไก่ชนที่เลี้ยง ยามว่างก็จะนอนเล่นบนม้าโยกที่ต่อขึ้นอย่างง่ายๆ และโปรยข้าวเปลือกให้ไก่ชนที่เลี้ยงไว้ได้จิกกินไป ส่วนรายได้ที่ใช้จ่ายแต่ละวันจะมีจากเงินเก็บเก่าแก่ของแก รวมกับเงินที่ขายที่ได้ และลูกๆ ให้ไว้ใช้ แม้ว่าฐานะของนายชอบจะไม่ได้ร่ำรวยเช่นครอบครัวที่มีฐานะดีแต่จากความเป็นอยู่ก็ทำให้แก และลูกๆ สามารถมีกินมีใช้ได้พอเพียงตามอัตภาพ และได้ใช้เวลาที่มีอยู่ให้กับงานของส่วนรวมดังที่แกเคยทำมาแล้วเช่นอดีต สำหรับที่ดินที่มีอยู่นายชอบตั้งใจว่าจะนำออกแบ่งให้กับลูกๆ ทั้ง 6 คนอีกหลังจากที่เคยแบ่งให้ไปแล้ว แต่หลายคนก็ได้ขายกันไปจำนวนมาก โดยที่แกตั้งใจยกให้ลูกๆ อีกเพราะเห็นว่าลูกแต่ละคนยังมีความเป็นอยู่ไม่ดีนัก และหลานๆ ก็ยังต้องใช้จ่ายเงินเล่าเรียน ตัวแกเองก็แก่มาแล้วจะอยู่ได้อีกนานเท่าใดก็ไม่รู้แต่ก็อยากเห็นลูกหลานได้มีความอยู่ดีกินดีกันและหวังว่ามรดกที่ดินที่ยังมีอยู่นี้จะช่วยทำให้บรรดาลูกหลานของแกได้มีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

7. ครอบครัวของนายใหญ่ สิงห์คา อยู่บ้านเลขที่ 72 ปัจจุบันอายุ 50 ปี

พื้นเพเป็นคนที่นี่โดยพ่อแม่มีอาชีพทำนา แต่อาศัยที่ดินของญาติๆ ทำกินมีลูก 6 คน ดังนั้นเมื่อพ่อแม่ตายไปจึงไม่มีมรดกที่ดินให้แกลูกๆ ด้วยเหตุนี้บรรดาลูกๆ ที่แต่งงานกันไปจึงไปอาศัยอยู่ร่วมกับครอบครัวของคู่สมรส และอาศัยทำนาอยู่ร่วมกัน สำหรับนายใหญ่เองภายหลังจากพ่อแม่ตายไป ก็ยึดอาชีพทำนา โดยการเช่าที่ดินผู้อื่นทำกินเสียค่าเช่าเป็นข้าวเปลือก 1 : 3 ส่วน หรือคิดเป็นข้าวเปลือกจำนวน 8 - 12 ถังต่อไร่ ทำติดต่อกันอยู่หลายปี จนอายุได้ 23 ปีก็แต่งงานกับคนในหมู่บ้านมีลูกสาว 3 คน ต่อมาไม่นานเมื่อนายใหญ่อายุได้ 30 ปี ก็ได้คิดจะเลิกอาชีพทำนาเพราะยิ่งทำก็ยิ่งเป็นหนี้สินมากขึ้น จึงปรึกษากับภรรยาตกลงกันว่าเห็นควรออกไปรับจ้างทำงานที่บ้านญาติแถวโพธาราม เมื่อแรกๆ ไปอยู่อาศัยกับญาตินั้นนายใหญ่ต้องลำบากมากได้ค่าจ้างเป็น

รายวันๆ ละ 20 บาท รับจ้างทำงานทั่วไปไม่เกี่ยงว่าจะเป็นงานอะไร ขอเพียงได้เงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัวก็พอใจแล้ว ระหว่างนั้นนายใหญ่ได้ฝากลูกๆ ไว้กับแม่ยายที่บ้านดอนทรายให้ช่วยดูแลโดยตัวเองจะกลับมาทุกเดือนเพื่อเอาเงินมาฝากเป็นค่าใช้จ่ายแก่ลูกๆ ซึ่งส่วนใหญ่เรียนโรงเรียนวัดจึงไม่เสียค่าใช้จ่ายอะไรมากนัก นายใหญ่กับภรรยาทำงานรับจ้างที่โพธารามอยู่นานหลายปีจนได้พบกับวงปีพาทย์มอญที่มาเล่นในงานศพญาติที่วัด ได้พูดคุยจนถูกคอกันดี จึงชักชวนนายใหญ่เข้าร่วมเล่นปีพาทย์ด้วย นายใหญ่ได้ลองฝึกซ้อมและเล่นเครื่องดนตรีในวงก็เห็นว่าพอจะมีแววทำได้ เลยขอสมัครเป็นลูกศิษย์หัวหน้าวงปีพาทย์ และร่วมเล่นตามงานต่างๆ ตั้งแต่นั้นมา ซึ่งระหว่างที่นายใหญ่ตระเวนเล่นปีพาทย์ตามที่ต่างๆ ได้บอกให้ภรรยากลับมาอยู่บ้านดอนทรายเพื่อดูแลลูกๆ ส่วนตัวเองก็จะมีรายได้ส่งเสียให้เอง ต่อมาไม่นานหัวหน้าวงปีพาทย์ก็เลิวงไป เพราะมีปัญหาภายในครอบครัว ดังนั้นนายใหญ่จึงต้องกลับมาบ้านดอนทราย แล้วคิดจะตั้งวงปีพาทย์ขึ้นเอง แต่ขาดแคลนในด้านเงินทุน ทำให้ไม่สามารถตั้งวงขึ้นมาได้ ต้องกลับมารับจ้างทำนา และงานทั่วไปตามเดิม ก็พอมีเงินเหลือบ้างใช้เลี้ยงครอบครัวไปวันๆ ในช่วงนั้นได้ค่าแรงวันละ 80 บาท (นับย้อนไปเมื่อ 10 ปีผ่านมาแล้ว) และได้รับจ้างอยู่นานหลายปีจนลูกทั้ง 3 คนโตพอเป็นแรงงานได้ บางคนก็มีครอบครัวมีอาชีพเป็นหลักเป็นฐานได้ช่วยส่งเงินมาให้พ่อแม่ใช้จ่าย และในที่สุดลูกสาวคนหนึ่งซึ่งไปมีอาชีพขายของอยู่แถวตลาดรังสิตกับลูกสาวคนโต ซึ่งไปรับราชการเป็นทหารอยู่ในกรุงเทพฯ ก็ได้ช่วยกันรวบรวมเงินมาเป็นทุนให้นายใหญ่ได้ตั้งวงปีพาทย์ขึ้นมาได้ และยังช่วยปลูกบ้านให้นายใหญ่กับภรรยาได้อยู่อย่างสุขสบาย มีการลงทุนให้นายใหญ่ได้เลี้ยงวัวนม 6 - 8 ตัว ใช้เป็นค่าอาหารในแต่ละวันปัจจุบันลูกๆ ของนายใหญ่ต่างมีครอบครัวกันไปหมด และได้ช่วยกันส่งเสียเงินมาให้นายใหญ่กับภรรยาได้ใช้จ่ายในแต่ละเดือน ส่วนตัวนายใหญ่เองปัจจุบันก็ยึดอาชีพเล่นแตรวงเป็นงานหลักเมื่อไม่มีคนมาจ้างก็จะรับจ้างทำงานอื่นทั่วไปโดยได้รับค่าจ้างวันละ 120 บาท สำหรับวัวนมและหมูที่เลี้ยงไว้ถือเป็นรายได้เสริมเข้ามาในแต่ละวันนายใหญ่จะชักชวนบรรดาลูกหลานในหมู่บ้านมาหัดฝึกเล่นแตรวง โดยจะฝึกซ้อมกันในช่วงเย็นตั้งแต่ 16.00 - 20.30 น. จึงเลิก ทำเช่นนี้ทุกวัน ดังนั้นเมื่อเข้าหมู่บ้านจะได้ยินเสียงดนตรีซบกล่อมจากวงแตรวงของนายใหญ่เป็นประจำทุกวันช่วยให้บรรยากาศครึกครื้นไม่เงียบเกินไป เมื่อถึงช่วงก่อนเข้าพรรษาจะมีผู้คนเดินทางเข้ามาติดต่อว่าจ้างให้วงแตรวงของนายใหญ่ไปเล่นในงานต่างๆ ซึ่งโดยคิดค่าจ้างแต่ละครั้งเป็นเงินจำนวนในราคาเล่นครั้งละ 3,000 - 4,000 บาท โดยจะใช้เวลาในการเล่นแตรวงเป็นเวลา 1 คืน 1 วันเต็มๆ ช่วงที่มีงานซุกๆ ก่อนเข้าพรรษาจะมีผู้มาว่าจ้างกันมาก บางที่เกินกว่า 20 งานก็มี ถือเป็นช่วงที่นายใหญ่และลูกวงมีรายได้ดีมากแต่จากการสอบถามทราบว่าในการแสดงแต่ละครั้งนั้น แม้จะได้เงินมาจำนวนมากแต่ก็ต้องแบ่งจ่ายให้กับลูกน้อง ค่าใช้จ่ายในการ

เดินทาง ค่าอาหาร จึงเหลือเป็นรายได้จริงๆ ที่นายใหญ่ได้แต่ละงานก็ราวๆ 300 - 500 บาทเท่านั้น อย่างไรก็ตามการออกรับจ้างเล่นตรวจในงานต่างๆ นั้น นายใหญ่จะคิดค่าจ้างเฉพาะกับคนนอกหมู่บ้าน แต่ถ้าหากเป็นคนในหมู่บ้านนายใหญ่จะเล่นให้โดยไม่คิดค่าจ้างเพราะถือว่าเป็นญาติกัน จึงไม่ควรรับค่าจ้าง ดังเช่นที่ผู้ศึกษาพบในงานศพของญาติผู้พี่นายใหญ่ได้ยกวงตรวจ ไปเล่นให้ตลอดงาน รวมทั้งยกเครื่องเสียงไปช่วยโดยไม่รับค่าจ้างใดๆ จากเจ้าภาพเลย

ปัจจุบันแม้ว่านายใหญ่จะมีบ้านและที่ดินเป็นของตัวเอง มีรถกระบะ วงตรวจ เครื่องเสียงขนาดใหญ่เป็นของตัวเอง แต่ก็ยังเป็นของที่ได้มาจากการที่ลูกๆ ช่วยกันหามาไว้ให้ทั้งสิ้น ส่วนค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่นายใหญ่กับภรรยาก็ต้องช่วยกันหามาไว้ใช้จ่ายซึ่งถ้าขาดเหลืออะไรก็สามารถขอได้จากลูกๆ แต่โดยมากลูกๆ มักจะหามาให้เอง และจากสภาพความเป็นอยู่ทุกๆ ไป ก็พอจะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าฐานะความเป็นอยู่ของนายใหญ่กับภรรยาก็พอมีพอใช้ไปวันๆ ไม่ใช่ร่ำรวยดังที่ปรากฏให้เห็นอยู่นั้น ซึ่งผู้ศึกษาเองก็ยังเข้าใจผิดเช่นกัน แต่เมื่อได้สอบถามจากตัวนายใหญ่เอง และชาวบ้านใกล้เคียงจึงได้ข้อมูลที่ชัดเจนขึ้น

8. ครอบครัวของนายสวย สิงห์เรือง และนางละออ สิงห์ลอ อยู่บ้านเลขที่ 42 ปัจจุบันอายุ 55 ปีทั้งสองคน

เป็นผู้ที่ช่วยพ่อแม่ทำนามาตั้งแต่เกิดโดยพ่อแม่มีที่นาอยู่ 10 กว่าไร่ แต่มีลูกหลายคน เมื่อพ่อแม่ตายไปจึงเหลือที่นาแบ่งให้ลูกๆ ได้คนละเล็กคนละน้อย ไม่พอที่จะนำมาทำนาได้ดังนั้นจึงตัดสินใจขายที่นาให้กับนางเมือง สิงห์ทองไปได้เงินมาจำนวนหนึ่งก็เอามาแบ่งปันกัน และแยกย้ายกันไปอยู่ตามที่ต่างๆ นายสวยได้อยู่ช่วยพ่อแม่ทำนาแบบเดิมด้วยพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่เคยใช้มาตลอด จนกระทั่งอายุครบเกณฑ์บวช ได้บวชเรียนจนได้พรรษาจึง ลาสิกขาบทยออกมาช่วยพ่อแม่ทำนาและต่อมา 2 ปีก่อนแม่ตายนายสวยก็ได้แต่งงานกับหญิงสาวในหมู่บ้านอยู่มาได้ไม่นานแม่ก็เสียชีวิตไป จากนั้นนายสวยกับภรรยาได้ย้ายมาอยู่ในที่ของญาติฝ่ายภรรยาออกรับจ้างทำงานทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการรับจ้างทำนาให้กับเพื่อนบ้านในละแวกบ้าน ต่อมาภายหลังมีเจ้าของที่ดินนอกหมู่บ้านเห็นว่าสามีภรรยาคู่นี้ขยันขันแข็งดีในการช่วยกันทำงานทำการอีกทั้งเป็นคนดีมีน้ำใจคอยช่วยเหลือเพื่อนบ้านเสมอจึงได้ให้เขาที่นาทำกินจำนวน 30 ไร่ โดยในปีแรกไม่คิดค่าเช่าและออกทุนให้ทำนาไปก่อนเมื่อมีเงินเมื่อไหร่แล้วค่อยนำมาชำระภายหลัง โดยไม่ต้องเสียดอกเบี้ย นายสวยกับภรรยาจึงได้ทดลองทำนาแผนใหม่ด้วยเงินทุนที่มีผู้ใจบุญช่วยเหลือ จากนั้นต่อมาไม่

นานก็สามารถเก็บออมเงินทองได้มากพอก็ได้ใช้ส่งลูกๆ ทั้ง 4 คนเล่าเรียน จนกระทั่งต่อมาไม่นาน ลูกชายคนโตได้สอบบรรจุเป็นครูกรมสามัญศึกษาได้ และได้ส่งเงินมาช่วยพ่อแม่พร้อมกับส่งน้องๆ เรียน และลูกสาวคนที่สองเมื่อเรียนจบก็ไปอยู่กับญาติในกรุงเทพฯ เป็นลูกจ้างทำงานเย็บกระเป๋านางขายมีรายได้ก็ส่งมาช่วยพ่อแม่ และเป็นค่าเรียนให้กับน้องๆ ส่วน ลูกชายคนที่สามนั้น กำลังเรียนอยู่เทคโนโลยีพระนครเหนือโดยได้รับเงินส่งเสียจากพี่ๆ สำหรับลูกชายคนเล็กได้ออกเรียนตั้งแต่จบชั้นมัธยมปีที่ 3 ได้เข้าทำงานในโรงงานไทออย ซึ่งอยู่ในเขตตำบลสระเกษียมแบบเข้าไปเย็บกลับมีรายได้วันละ 128 บาท ได้แบ่งเงินส่วนหนึ่งให้กับพ่อแม่ และเก็บไว้ใช้จ่ายส่วนตัวบ้างเล็กน้อย จากรายได้ที่ลูกๆ ได้ช่วยกันนำส่งมาให้พ่อแม่เหล่านี้ ในที่สุดนายสวดยก็สามารถนำไปชำระคืนเจ้าของที่ดินได้ และได้เสียค่าเช่าที่ดินทำนาทุกปี ซึ่งเจ้าของที่ดินได้เรียกเก็บเป็นข้าวเปลือกแทนในอัตราไร่ละ 7 - 8 ถังต่อปี ปัจจุบันได้เช่าที่ดินทำนาแผนใหม่จำนวน 50 ไร่ โดยแต่ละปีจะได้ข้าวตกไร่ละประมาณ 30 ถัง แต่ถ้าปีใดแล้งจัดก็จะให้ผลผลิตไม่ดีจะได้ข้าวเปลือกเพียงไร่ละ 7 - 12 ถังเท่านั้น นอกจากนี้นายสวดยได้กู้เงิน ธกส. มาเพื่อปลูกบ้านพักอาศัยบนที่ดินของภรรยาซึ่งได้รับมรดกมาจากแม่จำนวน 3 ไร่ การกู้เงิน ธกส. นี้ นายสวดยได้ทำการกู้ติดต่อกันนาน 3 ปีแล้ว โดยในปีแรกกู้มาจำนวน 3,000 บาท เพื่อใช้ในการซื้อเครื่องไถนาและลงทุนเลี้ยงหมู เมื่อได้เงินจากการขายหมูก็ได้นำไปคืน ธกส. ในปีต่อมาได้กู้เพิ่มเป็น 5,000 บาท โดยนำมาลงทุนทำนาบางส่วน และใช้เลี้ยงวัวนมจำนวน 5 ตัว แต่เนื่องจากแรงงานไม่เพียงพอและวัวให้น้ำนมไม่ได้จึงได้ขายไปทั้งหมด ในปีนี้คือปี พ.ศ. 2538 ได้กู้เงินมาจำนวน 30,000 บาท โดยนำมาใช้ต่อเติมบ้านที่ชำรุด และลงทุนเลี้ยงหมูอีก แต่ว่าราคาหมูปีนี้ไม่ดีจึงต้องรีบขาย เพื่อลดปัญหาการขาดทุนเหลือไว้เฉพาะแม่หมูเพื่อไว้ฆ่าในพิธีเสนเรือนซึ่งในปีนี้ถึงคราวที่นายสวดยจะต้องเป็นผู้จัด สำหรับเงินที่กู้ ธกส. มานี้จะต้องถึงเวลากำหนดคืนใน 3 เดือน แต่ว่าเมื่อถึงเวลานายสวดยไม่สามารถหาเงินไปชำระคืนได้จึงต้องนำข้าวเปลือกในยุ้งไปจำนองไว้ในราคาเกวียนละ 3,500 บาทจำนวน 3 เกวียนกว่าๆ และใช้โฉนดที่ดินค้ำประกันไว้ แล้วส่งดอกเบี้ยให้ ธกส. เป็นงวดๆ ไปก่อน โดยจะรอเงินที่ลูกๆ จะส่งมาช่วย นอกจากนี้ในยามว่างเว้นจากงานในไร่นา สองสามีภรรยาจะรับจ้างทำงานเล็กๆ น้อยๆ อยู่ที่บ้านได้แก่ การรับแกะพลาสติก, แกะเปลือกข้าวโพดฝักอ่อนและเลี้ยงไก่ชนขาย เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการเสริมรายได้เข้ามาเป็นค่ากับข้าวไปวัน ๆ ส่วนวันใดที่มีผู้มาว่าจ้างไปทำงานข้างนอกหมู่บ้านก็จะไปเช่นกัน โดยจะได้รายได้วันละ 150 - 200 บาท ปัจจุบันแม้ว่าครอบครัวนายสวดยจะไม่ได้ร่ำรวยอะไรมากนัก แต่ก็มีเครื่องมือเครื่องใช้ไฟฟ้าชนิดต่างๆ มากมาย และยังมีเงินที่ลูกๆ ช่วยกันหาส่งมาให้ใช้สอยในแต่ละเดือนมิได้ขาดจึงทำให้สถานภาพความเป็นอยู่จัดได้ว่าพอมีพอใช้ได้อย่างสบายไม่ต้องอดมื้อกินมื้อดังเช่นอดีตที่เคยเป็นมาอีกต่อไป

9. ครอบครัวของนางบุญยอด สิงห์เรือง อยู่บ้านเลขที่ 47 ปัจจุบันอายุ 49 ปี

นางบุญยอดเป็นอีกผู้หนึ่งที่เกิด และเติบโตในหมู่บ้านแห่งนี้พ่อแม่เป็นชาวนาที่ต้องเช่าที่นาผู้อื่นทำกินมาโดยตลอดสาเหตุเนื่องจากตั้งแต่บรรพบุรุษนั้นมีได้มีที่นาไว้ให้ทำกินส่วนที่ดินที่พ่อแม่อยู่บ้างเล็กน้อยได้ยกเป็นมรดกให้กับลูกชายคนโตไปทั้งหมด ดังนั้นเมื่อแม่ของนางบุญยอดแต่งงานแยกครอบครัวออกมาจึงมีได้มีสิทธิ์ใด ๆ ในที่ดินทำกินของบรรพบุรุษตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาเมื่อพ่อแม่ต้องเช่าที่ดินของผู้อื่นทำกิน และมีลูกๆ หลายคนที่ยังไม่สามารถเป็นแรงงานในการทำนาได้อย่างเต็มที่ ทำให้มีหนี้สินเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งนางบุญยอดอายุได้ 14 ปี แม่ของนางได้ส่งลูกทั้ง 4 คนไปอยู่กับญาติตามที่ต่างๆ และเหลือนางบุญยอดกับน้องสาวอีก 2 คนไว้ช่วยงานในร้าน จากนั้นแม่ของนางได้หันมายึดอาชีพค้าขายของเล็กๆ น้อยๆ ในเพิงที่พักที่สร้างขึ้นด้วยวัสดุต่างๆ ตั้งอยู่ตรงกลางหมู่บ้านบริเวณที่เรียกว่า "กลางจวง" ซึ่งก็คือบริเวณทางแยกในหมู่บ้านเหนือร้านค้าของนางบุญยอดที่ตั้งอยู่ในปัจจุบันอีก 2 - 3 หลัง โดยเริ่มจากการขายขนม ข้าวแกงอย่างละไม่มากนัก ต่อมากิจการดีจึงได้ออกไปรับของในตลาดนครปฐมที่มีบ้านญาติอยู่ที่นั่นมาขายเพิ่มขึ้น เปิดเป็นร้านค้าของชำขนาดเล็ก มีการขยายที่พักเป็นร้านค้าที่สร้างด้วยไม้ไผ่ชั้นเดียวแต่ดัดแปลงทำเป็นห้าง และชั้นวางของขายได้บริเวณด้านหน้า ส่วนข้างในตัวบ้านขยับเข้าไปทำเป็นมุมห้องใช้นอน และรับประทานอาหารกันตลอดทั้งทำกิจกรรมต่างๆ ร้านค้าใหม่นี้เปิดขายของได้ไม่นานพ่อแม่ของนางบุญยอดได้ล้มป่วยลงเดินไม่ได้ จึงเป็นภาระที่ทุกคนต้องคอยดูแลปรนนิบัติจนไม่มีเวลาเหลือพอ จนในที่สุดต้องเลิกเช่าที่นาทำกิน อาศัยรายได้จากการขายของในร้านเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวอยู่นาน 2 ปีกว่าพ่อก็ตายไป ขณะนั้นนางบุญยอดอายุได้ 18 ปี เมื่อเห็นว่าน้องๆ ต้องใช้เงินในการเล่าเรียน ได้ปรึกษากับแม่คิดที่จะมีรายได้เพิ่มเข้ามาจึงตัดสินใจไปขอเช่าที่นาของบรรดาญาติๆ ที่รู้จักทำนาอีกครั้งและได้ขอแม่ไปรับพี่น้องอีก 4 คนมาอยู่ด้วยกันเพื่อเป็นแรงงานในการทำนา แต่ต้องผิดหวังเพราะมีพี่ชายคนโต 2 คนได้ออกไปมีครอบครัว และไปช่วยพ่อแม่ของภรรยาทำนาส่วนน้องสาวพี่สาวอีก 2 คนก็กำลังเรียนอยู่ที่โรงเรียนในตัวจังหวัด ด้วยการสงเสียดของญาติเหล่านั้น ดังนั้นนางบุญยอดจึงต้องกลับมาทำนาด้วยแรงงานเท่าที่มีอยู่ ในตอนนั้นได้เช่าที่ดินผู้อื่นไว้จำนวน 30 ไร่ เมื่อแรงงานในครอบครัวไม่พอก็อาศัยว่าจ้างแรงงานเพื่อนบ้านและขอแรงญาติๆ กันบางส่วนมาช่วยซึ่งการว่าจ้างแรงงานในตอนนั้นก็ราวพ.ศ. 2501 เป็นช่วงที่มีถนนใช้การได้ในระยะแรก ๆ ส่วนกิจการร้านค้าก็ยังคงทำอยู่โดยช่วยกันดูแลกับแม่ ต่อมาน้องอีก 2 คนจบชั้น ป.4 แล้วไม่ได้เรียนต่อได้ออกมาช่วยขายของกับแม่ดังนั้นจึงมีเวลามากพอที่นางบุญยอดจะออกไป

รับจ้างทำงานอื่น ๆ ตามแต่จะมีผู้มาว่าจ้างในช่วงที่ไม่ใช่ฤดูทำนาแล้ว เพราะหากเป็นในฤดูทำนาแล้วนางจะต้องเป็นแรงงานหลักที่จะช่วยครอบครัวเวลาผ่านไปเรื่อย ๆ นื่อง ๆ ต่างโตกันหมดได้ อาศัยเป็นแรงงานให้กับครอบครัวได้มากขึ้น จึงมีเงินเหลือเก็บบางส่วน แม่ของนางบุญยอดจึงนำไปซื้อที่ดินไว้ 20 กว่าไร่เก็บไว้เป็นของตัวเองเพื่อทำนา แต่เพราะขนาดพื้นที่นางน้อยจึงต้องเช่าเพิ่มบางส่วนให้ได้ 60 ไร่จึงจะพอมีรายได้เหลือบ้าง ต่อมาไม่นานนางบุญยอดก็ได้แต่งงานกับครูพลเพ็งทา ซึ่งเป็นคนอยู่ในตลาดอำเภอเมืองนครปฐม โดยรู้จักกันจากการที่ครูพลเข้ามาเที่ยวงานประเพณีเล่นคอน ลงช่วงในหมู่บ้านด้วยการตามเพื่อน ๆ เข้ามา พอตีมาพบและได้สนทนากับนางบุญยอดที่ขณะนั้นเปิดร้านขายน้ำดื่มอยู่เกิดถูกชะตาเมื่อกลับไปจึงพาผู้ใหญ่มาสู่ขอ ภายหลังจากแต่งงานนางบุญยอดได้ย้ายไปอยู่กับสามีซึ่งไปเป็นครูสอนอยู่ที่กำแพงแสน ขณะนั้นนางบุญยอดอายุได้ 27 ปีแล้ว และได้อยู่ที่นั่นหลายปีจนคลอดลูกคนที่ 3 สามีของนางจึงได้ขอย้ายกลับมาอยู่ที่บ้านพ่อแม่ในตำบลนครปฐม ซึ่งระหว่างนี้แม่ของนางบุญยอดเริ่มเจ็บออด ๆ แอด ๆ ไม่สามารถทำงานได้เต็มที่ เมื่อนางบุญยอดกลับมาเยี่ยมแม่ของนางจึงขอร้องให้นางกับสามีกลับมาอยู่ช่วยดูแลร้านค้าต่อจากนาง ในระหว่างนั้นพอดีกับครูพลสามีของนางบุญยอดได้สอบบรรจุครูประถมศึกษาได้มาประจำอยู่ที่บ้านดอนทราย จึงตกลงใจที่จะเข้ามาอยู่ที่บ้านดอนทราย เพื่อช่วยแม่ของภรรยาดูแลกิจการในร้านต่อไป ในระยะแรกที่เข้ามาอยู่ร้านค้าปลุกเป็นลักษณะกระตือบเล็ก ๆ อยู่ชายของเล็กๆ น้อย ๆ เพราะไม่มีคนช่วยเนื่องจากลูก ๆ ได้แต่งงานมีครอบครัวกันไปหมดเหลือแต่แม่ของนางบุญยอดที่อยู่เพียงลำพังชายของเป็นค่ากับข้าวไปวัน ๆ ไม่ได้ทำนาแล้วให้ผู้อื่นเช่าทำกินเก็บค่าเช่าเป็นข้าวเปลือก ดังนั้นเมื่อนางบุญยอดกับสามีคือครูพล เข้ามาอยู่จึงได้รู้กระตือบที่พักของเดิมทิ้ง แล้วว่าจ้างชาวบ้านในหมู่บ้านสร้างบ้านชั้นเดียวด้วยไม้ไผ่ และไม้เนื้อแข็งอย่างง่าย ๆ อาศัยเป็นที่หลบนอน ส่วนบริเวณด้านหน้าทำเป็นร้านขายของ แต่เนื่องจากนางบุญยอดรู้จักคุ้นเคยกับบรรดาร้านค้าในตลาดนครปฐมหลายรายจึงไปรับของมาขายเพิ่มมากขึ้น โดยบางอย่างก็ใช้วิธีซื้อด้วยเงินเชื่อ เมื่อขายของได้ตามกำหนดจะนำไปชำระในภายหลัง ส่วนใหญ่จะเป็นที่คนในหมู่บ้านมิได้ใช้เป็นประจำทุกวันและมีต้นทุนซื้อขายในราคาที่สูง เช่น อุปกรณ์ใช้ในการประกอบอาหาร เครื่องใช้ไฟฟ้าขนาดเล็ก ๆ รองเท้าบางยี่ห้อ เสื้อผ้า เป็นต้น โดยร้านของนางบุญยอดจะมีการขายของด้วยเงินเชื่อเมื่อถึงเวลานางก็จะไปทวงเก็บจากบรรดาลูกหนี้ตามที่ได้ลงสมุดไว้แล้ว และนางบุญยอดสามารถที่จะอ่านเขียนหนังสือได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเคยเล่าเรียนอยู่ในโรงเรียนวัดรางสระกะเทียมจนจบชั้น ป.4 แต่จากการที่ทางบ้านขัดสน และต้องการแรงงานในการทำนางจึงต้องออกจากโรงเรียนมาช่วยแม่ทำนา และช่วยขายของในร้านดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 ครูพลสามีของนางได้ทำการเลี้ยงหมูจำนวน 30 ตัวไว้ขาย แต่ในระยะนั้นในหมู่

บ้านไม่มีผู้ใดเลี้ยงหมูขาย ทำให้ส่งกลิ่นรบกวนเพื่อนบ้านใกล้เคียง และเมื่อขายให้กับพ่อค้าแล้วได้กำไรไม่มากนัก บางครั้งก็ขาดทุนดังนั้นจึงเลิกเลี้ยงไป จนมาถึงในปี พ.ศ. 2524 นางบุญยอดกับสามีได้คิดสร้างร้านค้าขึ้นใหม่เพื่อขยายพื้นที่ให้กว้างเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมด้วยแบบบ้านสมัยใหม่คือสร้างด้วยอิฐแทนบ้านไม้แต่ยังมีเงินเก็บอยู่ไม่มาก ดังนั้นสามีของนางจึงทำการกู้สหกรณ์ครูฯ และกู้ธนาคารพาณิชย์ในตัวจังหวัดนครปฐม โดยกู้เพิ่มมาอีกเล็กน้อย แล้วทำการว่าจ้างผู้ใหญ่จรัสให้สร้างบ้านให้ถือเป็นบ้านที่สร้างด้วยอิฐเป็นหลังแรกในหมู่บ้าน และบ้านหลังดังกล่าวก็ได้อาศัยอยู่มาจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันนางบุญยอด และสามีมีที่ดินเป็นของตัวเองจำนวน 4 - 5 ไร่ ด้วยมรดกของแม่ของนางบุญยอดที่ยกให้ก่อนตายส่วนลูกๆ ทั้ง 3 คนของนางบุญยอดนั้น ลูกสาวคนโตกำลังศึกษาอยู่วิทยาลัยครูสวนดุสิตในกรุงเทพฯ โดยอยู่หอพัก ลูกคนที่สองเป็นผู้ขายเรียนอยู่วิทยาลัยเทคนิคทุ่งมหาเมฆอยู่ชั้นปวช. ปี 2 ส่วนลูกคนที่สามกำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมต้นที่โรงเรียนสระกะเทียมวิทยาและเมื่อปิดภาคเรียนลูกๆ ก็จะกลับมาช่วยกิจการค้าขายภายในร้าน แม้ว่าปัจจุบันนางบุญยอด และสามีจะมีรายได้ด้วยเงินเดือนของสามีบางส่วนรวมทั้งกำไรที่ได้จากการค้าแล้วยังมีส่วนของดอกเบี้ยเงินกู้ที่นางปล่อยกู้ให้กับญาติๆ อีกด้วย โดยคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 3 บาท แต่จำนวนเงินที่กู้นั้นไม่สูงนัก ในด้านรายจ่ายก็ยังมีอยู่มากโดยเฉพาะยังมีภาระหนี้สินที่ต้องส่งใช้คืนให้กับสหกรณ์ครู และธนาคารพาณิชย์ที่กู้มาแต่ครูพลได้เล่าว่าเหลืออีกไม่มากกว่า 2 ปี ก็สามารถชำระหนี้ได้หมดตั้งใจว่าจะกู้สหกรณ์ครูฯ เพิ่มเพื่อไปชำระหนี้ธนาคารพาณิชย์ให้หมดจากการสังเกตได้พบว่า ภายในร้านค้าของนางบุญยอดจัดได้ว่าเป็นร้านค้าที่มีของมากที่สุดใหมู่บ้านเมื่อเปรียบเทียบกับร้านค้าอื่นๆ เพราะมีทั้งของใช้ ของกินเบ็ดเตล็ดและยังทำอาหารตักขายในตอนเช้าอีกด้วย นอกจากนี้ภายในบ้านยังมีเครื่องใช้ไฟฟ้าครบทุกอย่าง มีรถยนต์ 1 คัน รถมอเตอร์ไซค์อีก 1 คัน เมื่อพิจารณาโดยรวมจึงจะเห็นว่าฐานะความเป็นอยู่ของนางบุญยอดและ ครอบครัวถือว่ามีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเมื่อครั้งอดีตมาก แต่ก็ยังไม่ถือว่าเป็นผู้มีฐานะดีคนหนึ่งใ หมู่บ้านเนื่องจากรายได้ที่หามาได้นั้นในแต่ละเดือนต้องมีรายจ่ายไปหลายๆ ทางโดยเฉพาะหนี้สินและค่าของที่ซื้อมาด้วยเงินเชื่อที่ต้องจ่ายคืนทุกๆ เดือน แต่เมื่อรวมๆ แล้วก็ยังมียาได้ที่พอมือ พอใช้ได้สบายทุกเดือน ไม่ต้องอดคัดัดสน อดอยากเหมือนดังเช่นอดีตที่ผ่านมา ปัจจุบันนางบุญยอดมีอายุได้ 49 ปี ส่วนครูพลอายุ 55 ปี อีกไม่กี่ปีก็จะเกษียณอายุราชการได้คิดไว้ว่าหลังเกษียณแล้วจะทำสวนผลไม้จำพวกมะม่วง, มะละกอ, ฝรั่งขายส่งตลาดนครปฐม ตอนนี้ก็กำลังศึกษาอยู่ ส่วน ที่ดินก็ใช้ในที่ของภรรยาที่ได้รับมรดกจากแม่และอาจเช่าเพิ่มบ้างเล็กน้อย ส่วนร้าน

ที่ดินก็ใช้ในที่ของภรรยาที่ได้รับมรดกจากแม่และอาจ๋าเพิ่มบ้างเล็กน้อย ส่วนร้านค้าก็จะทำต่อไป และหากลูกชายคนเล็กมีครอบครัวก็จะให้มาทำกิจการต่อจากตัวเอง และภรรยา สำหรับลูกสาวก็ตั้งใจจะให้สอบบรรจุครูการประถมศึกษาให้ได้ หรือรับราชการเช่นเดียวกับตัวเอง

10. ครอบครัวของนายสุชาติ และนางสำลี สิงห์ลอ อยู่บ้านเลขที่ 5/1 ปัจจุบัน อายุ 34 ปี และ 31 ปีตามลำดับ

แต่เดิมนั้นสามีภรรยาคู่นี้มาจากครอบครัวชาวนา และมีความเป็นเครือญาติกันมาแต่เดิมอยู่แล้ว โดยใช้นามสกุล "สิงห์ลอ" เหมือนกัน แต่เป็นญาติห่างๆ เกี่ยวข้องกันมาด้วยการแต่งงานของบรรพบุรุษมาก่อนมิใช่ญาติสนิท หรือญาติโดยสายโลหิตกันโดยตรง ซึ่งเป็นข้อห้ามในการแต่งงานของชาวลาวโซ่ง ในช่วงก่อนแต่งงานกันนั้นทั้งคู่ต่างช่วยพ่อแม่ของตัวเองทำนาแบบเก่า กล่าวคือ ชาวพันธุ์พื้นบ้านใช้วัวไถนา จนมาถึงการทำนาแผนใหม่ที่ใช้ชาวพันธุ์เกษตรที่เจ้าหน้าที่เกษตรตำบลมาแนะนำให้ปลูกรวมทั้งการหันมาทำนาด้วยเทคนิควิธีการใหม่ๆ อีกด้วยและจากการเป็นญาติกันจึงได้ร่วมช่วยเหลือมีกิจกรรมต่างๆ อันมีการพบปะกันอยู่เสมอ และในที่สุดทั้งคู่ก็ได้ตกลงใจแต่งงานกัน ท่ามกลางความไม่เห็นชอบของผู้ใหญ่ทั้ง 2 ฝ่ายด้วยมีเรื่องขัดแย้งกันอยู่กลายๆ ที่เป็นมาแต่ดั้งเดิม โดยที่ต่างฝ่ายต่างก็โทษกัน จากคำบอกเล่าพอสรุปได้ว่าความขัดแย้งเนื่องมาจากการผิดใจกันในเรื่องคำพูดเล็กๆ น้อยๆ และทำให้เกิดบาดหมางกันมาตลอด ภายหลังจากที่นายสุชาติกับภรรยาได้แต่งงานอยู่ร่วมกันก็ได้มาอาศัยอยู่ร่วมกับแม่ของภรรยาช่วยทำงานต่างๆ รวมทั้งช่วยเป็นแรงงานในการผลิตข้าว เมื่อชายข้าวได้เงินมาพ่อแม่ของภรรยาก็จะแบ่งเงินที่ได้ให้บ้างเล็กน้อย แต่โดยมากจะใช้เงินกองกลางร่วมกัน อยู่มาวันจนกระทั่งนางสำลีคลอดลูกคนแรกก็ได้ขอแยกครอบครัวมาปลูกบ้านเองอยู่ข้าง ๆ บ้านพ่อแม่ของนายสุชาติ ซึ่งได้แบ่งที่ใช้ปลูกบ้านไม่กี่ตารางวา และได้ช่วยพ่อแม่ทำนา ในระหว่างนั้นนายสุชาติกับภรรยายังคงต้องทำนาในที่นาของพ่อตาแม่ยายอีกด้วย ต่อมาอีก 1 ปีนางสำลีก็คลอดลูกคนที่สอง ทำให้รายจ่ายในครอบครัวเพิ่มขึ้น ดังนั้นนายสุชาติจึงตัดสินใจขอเช่าที่นาของพ่อตาแม่ยาย และขอแบ่งที่ดินบางส่วนของแม่ตัวเองทำนา เพื่อจะได้มีเงินเก็บเป็นของตัวเอง และยังมีภรรยาหมาเลี้ยง 4 ตัวเพื่อเสริมรายได้ นอกจากนี้ในยามว่างเว้นจากการทำนา หรือช่วงที่รอการเก็บเกี่ยวข้าว ทั้งคู่ก็จะออกไปรับจ้างทำงานต่าง ๆ ตามแต่จะมีผู้มาว่าจ้าง หรือเรียกให้ไปทำบางครั้งก็ขับมือเตอไซค์รับจ้างในหมู่บ้าน และบริเวณใกล้เคียง หรืออาจรับงานมาทำที่บ้านในระหว่างที่เลี้ยงลูกไปด้วยเช่น การแกะพลาสติก แกะเปลือกข้าวโพดฝักอ่อน ไซสกรูที่ฐานไฟนีออนที่มีผู้ไปรับเหมางานมาจากกรุงเทพฯ เป็นผู้นำมา

ส่ง - รับงานไป เป็นต้น แต่เมื่อถึงฤดูทำนา และเกี่ยวข้าวก็จะไม่ออกไปรับจ้างเพราะต้องคอยดูแลที่นาที่ปลูกที่จะต้องคอยดูแลไถพรวน ฉีดยาฆ่าแมลงเพลี้ยต่างๆ ซึ่งจะไม่มีเวลาวางพอที่จะออกไปรับจ้างทำงานอื่นๆ ได้ หลังเก็บเกี่ยวข้าวจะนำข้าวที่ได้เก็บใส่ยุ้งข้าวของพ่อตาแม่ยาย รอจนข้าวได้ราคาดีจึงนำออกขาย โดยแบ่งไว้บางส่วนเป็นค่าเช่านาให้กับพ่อแม่ของภรรยา โดยจะคิดเป็นข้าวเปลือก 1:3 ส่วน หากปีใดข้าวให้ผลผลิตไม่ดีก็จะขอไว้แค่พอกินตลอดปีหรือไม่เก็บค่าเช่านาเลยทำเช่นนี้อยู่หลายปีในที่ดินทั้งสิ้น 23 ไร่ มีของพ่อแม่ตัวเอง 10 ไร่ ส่วนอีก 13 ไร่เป็นของพ่อตาแม่ยายจะได้ข้าวเปลือกในแต่ละปีประมาณ 4 - 9 เกวียน ทั้งนี้แล้วแต่ว่าปีใดจะให้ผลผลิตมากน้อยต่างกัน ส่วนพันธุ์ข้าวที่ใช้จะเป็นข้าวหนักที่ชาวบ้านเรียกว่า "ข้าวเหลืองเกษตร" เป็นพันธุ์ข้าวที่ทางเจ้าหน้าที่เกษตรฯ แนะนำให้ปลูกจนถึงปี พ.ศ. 2534 ในช่วงต้นปีนายสุชาติได้กู้เงินธนาคารกรุงไทย สาขานครปฐมโดยนำโฉนดที่ดินที่พ่อแม่ยกให้ ทำกินเป็นกรรมสิทธิ์ของตัวเองแล้วนั้นไปใช้เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันในการกู้ โดยขอกู้เป็นจำนวนทั้งหมด 60,000 บาทได้นำมาใช้ต่อเติมบ้านให้กว้างขึ้นจากเดิม เพราะลูกๆ 2 คนต้องใช้พื้นที่วิ่งเล่น และใช้เก็บข้าวของเพิ่มขึ้นซึ่งบ้านเดิมเป็นบ้านไม้เก่า ๆ ลักษณะไม่แตกต่างอะไรกับเพิงที่ใช้พักหลบนอนบริเวณที่นาและนำเงินอีกส่วนมาลงทุนซื้อวัวนมมาเลี้ยง 4 ตัว หากพิจารณาจำนวนเงินที่กู้คงจะเห็นว่าไม่มาก เนื่องจากได้นำเงินที่เก็บไว้บางส่วนออกมาสมทบด้วย เมื่อลงทุนเลี้ยงวัวนมในระยะแรกๆ ก็ได้รับการแนะนำจากพี่ชายคือนายสุเทพที่นำวัวนมเข้ามาเลี้ยงเป็นรายแรกในหมู่บ้านนอกจากนี้ยังได้รับความช่วยเหลือในการแบ่งปันอาหารมาใช้เลี้ยงวัวนมเพราะตัวเองมีทุนจำกัด ต่อมาก็ได้ใช้พื้นที่บางส่วนที่ทำนาของตัวเองปลูกหญ้าขนที่เจ้าหน้าที่นำพันธุ์มาแจกให้และเมื่อสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมฯ ก็ได้รับการแนะนำช่วยเหลือในการฉีดวัคซีน และผสมพันธุ์ให้โดยไม่ต้องเสียค่าบริการใดๆ เนื่องจากทางสหกรณ์โคนมฯ ต้องการส่งเสริมให้เกษตรกรได้เลี้ยงวัวนมกันมากๆ จะได้เป็นการเสริมรายได้ให้กับครอบครัว ต่อมาอีก 2 ปีวัวนมออกลูกเพิ่มขึ้นเป็น 8 ตัวจึงได้ช่วยกันกับพี่ชายไปหาข้าวโพดอ่อนมาเลี้ยงและได้ร่วมจ่ายค่าอาหาร ค่าน้ำมันต่างๆ แต่ใช้รถบรรทุกของพี่ชายออกวิ่งบรรทุกต้นข้าวโพดมาใช้เลี้ยงวัวนมทำอยู่ได้นาน 4 ปีก็มีวัวนมเพิ่มเป็น 15 ตัว แต่สามารถรีดน้ำนมได้เพียง 7 ตัวเท่านั้นดังนั้นในแต่ละวันนายสุชาติ และภรรยาจะต้องตื่นขึ้นตั้งแต่ตี 4 เพื่อรีดนมวัวส่งสหกรณ์โคนมฯ ซึ่งต้องรีดด้วยมือเนื่องจากจำนวนวัวนมที่เลี้ยงไม่มาก และไม่มีเงินทุนมากพอที่จะใช้ซื้อเครื่องรีดนมวัวไว้ได้ เมื่อเสร็จจากภาระดังกล่าวจึงจะทำความสะอาดคอก และไปดูที่นาในฤดูการผลิต จากนั้นจะกลับมาบ้านกินข้าวกินปลาแล้วก็จะออกตระเวนไปกับพี่ชาย เพื่อหาซื้อต้นข้าวโพดมาให้วัวกินในแต่ละวัน และจะเป็นช่วงฤดูแล้ง เนื่องจากในหมู่บ้านไม่มีผู้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน หรือมีน้อยไม่พอที่จะนำมาให้วัวกินได้ทุกวัน แต่ก็มีการให้อาหารข้น หรืออาหารสำเร็จรูปที่ซื้อมาจากตลาด

นครปฐมมาให้ัวกินไปด้วย ปัจจุบันนายสุชาติกับภรรยายังมีหนี้ค้างชำระกับธนาคารพาณิชย์อีก 20,000 บาท โดยจะต้องส่งอีก 6 เดือนจึงจะหมด ส่วนลูกๆ อีก 3 คนก็ยิ่งเล็กมากไม่สามารถเป็นแรงงานให้กับครอบครัวได้ โดยเฉพาะลูกคนเล็กยังมีอายุได้เพียงแค่ 4 เดือนเท่านั้น ทุกๆ วันสองสามีภรรยาจะต้องปฏิบัติภาระกิจในการดูแลวัวนมที่เลี้ยง ทำนาในช่วงฤดูการผลิตโดยทำอยู่ในปัจจุบัน 30 ไร่ เป็นของตัวเอง 10 ไร่ อีก 13 ไร่พ่อแม่ของภรรยาให้ทำกินโดยไม่เก็บค่าเช่า ส่วนที่เหลือเช่า ญาติๆ เพิ่มเติม โดยจ่ายเป็นค่าเช่า 7 - 8 ถึงต่อไร่ และเมื่อไม่ได้ทำนาก็จะรับจ้างทำงานทั่วไป ตามแต่จะมีงานมาให้ทำหรือมีผู้จ้างโดยจะได้ค่าจ้างวันละประมาณ 80 - 150 บาท นอกจากนี้จะมีรายได้จากการรีดนมวัวโดยเฉพาะเดือนละประมาณ 3,000 - 5,000 บาทซึ่งก็ช่วยให้ครอบครัวนี้มีความเป็นอยู่ที่ไม่ขัดสนจนเกินไป อีกทั้งลูก 2 คนที่เรียนหนังสือก็ไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ เพราะเรียนอยู่กับโรงเรียนวัดราษฎร์ระกะเทียมที่ตั้งอยู่บริเวณหมู่บ้าน แต่จะอย่างไรก็ตามภายในบ้านพักอาศัยก็ยังมีเครื่องมือเครื่องใช้ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มากมาย ซึ่งสามีภรรยาคุณนี้ได้บอกว่าได้มาจากการเก็บออมเงินทองกันเองเมื่อมีเงินมากพอก็ไปซื้อจากตลาดนครปฐมมาได้แก่ เครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ รถจักรยานยนต์ ฯลฯ เป็นต้น ครอบครัวนี้แม้จะมีฐานะพอมีพอใช้ แต่เป็นคนที่ไม่ชอบสูงส่งนิทาว่าร้ายคนอื่นฯ และมีน้ำใจช่วยเหลืองานตามบ้านต่างๆ ทั้งงานบุญและงานในการผลิตโดยเมื่อมีผู้มาขอให้ช่วยก็จะไปช่วยโดยไม่คิดค่าจ้างแต่ขอแรงไว้เมื่อถึงช่วงฤดูการเก็บเกี่ยวข้าวก็จะมีบรรดาชาวบ้านต่างๆ ที่เคยไปช่วยแรงไว้นั้นมาช่วยเหลือด้วยความเต็มใจเพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ต่างชื่นชอบในอัธยาศัยอันดีของสามีภรรยาคุณนี้ นอกจากนี้สามีภรรยาคุณนี้ยังแสดงน้ำใจด้วยการที่นำผลผลิตที่เหลือจากใช้บริโภคในครัวเรือนออกแจกจ่ายช่วยชาวบ้านแทนที่จะขายเป็นเงิน และบางครั้งจะทำอาหารไว้หลายๆ แล้วแบ่งออกแจกจ่ายบรรดาเพื่อนบ้านใกล้เคียงจึงเป็นที่รักใคร่ของชาวบ้านจำนวนมาก และเมื่อใดที่มีความเดือดร้อนก็จะได้รับความช่วยเหลือจากชาวบ้านเช่นกัน ถ้าหากว่ามีปัญหาหรือเรื่องเดือดร้อนที่สามารถช่วยเหลือได้ ครั้นสอบถามถึงอนาคตการศึกษาของลูกๆ ทั้ง 3 คนก็ได้คำตอบว่าพวกเขาปรารถนาให้ลูกๆ ได้เรียนกันสูงๆ มีงานทำดีๆ ไม่ต้องมารับจ้างทำงานแบกหามให้ลำบาก ในส่วนของความเชื่อพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวลาวไซ่งั้นพบว่าสามีภรรยาคุณนี้ยังคงสืบทอดปฏิบัติตามดังจะเห็นได้จากการที่สวมใส่เสื้อฮีเข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆ ของชาวลาวไซ่งั้น รวมทั้งภาษาพูดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และความเชื่อเรื่องขวัญก็ยังมีอยู่ โดยเห็นได้จากเมื่อลูกป่วยนางสาวจะพาลูกไปให้พ่อใหญ่ (นายชอบ สิงห์ทอง) เป่าหัวและทำน้ำมันตีให้ตีมกินขณะเดียวกันได้ใช้ร่วมไปกับวิธีการรักษาแบบใหม่คือ ถ้าอาการไม่ดีขึ้นจะพาไปหาเจ้าหน้าที อนามัย ตำบล หรือบางทีก็พาไปรักษาที่โรงพยาบาลนครปฐม อย่างไรก็ตามก็ตามจากการติดต่อกับสังคมภายนอกสม่ำเสมอ ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิต ความคิด ทัศนคติ

หลายๆ อย่างของครอบครัวนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบการดำเนินชีวิตแล้วจะเป็นไปตามแบบสังคมสมัยใหม่เสียเป็นส่วนมาก โดยเฉพาะการไขว่คว้าหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มาไว้ในครอบครัว และการมีทัศนคติที่เปลี่ยนไปในแง่ของการนิยมวัตถุสิ่งของ เงินตรามากขึ้น และจะทำงานทุกอย่างที่จะได้เงินมาจุนเจือครอบครัว ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

11. ครอบครัวของนางไกร อ้อยอารีย์ (สิงห์ลอ) อยู่บ้านเลขที่ 8 ปัจจุบัน อายุ 62 ปี

เป็นคนดั้งเดิมที่บ้านดอนทราย มาจากครอบครัวที่พ่อแม่มีฐานะยากจนมีที่ดินทำกินเป็นของตัวเองจำนวน 3 ไร่ ต้องอาศัยเช่าที่นาญาติๆ ทำนา บางปีก็ให้ผลผลิตดีแต่ถ้าปีใดฝนแล้งจัดข้าวในนาตายหมดก็มีหนี้สินเพิ่มขึ้นมาอีก พ่อแม่ของนางไกรมีลูกหลายคนโดยนางไกรเป็นลูกคนที่ 3 ในจำนวนพี่น้อง 10 คน ดังนั้นภาระการช่วยงานในครอบครัว และเลี้ยงดูน้องเล็กๆ จึงเป็นภาระที่นางจะต้องทำ จนไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือเหมือนเด็กคนอื่น ๆ เมื่อพ่อแม่ของนางไกรมีหนี้สินมากขึ้นทำให้ต้องหางานรับจ้างนอกหมู่บ้านเพิ่มขึ้น เพื่อจะได้มีเงินเหลือมากพอที่จะมาไว้ใช้จ่ายในครอบครัวและใช้หนี้บางส่วน ต่อมาไม่นานพ่อแม่ของนางก็ได้ล้มเจ็บโดยไม่รู้สาเหตุ และได้ตายจากไป แต่ภาระหนี้สินยังคงมีค้างอยู่จึงเป็นภาระหนักของนางไกรที่จะต้องดูแลโอบอุ่มน้องๆ อีก 4 คนที่ยังช่วยตัวเองไม่ได้ และยังต้องหาเงินมาชำระหนี้ นางจึงออกรับจ้างทำงานทั่วไปในหมู่บ้านแล้วนำเงินที่ได้มาชำระหนี้ และเลี้ยงดูน้องเล็ก ๆ แต่ด้วยจากความเป็นคนขยัน หมั่นเพียร มีจิตใจโอบอ้อมอารี บรรดาเจ้านี่ทั้งหลายซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกันจึงเกิดความเห็นใจยกหนี้สินที่ติดค้างกันมานาน ตั้งแต่ครั้งพ่อแม่ของนางยังมีชีวิตนั้นโดยไม่ต้องชำระกันอีกต่อไป เพื่อที่นางไกรจะได้มีเงินพอที่จะเลี้ยงดูน้องๆ ได้ ต่อมาไม่นานนักนางไกรก็ได้แต่งงานกับคนในหมู่บ้าน และได้ย้ายมาอาศัยอยู่กับครอบครัวของสามี โดยระหว่างนี้น้องๆ โดนพอที่จะช่วยเหลือตัวเองได้แล้ว และบางคนก็ได้แต่งงานมีครอบครัวกันไปบ้างเหลือน้องสุดท้องที่ยังไม่ได้แต่งงานส่วนพี่ๆ คนอื่นต่างแยกย้ายไปมีครอบครัวกันนานแล้วตั้งแต่พ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อนางไกรแต่งงานเข้ามาอยู่กับครอบครัวของสามีก็ได้ช่วยเหลือทำงานบ้าน และทำนา จนกระทั่งมีลูกคนที่สาม พ่อแม่ของสามีก็ได้ยกที่ดินที่ทำนาจำนวน 4 ไร่ และนางกับสามีก็ได้ซื้อเพิ่มอีก 3 ไร่ จึงมีที่ดินเป็นของตัวเองจำนวน 7 ไร่ ได้เช่าที่ดินของผู้อื่นเพิ่มอีกบางส่วนเพื่อทำนา ในช่วงที่ว่างจากการทำนานางกับสามีก็จะออกรับจ้างทำงานทั่วไปทั้งในหมู่บ้าน และนอกหมู่บ้านจนกระทั่งมีเงินมากพอก็ได้ไปซื้อที่ดินมาเพิ่มไว้อีก 3 ไร่ แต่เป็นที่น่าเศร้าใจเพราะว่าภายหลังจากที่ซื้อที่ดินไว้ถึง 2 ปีพอดีสามีของนางก็ล้มป่วยลงรักษาอยู่เป็นเวลานาน แต่อาการก็ไม่ดีขึ้นเลย จนในที่สุดสามีของนางก็ตายจากไปทิ้งลูกเล็กๆ 3

คนไว้เป็นภาระให้นางต้องเลี้ยงดูต่อไป ในตอนนั้นนางไกรอายุได้ 40 ปี เมื่อสามีตายไปนางไกรเหลือเพียงตัวคนเดียวจะทำงานในที่ดินที่มีอยู่ก็ทำไม่ไหวลูกๆ ก็ยังอาศัยแรงได้ไม่เต็มที่ เพราะยังเล็ก และกำลังเรียนหนังสือกันหมด ดังนั้นนางจึงต้องอาศัยจ้างบรรดาเพื่อนบ้านช่วยทำนา เมื่อจ้างเขามาก ๆ เขาก็ไม่เหลือเงินต้องกู้เงินคนอื่นมาไว้ใช้จ่ายในครอบครัว ในที่สุดนางก็ตัดสินใจขายที่ดินที่มีอยู่ไปบางส่วน เหลือไว้เพียง 3 ไร่ เพื่อที่จะนำเงินไปชำระหนี้สินทั้งหมด ส่วนที่เหลือได้นำไปซื้อที่ดินจำนวน 3 ไร่อยู่บริเวณท้ายหมู่บ้านเนื่องจากที่ดินบริเวณนั้นมีราคาไม่แพง เพราะเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมขัง ใช้ทำการปลูกพืชชนิดอื่นไม่ได้เลย นอกจากการทำนาเท่านั้น และได้แบ่งเก็บไว้เป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว สำหรับพันธุ์ข้าวที่ใช้เพาะปลูกในสมัยนั้นจะใช้พันธุ์ข้าวหนักจำพวก ข้าวลอย ข้าวปิ่นแก้ว ซึ่งชอบน้ำมาก และมีลำต้นสูง เมื่อลูกๆ เรียนจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว นางไกรก็ให้ออกเรียนมาช่วยทำนาเพราะไม่มีเงินสงเสีย และขาดแรงงานในการทำนา ในเวลาต่อมาเมื่อลูกๆ โตกันหมด ต่างก็แยกย้ายไปมีครอบครัวกันหมดเหลือนางไกรอยู่กับครอบครัวของลูกชายคนเล็กและยังคงมีอาชีพทำนาเช่นเดิมจนถึงปีพ.ศ. 2524 นางไกรได้ซื้อที่ดินไว้อีก 4 ไร่ราคาไร่ละ 5,000 บาท โดยเงินที่ใช้ซื้อที่ดินดังกล่าวเป็นเงินที่ได้จากการสะสม และจากการขายวัวที่มีอยู่ทั้งหมดเพราะเมื่อจ้างรถไถนา และนำเมล็ดข้าวออกจากต้นข้าวแล้ว ดังนั้นแรงงานจากวัวจึงไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป ปัจจุบันนางไกรมีที่ดินจำนวน 8 ไร่ ได้ใช้เป็นที่ทำนาจำนวน 5 ไร่อีก 3 ไร่ใช้เป็นปลูกหญ้าขนสำหรับใช้เป็นอาหารของวัวนมที่เลี้ยงไว้ 15 ตัว ในแต่ละวันนางไกร และสมาชิกทุกคนในบ้านจะต้องมีหน้าที่ในการช่วยกันดูแลสัตว์ที่เลี้ยงอันได้แก่ วัวนม, สุกร, ไก่ชน, ไก่พื้นบ้าน โดยเฉพาะวัวนมที่จะต้องช่วยกันอย่างมากทั้งการหาอาหารมาไว้ให้กิน รีดนมวัวส่งสหกรณ์ฯ ทุกวัน และเมื่อเสร็จสิ้นภาระกิจในแต่ละวัน หากไม่ได้ทำนาก็จะไปรับจ้างทำงานอื่น เพื่อให้มีรายได้เข้ามาหมุนเวียนเป็นค่าใช้จ่ายแก่ครัวเรือนนอกจากนี้นางไกรยังนำโฉนดที่ดินไปค้ำประกันเพื่อกู้เงินสหกรณ์ฯ มาเพื่อการลงทุน และใช้เงินบางส่วนในการซ่อมแซมบ้านพักอาศัย แต่ถึงจะอย่างไรก็ตาม จากสภาพที่พบจะเห็นว่าความเป็นอยู่โดยทั่วไปของนางไกรและสมาชิกในครัวเรือนต่างมีความเป็นอยู่ที่ดีพอควรไม่ต้องอดอยากยากไร้ดังเช่นครัวเรือนอื่น ๆ ภายในบ้านพักอาศัยของนางไกรยังมีการกันห้องฝักรูปนุรุชไว้เช่นบ้านของชาวลาวโซ่งทั่วไป และจะไปร่วมในพิธีไหว้ศาลหมู่บ้านเป็นประจำทุกปีโดยนางเชื่อว่าหากปีใดไม่ไปไหว้ศาลหมู่บ้านจะเกิดความไม่ดีแก่ครอบครัวของนางได้ แต่ในทางตรงข้ามหากนางได้แสดงความเคารพด้วยการเซ่นไหว้ศาลหมู่บ้านเป็นประจำทุกปีจะช่วยให้สิ่งไม่ดีทั้งหลายไม่มาสู่ครอบครัวของนาง และยังช่วยให้นางได้มีความสุขสบายจากการกระทำดังกล่าวอีกด้วย

กลุ่มครอบครัวที่มีฐานะยากจน

ครอบครัวในหมู่บ้านดอนทรายส่วนใหญ่เกินกว่าร้อยละ 70 เป็นกลุ่มของครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง ดังนั้นกลุ่มของครอบครัวที่มีฐานะดี และยากจนจึงมีจำนวนไม่มาก ส่วนใหญ่แล้วภายในหมู่บ้านจะเห็นความแตกต่างทางด้านสถานะสภาพความเป็นอยู่กันไม่มากนัก แต่บรรดาครอบครัวที่มีฐานะยากจนก็สามารถมองเห็นได้จากสภาพความเป็นอยู่ และลักษณะทางกายภาพได้คร่าวๆ ซึ่งสามารถนำเสนอเป็นตัวอย่างของครอบครัวที่มีฐานะยากจนบางครอบครัวได้ดังนี้

12. ครอบครัวของนายสิน และนางอารมย์ สิงห์เรือง อยู่บ้านเลขที่ 20 ปัจจุบันทั้ง 2 คนมีอายุ 50 ปี

นายสินเป็นชาวบ้านดอนทรายตั้งแต่เกิด พ่อแม่เป็นชาวนามีฐานะปานกลาง แต่โชคดีที่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเองไม่ต้องเช่าผู้อื่น เมื่อนายสินอายุได้ 21 ปี จึงบวชเรียนอยู่ที่วัดรางสระกะเทียมจนครบพรรษา จากนั้นได้ลาสิกขาบทยออกมาช่วยพ่อแม่ทำนาอยู่ได้ปีกว่าๆ ก็คิดที่จะไปหางานทำในตัวเมืองตามคำชักชวนของเพื่อน เพราะเห็นว่ามีรายได้ดีอีกทั้งยังได้ท่องเที่ยวไปตามที่ต่างๆ ตามประสาหนุ่มๆ ในสมัยนั้น ครั้นเมื่อกล่าวขออนุญาตจากพ่อแม่แล้วก็เดินทางมาอยู่กับเพื่อนโดยไม่สนใจคำทักท้วงของพ่อแม่และญาติๆ ในตอนแรกก็มาอาศัยอยู่กับบ้านญาติของเพื่อนที่มีร้านขายหมูในตลาดนครปฐม และได้เป็นคนฆ่าหมูอยู่นาน 3 เดือน จนเจ้าแก้งร้านเห็นว่ามีหัวคิดอ่านดีจึงให้มาอยู่เป็นคนขายหมูหน้าร้าน ทำให้นายสินได้พบกับนางอารมย์ ซึ่งก็เป็นลูกจ้างขายหมูหน้าร้านเช่นกัน เกิดถูกตาต้องใจกันจึงตกลงใจใช้ชีวิตร่วมกันโดยมีเจ้าแก้งเจ้าของร้านเป็นผู้จัดการให้ในเรื่องการไปสู้ออกจากพ่อแม่ของฝ่ายหญิง ภายหลังแต่งงานไม่นานนักนางอารมย์ได้คลอดลูกคนแรกทำให้มีรายจ่ายเพิ่มขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นทั้งคู่จึงตัดสินใจลาออกจากร้านขายหมูโดยไปรับจ้างทำงานอื่นแถวๆ ชานเมืองนครปฐม โดยมากจะเป็นการรับจ้างทำงานในไร่ฯ ได้ค่าจ้างวันละ 12 บาท ช่วงนี้นายสินได้กลับมาเยี่ยมพ่อแม่ที่บ้านแต่ปรากฏว่าพ่อแม่ได้ตายจากไปหมดแล้ว ที่ดินที่มีอยู่บรรดาพี่น้องได้แบ่งกันไปหมด เพราะคิดว่านายสินคงไม่กลับมาอีก ดังนั้นนายสินจึงกลับมารับจ้างอยู่กับภรรยาและลูกต่อไปแต่รายได้ไม่พอใช้จ่าย ต้องอดอยากทุกข์ยาก ในที่สุดนายสินกับภรรยาจึงตัดสินใจกลับไปขอกู้เงินเจ้าแก้งร้านขายหมูที่เคยอาศัยอยู่ และทำงานเป็นลูกจ้างมาก่อน ซึ่งเจ้าแก้งก็ให้กู้เงินมาจำนวนหนึ่ง นายสินกับภรรยาได้นำเงินจำนวนดังกล่าวที่กู้มาซื้อที่ดินใน

หมู่บ้านดอนทรายไว้ปลูกบ้านพักอาศัยแบบง่าย ๆ ไว้เป็นที่อาศัยหลบนอน ตรงกับปีพ.ศ. 2520 และได้นำเงินบางส่วนมาลงทุนทำนาโดยเช่าที่นาของญาติที่อยู่หมู่ 5 ทำกินมาตลอด ซึ่งก็ได้คิดค่าเช่าในอัตรา 1 : 3 และยังช่วยเหลือในการให้กู้เงินมาลงทุนเพิ่มอีกด้วย ปัจจุบันครอบครัวของนายสินและนางอารมย์มีลูก 2 คนคนโตอายุ 18 ปี ไปทำงานที่ห้างเซ็นทรัลลาดหญ้า อาศัยอยู่กับญาติส่งเงินมาช่วยพ่อแม่ทุกเดือน ส่วนลูกชายคนเล็กกำลังเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่โรงเรียนวัดรางสระกะเทียมจึงไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอะไรมาก สำหรับที่นาที่ทำกินอยู่ที่อาศัยเช่าผู้อื่นทำกิน โดยได้คิดค่าเช่าลดลงมาเหลือเพียงไร่ละ 5 - 6 ถึงต่อปี เนื่องจากช่วงระยะหลังนี้ทำนาได้ผลไม่ดี น้ำน้อยโดยจะได้ข้าวเปลือก 1 เกวียนกับ 50 ถัง จากเนื้อที่เพาะปลูกจำนวน 5 ไร่ ถ้าปีใดแล้งจัดผลผลิตที่ได้ก็จะน้อยลงไปอีก ปัจจุบันเช่าที่ดินผู้อื่นทำกินทั้งหมดมีจำนวน 20 ไร่ ส่วนขั้นตอนในการทำนาที่ใช้เทคนิคสมัยใหม่ รวมทั้งเมล็ดพันธุ์ตามการแนะนำของเจ้าหน้าที่เกษตร ดังนั้นจึงมีภาระที่จะต้องจ่ายเป็นค่าจ้างในการเกี่ยวข้าว นวดข้าว ไถ รวมทั้งค่าปุ๋ยและสารเคมีที่ใช้ทั้งหมด ทำให้เมื่อได้เงินจากการขายข้าวทุกปีก็ต้องนำไปชำระหนี้ที่ค้างไว้ ซึ่งข้าวที่เหลือไว้ก็มีไม่มากเพราะต้องถูกดึงไปชำระเป็นค่าเช่าที่ดิน หนี้สินบางอย่าง รวมทั้งไว้บริโภคภายในครัวเรือนอีกด้วย ดังนั้นเงินที่เหลือจากการขายข้าวจึงไม่เพียงพอที่จะนำมาใช้จ่ายในครอบครัว ทุกๆ ปีนายสินและนางอารมย์จะต้องกู้เงินสหกรณ์ฯ มาไว้เป็นทุนทำนาปีละ 5,000 - 6,000 บาท และเงินจำนวนนี้ก็ยังคงแบ่งมาไว้เป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัวด้วย การกู้นั้นใช้ที่ดินที่มีอยู่ ซึ่งก็เป็นที่ใช้ปลูกบ้านไปค้ำประกัน และอาศัยเพื่อนบ้านช่วยเป็นผู้ค้ำประกันให้ นอกจากนี้เมื่อว่างเว้นจากฤดูการผลิตนายสินและนางอารมย์ก็จะไปรับจ้างทำงานทั่วไปมีทั้งงานที่นำมาทำได้ในบ้านและงานที่ต้องเดินทางไปไกลๆ ก็มีเช่นที่ จ.ราชบุรี, จ.สุพรรณบุรี ฯลฯ แต่เป็นการไปทำงานรับจ้างแบบเข้าไปเย็นกลับ ภายในบริเวณบ้านของนายสินได้เลี้ยงวัวพื้นบ้านไว้ 4 - 5 ตัว, ไก่พื้นบ้าน และบนตัวบ้านก็ยังมีกรงกั้นห้องไว้เก็บฝักรบพบุรุษตามความเชื่อเรื่องผีของชาวลาวโซ่ง นอกจากนี้ก็มีเครื่องใช้ไฟฟ้าสิ่งอำนวยความสะดวกเล็กน้อยตามอัธยาศัยในขนาดที่หวังว่าลูกๆ เมื่อโตแล้วจะได้มีงานทำที่ดีเพื่อจะได้มาช่วยพ่อแม่ได้บ้าง สำหรับตัวนายสินกับภรรยาคงยึดอาชีพทำนารับจ้างไปเรื่อยๆ จะเลิกทำไปเองก็เพราะแก่ทำไม่ได้เท่านั้น เพราะถ้าหากไม่ทำก็คงอดตายเนื่องจากยังอาศัยลูกๆ ได้ไม่มากนัก และยังมีภาระใช้จ่ายในการส่งเสียลูกเรียน อีกทั้งชำระหนี้ที่กู้มาไม่อย่างนั้นก็จะถูกยึดโฉนดที่ดินไปไม่มีที่อยู่อาศัยก็ยิ่งจะลำบากไปมากกว่าที่เป็นอยู่เข้าไปอีก

13. ครอบครัวของนางแดง สิงห์เรือง อยู่บ้านเลขที่ 42 ปัจจุบันอายุ 71 ปี

นางแดงเป็นผู้ที่มีถิ่นฐานอยู่ที่บ้านดอนทรายตั้งแต่เกิด พ่อแม่เป็นชาวนามีลูก 12 คน โดยนางแดง เป็นลูกคนที่ 7 มีที่นาทำกินจำนวน 17 ไร่ เมื่อลูกๆ โตแยกไปมีครอบครัวก็ได้แบ่งให้ลูกๆ ไปทำกินกันเองบางส่วนและเหลือไว้ทำนาเองไม่กี่ไร่ ต่อมาพ่อแม่ได้ล้มป่วยลง และตายจากไป ขณะนั้นนางแดงยังเป็นเด็กเรียนอยู่ชั้น ป.2 เมื่อพ่อแม่ตายไปหมดพี่ๆ ต่างมีครอบครัวของตัวเอง จึงไม่มีใครที่จะสามารถอุปการะน้องๆ ที่ยังเล็กได้ทั้งหมด ดังนั้นบรรดาลูกที่ยังเล็กไม่สามารถเลี้ยงดูตัวเองได้นั้นจึงต้องถูกบรรดาพี่ๆ ที่มีอันจะกินอยู่บ้างและบรรดาญาตินำไปอุปการะเลี้ยงดู สำหรับตัวนางแดงเองนั้นได้ถูกให้ไปอยู่กับญาติผู้หนึ่งซึ่งเป็นน้องสาวของแม่ แต่เนื่องจากครอบครัวนี้ก็มีภาระที่ต้องเลี้ยงดูสมาชิกหลายคน ทำให้ไม่สามารถส่งเสียให้นางแดงได้เรียนต่อได้อีก นางแดงจึงต้องออกเรียนมาช่วยผู้อุปการะ หรือน้ำสาวทำนา ในระหว่างที่อยู่กับน้ำสาวนางแดงต้องทำงานหนักกว่าเดิมหลายเท่า และยังโดนรังแกจากบรรดาลูกหลานของครอบครัวน้ำสาว จนกระทั่งเมื่อนางแดงโตเป็นสาวได้พบกับคนรักซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน จึงตัดสินใจแต่งงาน โดยหวังว่าจะได้มีชีวิตที่ดีขึ้น แต่ปรากฏว่าเมื่อนางแดงตั้งครรรภ์ได้ไม่นานสามีของนางแดงก็หนีออกไปมีภรรยาใหม่ ทิ้งให้นางแดงกลายเป็นผู้ที่ถูกคนในหมู่บ้านประนามว่าเป็นคนที่ท้องแล้วไม่มีพ่อให้ลูก นางแดงต้องเผชิญกับความโหดร้ายจากคนในสังคมอีกครั้ง แต่นางแดงก็ไม่ย่อท้อได้ออกรับจ้างทำงานต่างๆ โดยเพื่อจะได้มีเงินไว้ใช้ในยามคลอดลูก และได้มีเงินพอที่จะซื้อที่ดินปลูกบ้านอยู่เองตามลำพัง ความพยายามของนางแดงก็เป็นผลสำเร็จมีชาวบ้าน บางคนเห็นใจได้ขายที่ดินบางส่วนให้กับนางแดงในราคาที่ถูก และนางแดงได้ซื้อที่ดินดังกล่าวไว้ จากนั้นได้ขอร้องเพื่อนบ้านที่พอมีฝีมือช่วยกันสร้างบ้านให้ตนเอง ภายหลังจากที่นางแดงคลอดลูกสาวแล้วนางก็ได้ให้การเลี้ยงดูลูกเป็นอย่างดี โดยหวังว่าจะได้พึ่งพาลูกในยามแก่เฒ่าต่อไปภายหน้า ในระหว่างนั้นนางแดงยังต้องอาศัยเช่าที่นาผู้อื่นทำกินและรับจ้างทำงานทั่วไป ต่อมาไม่นานนางแดงได้ล้มป่วยลงด้วยโรคหอบหืด ซึ่งได้รับการักษาอาการทุเลาเป็นปกติแต่นางไม่สามารถทำงานหนักได้เหมือนเดิม เพราะถ้าเหนื่อยมากเกินไปก็จะมีอาการหอบเหนื่อยขึ้นมาอีก นางแดงจึงต้องเลือกรับจ้างทำงานที่ไม่หักโหมเกินไป ในเวลาต่อมาได้มีญาติมาขอกู้เงินนางไปทำนา โดยได้นำโฉนดที่ดินจำนวน 3 ไร่ มาจำนองไว้ในราคา 8,000 บาท แต่เมื่อถึงกำหนดก็ไม่นำเงินมาไถ่ถอนนางจึงได้ที่ดินดังกล่าวไว้เป็นกรรมสิทธิ์ และได้ซื้อไว้อีก 1 ไร่ ด้วยเงินที่นางแดงได้สะสมไว้ในราคาไร่ละ 600 บาทซึ่งที่ดินทั้งหมดที่นางแดงมีอยู่จำนวน 4 ไร่ นางตั้งใจไว้ว่าจะยกเป็นมรดกให้ลูกสาว เพื่อที่จะได้ไม่ต้องลำบาก

เช่นเดียวกับนางอีก เมื่อลูกสาวเติบโตขึ้นก็ได้อาศัยช่วยเป็นแรงงานในการทำนา แต่อยู่ได้ไม่นานก็แยกไปมีครอบครัวโดยสามีเป็นชาว จ.ราชบุรี มีอาชีพเลี้ยงวัวนม นางแดงจึงอยู่เพียงลำพัง ออกรับจ้างทำงานไปวันๆ เพื่อมีรายได้ไว้ใช้เลี้ยงตัวเอง และได้เงินบางส่วนจากค่าเช่าที่นาที่มีอยู่โดยเรียกเก็บเป็นข้าวเปลือกราคาไร่ละ 8 - 14 ถัง จากนั้นต่อมาในปีพ.ศ. 2520 นางแดงประสบอุบัติเหตุ ทำให้กระดูกสะโพกหักต้องนอนพักรักษาตัวที่โรงพยาบาลนครปฐมอยู่นานหลายเดือน จึงกลับมาพักฟื้นที่บ้านได้ ในระหว่างนี้ลูกสาวได้กลับมาเยี่ยมนางบ้าง และนำเงินมาให้เล็กน้อย ซึ่งก็ไม่เพียงพอที่ใช้เป็นค่ารักษาตัว นางจึงต้องนำเงินที่ได้สะสมไว้ใช้รักษาตัวจนหายสามารถเดินได้แต่ไม่ถนัด ส่วนลูกสาวก็นานๆ ครั้งจึงจะมาเยี่ยมบางทีก็มาขอเงินนางไปบ้าง ส่วนเรื่องที่จะให้เงินนางไว้ใช้จ่ายนั้นไม่มีเลย ภายหลังจากที่นางแดงได้รักษาตัวจนสามารถเดินได้แต่ก็ไม่สามารถที่จะออกไปรับจ้างทำงานเหมือนก่อนได้อีก เนื่องจากอาการเจ็บปวดที่กระดูกสะโพกยังมีอยู่เวลาเดินยังต้องเขย่งไปและถ้าเดินนานเกินไปก็จะมีอาการปวดกำเริบขึ้นมาอีก แพทย์บอกว่านางจะต้องระวังเวลานั่งจะต้องนั่งบนเก้าอี้ หรือวางขาตั้งฉากตลอดเวลาเพื่อป้องกันกระดูกหัวต่อหลุด นอกจากนี้จะยกของหนักเกินไปไม่ได้เลย อีกทั้งนางแดงยังมีโรคหอบหืดที่ยังต้องกินยารักษาอยู่เสมอ จึงทำให้ร่างกายของนางไม่สามารถที่จะตรากตรำงานหนักได้อีกต่อไป ประกอบกับอายุของนางแดงที่มากขึ้นซึ่งอยู่ในช่วงอายุชัชของวัยชรา กำลังที่มีอยู่ที่เคยทำงานได้ก็เหลือน้อยเต็มที ปัจจุบันนางแดงหาเลี้ยงชีพด้วยการรับแกะเปลือกข้าวโพดฝักอ่อน, แกะพลาสติก เลี้ยงหมู 2 ตัว และไถ่พื้นที่บ้านที่ปล่อยให้หากินเอง ซึ่งการทำเช่นนี้ได้ช่วยให้นางได้มีค่ากับข้าวไปวันๆ ส่วนค่านายันนางก็ได้ผู้ใหญ่บ้านช่วยทำบัตรสงเคราะห์ไว้ให้ สำหรับที่นาที่เคยมีผู้เช่าทำนั้น เนื่องจาก 3 ปีที่ผ่านมาที่ดินของนางแห้งจัด และมีโรงเลี้ยงไก่ตั้งขวางอยู่ทำให้ไม่สามารถนำน้ำจากคลองชลประทานเข้าสู่ที่นาได้ จะอาศัยน้ำฝนทำนา ฝนก็ไม่ตกต้องตามฤดู หรือไม่เพียงพอบ้าง ชาวในนาจึงแล้งตายหมด ผู้เช่านาของนางแดงทำจึงบอกเลิก เพราะทำแล้วขาดทุน แม้ว่านางจะลดค่าเช่าลงเหลือไร่ละ 5 ถังก็ตามจะอย่างไรก็ตามแม้นางแดงจะต้องเผชิญโชคชะตาที่โหดร้ายเพียงใด แต่นางยังคงมีความเชื่อในเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษ โดยจะพบว่ามุมหนึ่งของตัวบ้านนางได้ตั้งหิ้งบูชาผีบรรพบุรุษไว้ และทุกปีนางจะนำของไปไหว้ศาลห่มบ้านเสมอมิได้ขาด นอกจากนี้เมื่อเวลาที่มีงานไหว้ผีบรรพบุรุษที่บ้านใดจัดขึ้น ถ้าเป็นตระกูลเดียวกับของตนเองก็จะไปร่วมด้วยทุกครั้ง โดยนางเชื่อว่าผีบรรพบุรุษจะช่วยปกป้องคุ้มครองให้ตัวนางได้พบกับสิ่งที่ดีสักวันหนึ่งข้างหน้าอย่างแน่นอนสำหรับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ภายใตุนามบ้านนั้นนางจะไปร่วมฟังข่าวคราวบ้างในบางครั้ง หรือสอบถามจากเพื่อนบ้าน และร่วมมือโดยการบริจาคเงินเล็กน้อยตามที่เรียกเก็บเช่น การเก็บเงินงานศพ, การร่วมทำบุญศาลห่มบ้าน, การร่วมบริจาคสร้างโรงอาหารแก่เด็กนักเรียนในหมู่บ้าน ฯลฯ เป็นต้น แต่

การออกไปช่วยโดยการทำกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้านนั้น นางแดงจะไม่สามารถทำได้เพราะร่างกายที่ไม่สมบูรณ์แข็งแรงเป็นอุปสรรค แม้ว่าในความจริงนั้นนางเองก็ปรารถนาที่จะช่วยงานของหมู่บ้านเช่นกัน เพราะนางเห็นว่าสิ่งต่างๆ ที่ทำกันนี้จะเป็นประโยชน์ต่อไปให้แก่ชนรุ่นหลังได้ในส่วนของที่ดินที่นางมีอยู่ 4 ไร่ก็ตั้งใจไว้ว่า ถ้าลูกสาวมาขอนางก็จะยกให้บางส่วน และจะขายในส่วนของที่เหลือเพื่อไว้เป็นค่าทำศพของนาง และใช้จ่ายในระหว่างที่นางยังมีชีวิตอยู่ แต่ถ้าลูกสาวทำตัวไม่ดีหรือไม่มาขอนางจะบอกขายทั้งหมด เงินที่ได้จะนำไปทำบุญสร้างศาลาวัด และเก็บไว้เป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัวเพื่อใช้ในกิจกรรมต่างๆ ดังที่เคยกล่าวมาแล้วนั้น

14. ครอบครัวของนางอินทร์ สิงห์เรือ อยู่บ้านเลขที่ 40 ปัจจุบันอายุ 87 ปี

แต่เดิมมานั้นพ่อแม่มีอาชีพทำนามีลูกหลายคน ส่วนตัวนางอินทร์เป็นลูกคนที่สาม นางอินทร์ยังจำได้ว่า "ตนเองกับพี่ชายเคยช่วยพ่อไถนาโดยช่วยจับคันไถนาเดินตามวัวที่ลาก บางครั้งถ้าไม่มีวัวนางอินทร์กับพี่ชายก็ต้องไปลากคันไถแทน" การทำนาในสมัยนั้นลำบากมาก เพราะที่นาของพ่อแม่อยู่ท้ายหมู่บ้าน น้ำท่วมขังมากถึงระดับอกก็มี ข้าวที่ใช้ปลูกจึงต้องมีลำต้นสูง เช่น ข้าวลอยสองรวง, ข้าวลอยวันอนทุ่ง, ข้าวลอยตั้ง ส่วนที่นาที่มีน้ำท่วมขังไม่มากก็ใช้พันธุ์ข้าวชนิดกลางๆ เช่น ข้าวปิ่นแก้ว, ข้าวเหลืองประทิว ฯลฯ สำหรับนาดอนซึ่งอยู่ติดกับบ้านพักอาศัย ซึ่งตอนนั้นตั้งอยู่ใกล้ๆ กับวัดที่สร้างใหม่ หรือบริเวณที่ชาวบ้านเรียกว่า "โดนทอง" จะเป็นที่ดินที่สูง น้ำขังอยู่ไม่มากจะใช้ทำนาดอนได้ผลดีจะใช้พันธุ์ข้าวที่ใช้ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยวสั้นๆ ได้แก่ ข้าวเหลืองอ้อ, หินซ้อน, ขาวพวง เป็นต้นในสมัยนั้นพ่อแม่ของนางอินทร์ทำนาปีละ 2 ครั้ง มีที่นาหลายสิบไร่พอปลูก ๆ ไต่กันหมดต่างแยกย้ายไปมีครอบครัว พ่อแม่ก็แบ่งที่นาให้ทำกิน ครั้นพ่อแม่ตายลงไปหมดบรรดาพี่น้องได้นำที่ดินของพ่อแม่ที่มีอยู่ทั้งหมดมาแบ่งสรรกันในหมู่บ้านมีลูกทั้งหมด 10 คนเป็นชาย 6 คนหญิง 4 คนแต่ได้ตายไปเสียตั้งแต่เล็กๆ 2 คน และอีก 2 คนตายในวัยโตด้วยโรคไข้เลือดออก จึงเหลือลูกที่มีชีวิตอยู่ 6 คน และลูกบุญธรรมอีก 1 คน ซึ่งเป็นลูกของน้องสาวที่ฝากเลี้ยงไว้ก่อนตาย

ภายหลังจากที่นางอินทร์ได้แต่งงานกับสามี ก็ได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับสามีบนที่ดินของนางอินทร์เองโดยช่วยกันทำนา ปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคในครัวเรือนและแบ่งขายเป็นรายได้ไว้สำหรับใช้จ่ายในครอบครัว และเป็นค่าเล่าเรียนแก่ลูกๆ อยู่ต่อมาไม่นานสามีของนางก็ได้มรดกที่ดินจากพ่อแม่ของสามีจำนวน 5 ไร่ แต่ได้ขายให้กับญาติๆ กันไปเพราะเนื่องจากที่นาอยู่ไกลการเดินทางไปไม่สะดวก และเห็นว่าลูกๆ ต้องใช้เงินเป็นค่าเล่าเรียน จึงขายไปในราคาไร่ละ 450 บาท ครั้นต่อมาไม่นาน สามีของนางอินทร์ได้ล้มป่วยลงโดยไม่ทราบสาเหตุรักษาเท่าใดก็ไม่หายอาการทรุดลงทุกวันจนในที่สุดสามีของนางได้ตายจากไป ทิ้งลูกๆ อีก 6 คนเป็นภาระให้นางต้องเลี้ยงดูเพียงผู้เดียว เมื่อสามีตายนางอินทร์คนเดียวไม่สามารถทำนาได้ทั้งหมดจึงแบ่งให้ผู้อื่นเช่าทำ บางครั้งก็เก็บค่าเช่าไม่ได้ ส่วนปีใดที่เก็บได้ก็ไม่สามารถเก็บได้เต็มที่เนื่องจากข้าวในนาให้ผลผลิตไม่ได้เต็มที่ ต่อมาเมื่อมีนายทุนมากว่านซื้อที่ดินนางจึงตัดสินใจขาย เพราะเห็นว่าราคาดีในตอนนั้น ราคาไร่ละ 4,000 บาท ขายไปทั้งหมด 10 ไร่ เงินที่ได้มาได้นำมาเป็นค่าใช้จ่ายและค่าเล่าเรียนลูก ต่อมาลูกโตกันหมดได้แต่งงานแยกย้ายไปอยู่กับครอบครัวของตัวเองตามที่ต่างๆ ส่วนที่ยังอยู่ในหมู่บ้านดอนทรายมีอยู่ 3 คน แต่ว่าไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตครอบครัวจึงยังเป็นภาระที่นางอินทร์ต้องคอยช่วยเหลือเรื่องค่าใช้จ่าย จนในที่สุดเมื่อมีโครงการหมู่บ้านจัดสรรเข้ามาขอซื้อที่ดิน นางอินทร์ได้ขายที่ดินไปอีก 10 ไร่ ในราคาไร่ละ 12,000 บาท เงินที่ได้มาก็นำมาแบ่งปันให้กับลูกๆ ส่วนที่เหลืออีกเล็กน้อยนางได้เก็บไว้เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับตัวเอง ปัจจุบันนางอินทร์อายุมากเกินกว่าจะออกไปรับจ้างทำงานกลางแจ้งได้ ดังนั้นนางจึงรับจ้างแกะพลาสติกอยู่กับบ้านนานๆ ครั้งจึงจะไปรับจ้างแกะเปลือกข้าวโพดฝักอ่อน รายได้ในส่วนนี้แม้จะไม่มากมายอะไร แต่ก็ช่วยได้เป็นค่ากับข้าวไปวันหนึ่งๆ นอกจากนี้ลูกๆ ที่ออกไปอยู่นอกหมู่บ้านได้ส่งเงินมาให้นางไว้เป็นค่าใช้จ่ายเดือนละ 500 - 1,000 บาท สำหรับที่ดินที่ยังเหลืออยู่ 9 ไร่ 2 งานได้ให้ครอบครัวของลูกๆ ใช้ทำนา ปลูกหญ้าขนโดยเก็บค่าเช่าเป็นข้าวเปลือกไว้สีกินแต่ละปี หรือตามแต่ลูกจะให้ นางอินทร์เป็นผู้เฒ่าของหมู่บ้านที่มีอายุมากที่สุด แต่แม้ว่าอายุจะมากแล้วนางอินทร์ก็ยังสามารถหาเลี้ยงตัวเอง หุงหาอาหารกินเองโดยไม่ต้องพึ่งพาใคร นางอินทร์ได้ใช้ชีวิตอยู่ตามลำพังภายในบ้านที่ปลูกสร้างใหม่ด้วยเงินที่นางสะสมไว้ ทุกวันนางจะนั่งแกะพลาสติกและเดินออกไปหาซื้ออาหารที่ร้านค้าระหว่างทางก็จะสนทนาทักทายกับเพื่อนบ้านด้วยรอยยิ้มที่แจ่มใส จากการที่นางอินทร์เป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ที่ดีงาม จึงเป็นที่เคารพแก่เพื่อนบ้านทุกคน

แม้ว่าสภาพความเป็นอยู่ของนางอินทร์จะค่อนข้างแร้นแค้น แต่นางก็ช่วยเหลืองานบุญของชุมชนเสมอมาได้ขาด เช่น บริจาคเงินสร้างศาลาวัด, ร่วมบริจาคกองทุนงานศพของหมู่บ้าน เป็นต้น ในวันพระ นางอินทร์จะไปตักบาตรที่วัด และถ้ามิใช่วันพระก็จะตักบาตรในตอนเช้าเป็นประจำทุกวัน ภายในบ้านของนางอินทร์ พบว่าข้าวของเครื่องใช้เป็นของเก่าแก่ที่ไม่มีราคา ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ นางอินทร์บอกว่า "เก็บสะสมไปก็ไม่มีประโยชน์ จะมีชีวิตอยู่ยาวนานไปอีกสักกี่วันไม่ช้าก็ต้องตายสู้เก็บเงินไว้ทำศพตัวเอง และทำบุญยังจะดีกว่า" ในด้านความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษนั้น นางมิได้มีหิ้งไว้บูชาผีบรรพบุรุษ แต่ใช้การเคารพทางใจ เมื่อใดที่บ้านญาติมีพิธีเสนเรือนางจะไปร่วมเสมอ ส่วนการไหว้ศาลหมู่บ้านนางก็ยังคงไปร่วมในพิธีอยู่เสมอได้ขาด เพราะว่าเคยปฏิบัติมาตั้งแต่พ่อแม่ของตนก็เลยถือปฏิบัติมาตลอด ซึ่งนางอินทร์เชื่อว่าเป็นสิ่งดี และหากไม่ปฏิบัติหรือไม่ไปไหว้ศาลหมู่บ้าน ละทิ้งการนับถือผีบรรพบุรุษก็อาจจะเกิดสิ่งเลวร้ายหรือเรื่องไม่ดีแก่ครอบครัวของตนเองได้ และเคราะห์กรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นยังอาจส่งผลไปยังครอบครัวของลูกๆ ได้อีกด้วย

จากกรณีศึกษาทั้ง 14 ครอบครัวที่ได้กล่าวไว้ทั้งหมดนั้น จะเห็นว่าชาวนาแต่ละครอบครัวได้ใช้วิธีการปรับตัวทั้งทางด้านสังคม และเศรษฐกิจแตกต่างกันไป โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่างด้วยกันที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจัยดังกล่าวได้เป็นตัวกำหนดให้ชาวนาแต่ละครอบครัวเลือกพิจารณาว่าจะใช้รูปแบบ หรือวิธีการใดที่เหมาะสมกับสภาวะการณ์ที่เผชิญอยู่ในขณะนั้น ดังนั้นจึงต้องมาพิจารณากันอีกครั้งในรายละเอียดที่ได้มานี้ เพื่อที่จะดูว่าชาวนาซึ่งมีฐานะความเป็นอยู่แตกต่างกันทั้ง 3 กลุ่มมีวิธีการปรับตัวอย่างไรบ้าง ภายหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้จะช่วยทำให้เข้าใจมากขึ้น ก่อนจะนำไปสู่การวิเคราะห์ตามสมมุติฐานของการวิจัยในช่วงต่อไป

ลักษณะการปรับตัวทางสังคม และเศรษฐกิจของชาวนาบ้านดอนทราย กรณีศึกษาตามกลุ่มฐานะ

การที่ระบบเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ และอำนาจรัฐได้แพร่ขยายเข้าสู่ชุมชนในช่วงสมัยต่างๆ แล้วส่งผลกระทบต่อชาวนา ที่ปรากฏเห็นได้ชัดเจนในเรื่องการปรับตัวทางด้านสังคม และเศรษฐกิจดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อกลไก และองค์กรต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อความ

สัมพันธ์ทางสังคม และการเมืองในชุมชนอีกด้วย ซึ่งปรากฏให้เห็นได้ในเรื่องการจัดระเบียบครอบครัว เครือญาติ และการรวมกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

ในการศึกษา เพื่อต้องการให้เห็นถึงวิธีการปรับตัวของครอบครัวชาวนาในแต่ละกลุ่มฐานะที่แตกต่างกัน ผู้ศึกษาได้จัดแบ่งชาวนาออกเป็น 3 กลุ่มตามฐานะความเป็นอยู่ที่ปรากฏ โดยการใช้เกณฑ์พิจารณาหลายอย่างร่วมกัน เช่น การมีกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ และสังหาริมทรัพย์ อันได้แก่ ที่ดิน บ้าน อุปกรณ์อำนวยความสะดวก รถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า ฯลฯ เป็นต้น พบว่าชาวนาที่เป็นกลุ่มครอบครัวฐานะดีมีอยู่ไม่ถึงร้อยละ 10 ซึ่งเป็นผู้ที่ส่วนใหญ่มีวัยมากกว่า 60 ปีขึ้นไป และเป็นกลุ่มที่พบน้อยที่สุด ส่วนกลุ่มครอบครัวที่มีฐานะปานกลางจะพบมากที่สุด ถึงร้อยละ 80 โดยเป็นกลุ่มที่มีการครอบครองทรัพย์สินที่พอพึ่งตัวเองได้และจะมีการประกอบอาชีพหลายอย่าง ส่วนกลุ่มสุดท้ายเป็นกลุ่มครอบครัวที่มีฐานะยากจน จะพบประมาณร้อยละ 10 - 15 จัดว่าเป็นกลุ่มที่พบน้อยเช่นเดียวกับกลุ่มแรก มักเป็นผู้ที่มีฐานะความเป็นอยู่ไม่ดีมาตั้งแต่เดิมอยู่แล้วและไม่ประสบความสำเร็จในการเลือกประกอบอาชีพใหม่ ดังนั้นเพื่อศึกษาถึงวิธีการปรับตัว ของชาวนาในแต่ละกลุ่ม จึงได้ทำการคัดเลือกครอบครัวชาวนาจำนวน 14 ครอบครัว ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มตามสภาพฐานะความเป็นอยู่ และได้ทำการศึกษาถึงวิธีการต่างๆ ที่แต่ละกลุ่มได้เลือกใช้จากปัจจัยต่างๆ ที่มีอยู่โดยเป็นการศึกษาย้อนไปสู่เรื่องราวความเป็นมาในอดีต ก่อนที่จะมามีสภาพความเป็นอยู่ดังเช่นปัจจุบัน

การปรับตัวทางสังคม : ครอบครัว เครือญาติ และการรวมกลุ่มทางสังคม

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะทางสังคมในด้านการศึกษา จะมุ่งไปที่ครอบครัวเป็นหลัก เนื่องจากครอบครัวเป็นหน่วยสังคมที่เล็กที่สุด และเป็นหน่วยพื้นฐานของชุมชนบ้านดอนทราย นับตั้งแต่เริ่มมีการตั้งถิ่นฐานจนกระทั่งปัจจุบัน กระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อหน่วยสังคม แม้ว่าเราจะไม่มียุทธศาสตร์เกี่ยวกับการปรับตัวของครอบครัวในรายละเอียดก็ตาม แต่ข้อมูลที่มีอยู่ก็พอจะชี้ให้เห็นถึงลักษณะและหน้าที่ของครอบครัวตลอดจนความสัมพันธ์ภายในครอบครัวได้ว่ามีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมพอสมควร ในอดีตข้อมูลที่ได้จะเห็นว่าครอบครัวเป็นหน่วยสำคัญในการผลิตและบริโภคพร้อมกันมีการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวขยายที่มีการอยู่ร่วมกันมากกว่าหนึ่งครอบครัว มีผู้เฒ่าผู้แก่เป็นหัวหน้าครัวเรือน และทำให้ทุกคนต้องเชื่อฟัง หรือยอมรับการตัดสินใจของผู้นำครัวเรือนเพียงคนเดียว การตั้งถิ่นฐานหลังการแต่ง

งานจะมีการอาสาเกิดขึ้นก่อนที่ฝ่ายชายจะพาภรรยาไปอยู่ร่วมบ้านเดียวกันกับพ่อแม่ของตัวเอง แต่ในปัจจุบันมิได้เป็นเช่นนั้นอีกแล้ว จากผลกระทบที่ได้รับ ทำให้ครอบครัวมีการปรับตัวที่แตกต่างไปจากเดิม และในแต่ละครอบครัวของกลุ่มที่มีฐานะต่างกันได้มีการปรับตัวที่คล้ายคลึงกันบ้าง หรือแตกต่างกันบ้างดังต่อไปนี้

กลุ่มครอบครัวที่มีฐานะดี

การปรับตัวทางสังคมของครอบครัวในกลุ่มนี้พบว่า ลักษณะของครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยายกล่าวคือภายในครอบครัวประกอบด้วยพ่อแม่และลูก ดังเช่น ครอบครัวของนายคง สิงห์ลอ และนายใบ อ้อยอารีย์ ส่วนครอบครัวของนางเมือง สิงห์ทอง นั้นยังคงเป็นในลักษณะครอบครัวขยาย แต่มีสมาชิกเพิ่มมาเพียงลูกสะใภ้กับหลานเล็ก ๆ เท่านั้น สมาชิกในครอบครัวจะมีจำนวนไม่มาก เป็นลักษณะของการที่ฝ่ายชายจะพาภรรยามาอาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ของตัวเอง ครั้นพ่อแม่แก่เฒ่าได้ยกมรดกที่ดินให้ทำกินต่อไปเมื่อพ่อแม่ตายลงลูกชายจะเป็นผู้รับเลี้ยงฝังบรรพบุรุษต่อจากพ่อแม่ แม้ว่าจะมีการผลิตเพื่อการค้า แต่สมาชิกในครอบครัวจะทำการผลิตร่วมกัน และเป็นงานที่ทำอยู่กับบ้าน มิได้ออกไปรับจ้างทำงานข้างนอกชุมชนเช่นกลุ่มครอบครัวฐานะปานกลาง และยากจน ส่วนลูกหลานก็ได้ศึกษาในระดับสูง เนื่องจากมีกำลังทรัพย์ที่สามารถเสียค่าเล่าเรียนได้เพียงพอ และบางครอบครัวหากไม่ได้เล่าเรียนก็จะให้สืบทอดกิจการต่อจากตัวเองเช่นครอบครัวของนายใบ ที่ปรารถนาให้ลูกชายคนโตที่ไม่ได้เล่าเรียนสูงๆ รับช่วงการชุบโคโรเมียมต่อจากตัวเอง ส่วนลูกสาวที่กำลังเรียนอยู่ก็จะให้รับราชการเป็นครู เป็นต้น สำหรับครอบครัวที่ทำอาชีพเกษตรกรรมจะมีลูกหลานช่วยงาน และที่ทำไม่ไหวจะอาศัยการว่าจ้างเป็นแรงงานทั้งใน - นอกชุมชน ดังเช่นการทำนาของนายคง และนางเมือง ทั้ง 2 ครอบครัวยังคงมีอาชีพทำนาเป็นหลัก แต่เนื่องจากมีที่ดินมาก เมื่อถึงช่วงเก็บเกี่ยว ไถนาจะจ้างแรงงานจากภาคอีสาน และในหมู่บ้าน โดยคิดค่าจ้างเป็นแบบการเหมาจ่ายดังนี้เป็นต้น

ในเรื่องการอบรมลูกหลานก็ยังคงเป็นหน้าที่ของทั้งพ่อแม่ รวมทั้งญาติผู้ใหญ่ที่จะช่วยกันอบรมสั่งสอนดังเช่นอดีต แต่เด็กๆ จะไม่ค่อยเชื่อฟัง และทำอะไรไม่ค่อยเป็น เนื่องจากความสะดวกสบายที่วิ่งเข้ามาสู่ชุมชนทำให้ลูกๆ ไม่ต้องช่วยพ่อแม่ดำข้าว เลี้ยงน้อง หุงหาอาหาร ผ่าฟันทำงานบ้านอื่นๆ ดังเช่นอดีตอีกต่อไป อยากได้อะไรเงินสามารถซื้อได้หมด จึงทำให้เด็กรุ่นใหม่

กลายเป็นคนเกียจคร้าน ไม่สนใจเรียนรู้อะไร เพราะไม่เห็นความจำเป็น อีกทั้งพ่อแม่ก็ไม่ค่อยมีเวลา
มากพอที่จะมาคอยว่ากล่าวตักเตือนได้ตลอดเวลาเหมือนสมัยก่อน

แม้เวลาจะผ่านมานานนับร้อยปี แต่ในด้านการเป็นเครือญาติที่คอยช่วยเหลือกันในด้านสังคมก็ยังมีปรากฏเช่นกัน เห็นได้จากการที่ครอบครัวของนางเมือง สิงห์ทองจะยังคงช่วยเหลือญาติทั้งในด้านแรงงาน และทุนทรัพย์ โดยเฉพาะเรื่องเงินกู้ยืม ผู้มาขอกู้จะเป็นญาติกันทั้งนั้น การคิดดอกเบี้ยก็เพื่อเป็นการเร่งให้มาชำระหนี้ เห็นได้จากดอกเบี้ยที่เรียกเก็บนั้นจะไม่สูง และผ่อนปรนให้ตลอดเวลา ถ้าเห็นว่านานเกินไปจึงจะทำการยึดทรัพย์สินที่นำมาค้ำประกันไว้ส่วนใหญ่จะเป็นที่ดิน

ครอบครัวชาวนาในกลุ่มนี้จะไม่เห็นด้วยกับการขายที่ดินให้การนายทุน และสามารถรักษาที่ดินอันเป็นมรดกไว้ได้ นอกจากนี้ยังมีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่าเดิมอีกด้วย และเมื่อลูกๆ โตขึ้นจนสามารถแยกครอบครัวได้จะแบ่งที่ดินอันเป็นมรดกให้เท่า ๆ กันอย่างยุติธรรม แล้วเก็บที่ดินบางส่วนไว้เพื่อใช้ทำกินขณะที่ตัวเองยังมีชีวิตอยู่ และเมื่อตายลงมรดกที่ดินที่มีเหลืออยู่ก็ตกเป็นของลูกที่เลี้ยงดูพ่อแม่ต่อไป

นอกจากนี้พบว่ารูปลักษณะบ้านได้เปลี่ยนไปจากเดิม จากที่สร้างขึ้นอย่างง่าย ๆ ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง หลังคามุงด้วยจากหญ้าคา หรือไม้ รั้วล้อมด้วยไม้รวก ยกพื้นบ้านให้สูง ใต้ถุนไว้เก็บของใช้ และเครื่องมือต่างๆ ก็เปลี่ยนไปจนหมดสิ้นเห็นได้ในกรณีของนายใบ อ้อยอารีย์ (สิงห์ลู่) และนายคง สิงห์ล่อที่บ้านจะสร้างตามแบบบ้านสมัยใหม่ใช้เงินทุนในการก่อสร้างจำนวนมาก และภายในตัวบ้านประกอบไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย เครื่องใช้ไฟฟ้า ฯลฯ เป็นต้น และยังพบอีกว่าครอบครัวเหล่านี้จะมีพาหนะจำพวกรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ รถไถนา ฯลฯ เป็นของตัวเองทั้งสิ้น ซึ่งซื้อมาด้วยเงินสดทั้งหมด ยกเว้นกรณีของนายใบ ที่รถกระบะยังคงผ่อนกับทางบริษัทที่ซื้อมา

ในด้านประเพณีทั่วไป พบว่าครอบครัวของชาวนาในกลุ่มนี้ยังคงมีการยึดถือในความเชื่อ ประเพณีดั้งเดิมไว้ได้ ดังเช่นกรณีของนางเมือง สิงห์ทอง ที่ยังนิยมสวมใส่เสื้อฮู้ชิ้นลายแดงโม ในโอกาสต่างๆ ทรงผมยังเกล้ามวยแบบสาวชาวลาวโซ่งทั่วไป และเชื่อในเรื่องขวัญตลอดจนนับถือผีบรรพบุรุษ โดยมีการกันห้องไว้มิดชิดสำหรับไว้ผีบรรพบุรุษ และสมุดบันทึกรายชื่อจำนวนของ

บรรพบุรุษที่ตายทั้งหมดไว้และพบว่าจะสนใจให้ความร่วมมือกับงานของหมู่บ้านอย่างมาก เห็นได้ในกรณีของนายคอง สิงห์ลือ ที่ จะใช้ เวลาว่างกับการทำประโยชน์ให้วัดเคยเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และเมื่อเกษียณอายุราชการแล้วตามผู้ใหญ่คนเก่า ก็ยังไปร่วมประชุมทุกครั้ง และได้เป็นคณะกรรมการคนหนึ่งของหมู่บ้าน รวมทั้งคณะกรรมการวัด ช่วยดูแลผลประโยชน์ทั่วไปของวัด และเป็นผู้นำในพิธีกรรมบางอย่างอีกด้วย

เนื่องจากครอบครัวชาววนาในกลุ่มนี้มีได้ต้องออกไปรับจ้างภายนอกชุมชน เช่น ครอบครัวในกลุ่มฐานะอื่น จึงทำให้ได้มีเวลามากพอที่จะอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว ทำให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่สมาชิกมีต่อกันเป็นไปอย่างเหนียวแน่นดูได้จากลูกๆ ของนางเมือง สิงห์ทอง และนายคอง สิงห์ลือ จะได้กลับมาเยี่ยมเยียนพ่อแม่สม่ำเสมอ บางทีก็ช่วยส่งเงินมาให้พ่อแม่ไว้ใช้จ่าย หรือช่วยเป็นแรงงานในไร่นา ส่วนพ่อแม่จะคอยช่วยเหลือลูกในด้านการเป็นแรงงานเล็กน้อย และเงินที่ลูกส่งมาให้นั้นก็จะมีให้นำไปใช้ชำระหนี้สิน หรือใช้จ่ายจำเป็นใดๆ เพราะว่ามีรายได้ หรือเงินสะสมที่สามารถนำมาใช้จ่ายได้เพียงพออยู่แล้ว และจากการที่ไม่ได้ออกไปทำงานนอกชุมชน จึงมีเวลามากพอในการที่จะทำกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านผู้อื่น ทำให้ได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวหน้ากลุ่มในการทำโครงการต่างๆ นอกจากนี้เนื่องจากผู้นำของครอบครัวเหล่านี้มีวัยที่มากแล้ว จึงเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้านที่คนทั่วไปเคารพนับถือ ดังนั้นเมื่อร่วมกันทำงาน จึงได้แต่งตั้งให้เป็นหัวหน้ากลุ่มทุกครั้งไป ดังกรณีของนายคอง สิงห์ลือ ที่เป็นผู้นำกลุ่มในการพัฒนาหมู่บ้าน, หัวหน้าพิธีกรรม และผู้มีบทบาทสำคัญในคณะกรรมการวัดอีกผู้หนึ่งด้วย ในด้านการรวมกลุ่มที่ปรากฏพบว่าครอบครัวของชาววนากลุ่มนี้จะรวมกลุ่มกับชาวบ้านคนอื่นในลักษณะกลุ่มอาชีพก็มีดังกรณีของนางเมือง สิงห์ทองที่เป็นสมาชิกผู้หนึ่งของสหกรณ์โคนมหนองโพ เพราะทำการเลี้ยงวัวนมเป็นรายได้เสริมเช่นเดียวกับชาวบ้านคนอื่น และนายคอง สิงห์ลือ ยังเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหรือธกส. เช่นเดียวกับชาววนาคคนอื่นแต่ไม่ได้กู้เงินมาลงทุน โดยสมัครตามคำขอร้องของเพื่อนบ้านเพื่อให้ได้จำนวนสมาชิกมากพอจะได้กู้ยืมเงินจากสหกรณ์การเกษตรฯ ได้ กล่าวคือการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ของนายคอง ก็เพื่อช่วยเหลือเพื่อนบ้านมากกว่าเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง ส่วนการรวมกลุ่มทางการเงิน หรือการเล่นแชร์ครอบครัวชาววนาในกลุ่มนี้จะไม่ปรากฏ แต่การรวมกลุ่มทางสังคมหรือกลุ่มแต่งตั้งจากทางราชการก็ยังเข้าร่วมเสมอ เมื่อผู้ใหญ่บ้านกล่าวชักชวน หรือขอให้ช่วยเหลือ นอกจากนี้กลุ่มที่จัดตั้งกันเองของชาวบ้านก็มี เช่น กลุ่มจัดทำอาหารถวายวัด กลุ่มกองทุนงานศพ ฯลฯ จะเข้าร่วมเองเสมอ โดยมีต้องให้ผู้ใดมาขอร้องหรือกล่าวชักชวน ซึ่งจากการสอบถามพบว่าส่วนใหญ่จะเห็นว่าเป็นการทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม

และเป็นสิ่งที่ดีควรจะทำเป็นตัวอย่างให้กับลูกหลานได้เห็น จะได้ช่วยให้ประเพณีวัฒนธรรมบางอย่างของชุมชนได้คงอยู่ตลอดไปชั่วลูกหลานเพราะทุกวันนี้สังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก จิตใจคนกระด้างขึ้น การเข้าวัด หรือรู้จักการเสียสละเพื่อส่วนรวมก็นับวันแต่จะลดน้อยลงไป เพราะมัวแต่ไปหาเงินกัน เวลาที่มีอยู่ก็ใช้ไปกับการทำมาหากิน ไม่ได้มีเวลาว่างพอที่จะมาให้กับส่วนรวม ฉะนั้นการจัดตั้งกลุ่มจัดหาอาหารถวายพระที่วัด หรือการเรียโรของบริจาคงานบุญ งานกุศล จึงเป็นการช่วยลดการเห็นตัวเห็นแก่ได้ของคนให้มันน้อยลงซึ่งทั้งหมดจะเป็นความเห็นของบรรดาผู้นำของครอบครัวในกลุ่มนี้และเป็นผู้อาวุโสของชุมชนที่ได้รับความเคารพนับถือจากบรรดาชาวบ้านจำนวนมาก ทั้งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญภายในชุมชน จึงไม่เป็นเรื่องแปลกอะไรหากจะพบเห็นการดำหนิหรือว่ากล่าวเด็ก ๆ ภายในหมู่บ้านจากผู้เฒ่าเหล่านี้

จากการที่คนกลุ่มนี้ค่อนข้างมีบทบาทและเป็นที่เคารพทั่วไปของคนในชุมชนดังนั้น จึงเป็นผู้ที่ช่วยไกล่เกลี่ยเรื่องราวความขัดแย้งของชาวบ้านคนอื่นด้วย ส่วนภายในครอบครัวของชาวบ้านกลุ่มนี้จะปรากฏการขัดแย้งบ้างก็จะเป็นเรื่องเล็กน้อย เพราะการอยู่ร่วมกันย่อมมีการไม่เข้าใจกันเกิดขึ้น แต่ก็สามารถไกล่เกลี่ยกันได้เองภายในครอบครัว มิต้องไปขอให้ใครช่วย และยังพบว่าครอบครัวในกลุ่มนี้จะไม่มีความขัดแย้ง เป็นปากเสียงกับผู้อื่นในชุมชน หรือพบได้นานๆ ครั้ง และเรื่องการขัดแย้งจะเป็นในลักษณะความคิดเห็นไม่ตรงกันในเรื่องงานส่วนรวมหรือการว่ากล่าวผู้ที่มีพฤติกรรมที่ไม่ดีในกลุ่ม เช่น ขาดประชุมมากเกินไป เข้าร่วมกลุ่มแล้วชอบทะเลาะวิวาทกับผู้อื่นหรือเป็นตัวถ่วงงานให้ช้า ดังนี้ เป็นต้น

กลุ่มครอบครัวชาวนาที่มีฐานะปานกลาง

ครอบครัวชาวนาในกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่พบมากที่สุดในหมู่บ้านเป็นกลุ่มที่จัดได้ว่ามีการปรับตัวตอบสนองต่อนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เข้าสู่ชุมชนได้อย่างรวดเร็ว สาเหตุประการหนึ่งอาจเนื่องมาจากว่ามีทุนที่เป็นปัจจัยในการผลิต เช่น ที่ดิน เงิน ฯลฯ อยู่อย่างจำกัด หรือมีจำนวนไม่มากนักซึ่งไม่อาจเพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการของสมาชิกภายในครอบครัวได้ จึงได้มีการประกอบอาชีพเสริมหลายๆ อย่างร่วมกัน เพื่อที่จะได้มีรายได้เพิ่มขึ้นที่จะมาใช้จ่ายได้เพียงพอเมื่อเป็นเช่นนี้ทำให่วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนาได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก เวลาที่มีส่วนใหญได้ถูกนำไปใช้เพื่อการประกอบอาชีพเกือบทั้งหมด ดังนั้นการที่จะได้อยู่ร่วมกันพร้อมเพรียงของสมาชิกในครอบครัวต้องถูกจำกัดไปโดยปริยาย จากตัวอย่างที่กล่าวไว้ในตอนต้นทั้ง 8 กรณีจะเห็นว่า

ครอบครัวชาวนาในกลุ่มนี้จะยังคงมีการทำนากันอยู่หลายครอบครัว แม้จะเป็นการทำนาเพื่อเก็บไว้บริโภคเองเป็นหลัก ลักษณะครอบครัวจะยังคงเป็นครอบครัวขยายดังเช่นอดีต แต่จะเป็นการอยู่ร่วมแบบหลวมๆ ความผูกพันในครอบครัวนั้นจะเป็นการอยู่ร่วมกันเพื่อการอาศัยแรงงานในการผลิตดังเช่นกรณีของนางโนรีที่ลูกชายไม่มีความรับผิดชอบ ไปสนใจการพนัน ทำให้ภรรยา และลูกเดือดร้อน นางโนรีจึงต้องเข้ามาช่วยเหลือเป็นแรงงานให้กับลูกสะใภ้เลี้ยงหลานและแบ่งที่ดินอันเป็นกรรมสิทธิ์ของนางให้ลูกชายได้ใช้ปลูกบ้าน เพื่อใช้เป็นสถานที่ซบใครเมียขนาดเล็ก โดยไม่ได้คิดค่าเช่าแต่อย่างใด ส่วนอีกกรณีของนายสุชาติ และนางสำลี สิงห์ลอ ก็เช่นกันได้อาศัยที่ดินของพ่อแม่ของทั้ง 2 ฝ่ายเพื่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยคิดค่าเช่าเป็นข้าวที่เก็บไว้กินตลอดปี และยังได้รับการช่วยเหลือจากพี่ชายในการเลี้ยงวัวนม เป็นต้น ซึ่งลักษณะการเป็นครอบครัวขยายของชาวนาในกลุ่มนี้จะเป็นการอยู่ร่วมกันภายใต้ชายคาเดียวกัน หรือแยกบ้านออกมาปลูกข้างๆ แต่ยังมีกรพึ่งพาอาศัยกันตลอดเวลา บางครอบครัวก็ยังคงมีกิจกรรมในแต่ละวันร่วมกับครอบครัวของพ่อแม่พี่น้องอยู่ด้วยดังเช่นกรณีของนายชอบ สิงห์ทอง และนายใหญ่ สิงห์คา ที่ยังคงอาศัยกินอยู่ร่วมกันของบรรดาลูกๆ ที่อยู่ในหมู่บ้านและร่วมแรงช่วยเหลือกันในการการผลิตหรือการประกอบอาชีพตลอดเวลา เป็นต้น ความผูกพันภายในครอบครัวของชาวนาในกลุ่มนี้ค่อนข้างเป็นไปแบบหลวมๆ ทั้งนี้ เพราะการช่วยเหลือกันในระหว่างญาติสนิทก็เพื่อการพึ่งพากันและกันมากกว่า แต่ถึงอย่างไรก็ตามมีบางครอบครัวที่มีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น ดังเช่นกรณีของนางไกร อ้อยอารีย์(สิงห์ลอ) นั้นจะมีความเป็นอยู่ที่นางไกรคอยช่วยเหลือๆ ดูแลงานต่างๆ ในบ้าน และเลี้ยงหลานส่วนลูกๆ ของนางจะคอยดูแลมิให้นางไกรทำงานที่หนักเกินไปและยังคงให้นางไกรเป็นผู้ตัดสินใจทุกเรื่องทั้งรายได้ที่มีก็จะมอบให้นางทั้งหมด เมื่อจะใช้จ่ายอะไรจึงจะไปขอมามากครั้ง ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าเป็นลักษณะการอยู่ร่วมกันของสมาชิกครอบครัวในอดีตที่ผู้ตัดสินใจปัญหาต่างๆ ในครอบครัวจะเป็นของหัวหน้าครัวเรือนที่อาวุโสที่สุดหรือเป็นผู้นำครอบครัวเท่านั้นกรณีของนางไกรก็เช่นเดียวกัน แต่ต่างกันตรงที่ลูกๆ จะสามารถโต้แย้งได้หากไม่เห็นด้วย และชี้แจงเหตุผลได้มิใช่ทำตามทุกเรื่องไป

ในเรื่องการอบรมบุตรหลานจะมีพ่อแม่ ผู้อาวุโสเป็นผู้คอยชี้แนะสั่งสอน โดยมักจะเป็นเรื่องทั่วๆ ไป เพราะเด็กๆ จะอยู่โรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ และพ่อแม่ก็ต้องออกไปรับจ้างหรืออยู่อยู่กับงานจนไม่มีเวลารว่กล่าวตักเตือนทุกๆ เรื่อง ได้แต่อาศัยผู้เฒ่าผู้แก่ในบ้านดูแลลูกหลานไปวันๆ ดังนั้นจึงพบเห็นว่าบางครั้งลูกๆ จะได้เถียงกับพ่อแม่หรือผู้เฒ่าผู้แก่ในบ้านเสมอ ไม่เชื่อฟังเพราะถือว่าพ่อแม่ไม่ได้เลี้ยงดูตัวเองตลอดเวลา และเนื่องจากเวลาที่จะใช้ขัดเกลาให้การอบรมสั่งสอนแก่ลูก

มีน้อยลงไปมากทำให้ความรู้สึกใกล้ชิดติดผูกพันต่อกันระหว่างพ่อแม่กับลูกๆ จึงเป็นไปแบบไม่เหนียวแน่น ดังนั้นเมื่อลูกๆ โตขึ้นมักแต่งงานแล้วแยกไปอยู่กับคู่สมรส โดยจะกลับมาเยี่ยมพ่อแม่ไม่นานๆ ครั้ง หรือส่งเงินมาให้เล็กน้อยไม่สม่ำเสมอ แต่ตรงนี้ก็อาจเป็นเพราะความเป็นอยู่ของพวกเขาไม่ดี หรือมีปัญหาทางการเงินเช่นกัน ดังกรณีของนายชอบ สิงห์ทอง ที่ยังต้องคอยช่วยเหลือลูก ๆ ในเรื่องค่าเล่าเรียนของหลาน และขายที่ดินเพื่อนำเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับครอบครัวของลูก ๆ ที่อยู่ร่วมด้วย หรือที่อยู่ห่างไกล เนื่องจากบรรดาลูกที่แยกครอบครัวไปแล้วต่างมีฐานะความเป็นอยู่ที่ไม่ดี จึงไม่สามารถส่งเงินมาให้นายชอบได้ และยังเป็นภาระให้กับนายชอบผู้เป็นพ่อที่แม้ชรามากแล้ว แต่ยังคงต้องมีภาระให้การช่วยเหลือครอบครัวของลูกๆ อยู่อีก

สำหรับการแต่งงานของลูกๆ พ่อแม่มักจะให้อิสระในการตัดสินใจของหนุ่มสาว มิได้ทำการคลุมถุงชนดังเช่นอดีตและการสมรสกันของหนุ่มสาวจะเลือกตัดสินใจกันเอง แม้บางครั้งญาติผู้ใหญ่จะมีความเห็นขัดแย้ง หรือไม่เห็นด้วย แต่ก็ไม่ได้ว่ากล่าว หรือทำการคัดค้าน คงปล่อยให้ไปไปตามการตัดสินใจของคู่สมรสเองและแนวโน้มการแต่งงานของคู่สมรสในปัจจุบันพบว่ามีแต่งงานกับคนนอกชุมชนสูง ภายหลังจากการแต่งงานจะไม่มีกลับไปอาศัยอยู่ร่วมกับพ่อแม่ของฝ่ายหญิงที่เป็นประเพณีการอาสดั้งเช่นอดีตอีกต่อไป และหากคู่สมรสมีปัญหาที่ตกลงกันไม่ได้ก็จะเลิกร้างกันไปกรณีเช่นนี้จะพบในคู่สมรสที่ไม่ได้อยู่ในหมู่บ้าน สำหรับคู่สมรสที่อยู่ในหมู่บ้านหากมีเรื่องทะเลาะวิวาทกันถึงขั้นแยกทางกัน จะมีผู้ใหญ่ทั้ง 2 ฝ่ายเข้ามาไกลเกลี่ยให้คืนดีกัน และอยู่ร่วมกันต่อไปซึ่งส่วนใหญ่จะพบว่าสามารถตกลงกันได้ ดังเช่นกรณีของนายสุชาติ และนางลำลี สิงห์ล่อ ทั้งคู่แต่งงานกันด้วยความไม่เห็นชอบของบรรดาญาติผู้ใหญ่ ภายหลังจากทั้งคู่แต่งงานกันแล้วก็มีเรื่องทะเลาะวิวาทกันบ่อยครั้งจนถึงขั้นบอกเลิกกันไปเลย แต่ญาติผู้ใหญ่ของทั้ง 2 ฝ่าย รวมทั้งบรรดาผู้เฒ่าจะมาช่วยกันไกลเกลี่ยหาทางให้ทั้ง 2 คนอยู่ร่วมกันต่อไป เช่นนี้เป็นต้น

ด้านการศึกษาของลูกๆ พ่อแม่ในกลุ่มนี้มักจะพยายามส่งเสริมให้ลูกได้เรียนสูงๆ โดยคิดว่าจะได้เป็นการช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของตัวเอง เมื่อลูกเรียนจบจะได้มีงานทำดีๆ ได้ช่วยส่งเสียน้องๆ และส่งเงินมาให้พ่อแม่ได้ใช้จ่าย หรือเป็นการลดภาระแก่พ่อแม่ นอกจากนี้ชาวนาในกลุ่มนี้จะให้ค่านิยมต่อการศึกษาแก่ลูกๆ เป็นอย่างมากเห็นได้จากกรวยอมขายที่ดิน หรือรับจ้างทำงานเพิ่มขึ้นเพื่อที่จะได้เงินมาใช้เป็นค่าเล่าเรียนของลูก ดังเช่นกรณีของนางบุญสม สิงห์ล่อ ที่ขายที่ดินได้เงินมาไว้เป็นค่าเล่าเรียนของลูก และยังคงขายต่อไปอีกหากว่าเงินที่มีอยู่ไม่พอเป็นค่าเล่าเรียนของลูก ส่วนนายสวย และนางละออ สิงห์เรือง ต่างก็ออกรับจ้างทำงานทั่วไป กู้กส.

และขายที่ดินไปบางส่วนเพื่อใช้เป็นค่าเล่าเรียนของลูกชายคนโต ครั้นลูกๆ 2 คนมีงานทำก็ให้ช่วยส่งน้องๆ เรียนต่อไป เป็นต้น

ครอบครัวชาวนาในกลุ่มนี้จะมีลักษณะการรวมกลุ่มกันแบบหลวมๆ มักจะเป็นการรวมกลุ่มกัน เพื่อการพึ่งพาอาศัยกันในด้านผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นส่วนใหญ่มากกว่าการรวมกลุ่มกันทางด้านสังคม โดยพิจารณาจากการมีกลุ่มต่างๆ ก็เพื่อกิจกรรมการผลิตแทบจะทั้งหมดดังเช่นการเล่นแชร์ กลุ่มสมาชิกสหกรณ์โคนมฯ กลุ่มสมาชิกสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น ซึ่งบรรดากลุ่มเหล่านี้จัดตั้งโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ และจัดตั้งกันเองก็มี แต่จะอยู่คงทนมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องการทำมาหากิน และปากท้องของพวกเขาจึงพยายามที่จะช่วยกันประคับประคองกลุ่มเหล่านี้เอาไว้

นอกจากนี้การรวมกลุ่มทางสังคมได้แก่ การช่วยเหลือกันในงานพิธีกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นของชาวลาวซึ่งเองเฉพาะประเพณีของชุมชนหรือประเพณีอันเกี่ยวด้วยในทางพุทธศาสนา ดังเช่นกรณีการร่วมงานกันของศาลหมู่บ้าน, งานวัดราษฎร์ระกะเทียม, ประเพณีทำบุญเข้าพรรษา, ประเพณีงานบุญสงกรานต์ เหล่านี้เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามการอยู่รวมกันย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นในเรื่องปัญหาการขัดแย้ง ชาวนาในกลุ่มนี้จะพบบ่อยครั้ง แต่มักจะเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ดังเช่นกรณีของนางบุญสม กับน้องชายที่ขัดแย้งกันเรื่องของมรดกที่ดิน ซึ่งนางบุญสมแก้ปัญหาโดยการไม่เรียกร้องคืนตามสิทธิ์ที่นางควรได้ เพราะเป็นผู้ที่คอยส่งเงินมาให้พ่อแม่ซื้อที่ดินไว้ แต่เมื่อพ่อแม่ตายไม่ได้ทำมรดกยกให้ลูกคนโต น้องชายจึงถือโอกาสช่วงที่นางยังทำงานอยู่กรุงเทพฯ ถือกรรมสิทธิ์ไปทั้งหมดเมื่อนางกลับมาจึงรู้ภายหลัง แต่ก็ใช้วิธีการขอเช่าอยู่โดยจ่ายค่าเช่าเป็นรายปี อาศัยขายของ ครั้นต่อมาเมื่อมีปัญหา กับน้องชายอีกก็เลยออกไปอยู่กับเพื่อนบ้านคนอื่น ต่อมาน้องชายเดือดร้อนเงินนำที่ดินมาขายให้นางก็ซื้อไว้ เพราะเห็นว่าเป็นมรดกของพ่อแม่ ปัจจุบันนางกับน้องชายก็มีได้โกรธเคืองกัน และนางยังช่วยเหลือครอบครัวของน้องชายด้วยการให้กู้ยืมเงินจำนวนหนึ่งโดยไม่คิดดอกเบี้ยแต่อย่างไร

ลักษณะของบ้านเรือนที่พักอาศัยของชาวนาในกลุ่มนี้พบว่าส่วนใหญ่จะนิยมสร้างบ้านด้วยแบบสมัยใหม่เกือบทุกหลังคาเรือน โดยบางครอบครัวได้เงินมาจากการกู้ยืม บางครอบครัวก็ขายที่ดินที่มีอยู่ไปบางส่วน และบางครอบครัวก็ได้มาจากการขายวัวนมที่เลี้ยง ซึ่งการทำเช่นนี้ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าไม่ต้องการให้ใครมาดูถูกว่าอยู่บ้านเก่าชอมช่อ เพื่อให้เพื่อนบ้านคนอื่นเข้าใจ

ว่ามีฐานะความเป็นอยู่ดี ดังนั้นภายในบ้านจึงพบว่ามีเครื่องใช้ไฟฟ้า สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิตที่ทันสมัยเข้ามาใช้มากมาย ซึ่งบางอย่างได้มาจากการขายที่ดิน สัตว์เลี้ยง การจ้างงานที่นา หรือการกู้จากเพื่อนบ้าน ธนาคาร หรือ ธกส. บางครั้งก็ใช้วิธีแบบผ่อนส่งร้านค้าในตลาดนครปฐม ซึ่งเป็นค่านิยมทางด้านวัตถุที่กำลังเข้าสู่ครอบครัวของชาวนาเหล่านี้ และเป็นค่านิยมที่พวกเขาเห็นว่าเป็นการโอ้อวดฐานะได้อย่างหนึ่ง และหากว่าใครไม่มีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้หรือมีบ้างเล็กน้อยก็กลัวว่าจะถูกเพื่อนบ้านดูถูกเอาได้ดังเช่นกรณีของนายสุชาติ จะใช้วิธีขายวัวนม เพื่อนำเงินไปซื้อโทรทัศน์ ตู้เย็น และกู้เงินธนาคารพาณิชย์เพื่อนำมาใช้ในการสร้างบ้านหลังใหม่ให้มีขนาดใหญ่ขึ้นจากเดิม รวมทั้งซื้อรถจักรยานยนต์โดยให้เหตุผลว่าไม่ต้องการให้ชาวบ้านดูถูก และเพื่อให้ลูกๆ ได้อยู่สบาย มีพาหนะเดินทางเวลาไปรับเงินที่สหกรณ์โคนมฯ จะได้ไม่ต้องไปพุดจาขอร้องใครให้ลำบากใจอีก เพราะบางครั้งเวลาไปอาศัยรถผู้อื่นไปไหนมาไหนไม่สะดวก และก็ต้องเสียค่าจ้างให้เขาอยู่แล้ว ผู้ซื้อรถมาไว้ใช้เองเลยจะดีกว่า ส่วนกรณีของนายชอบ สิงห์ทอง ลูกสาวได้ขายวัวนมได้เงินมาก็นำไปซื้อรถกระบะและปลูกบ้านหลังใหม่ นอกจากนี้ยังได้ใช้เงินไปซื้อสเตอริโอมาให้ลูกชาย เพราะเห็นว่าลูกบ้านอื่นเขามีกันก็เลยไม่อยากให้ลูกน้อยหน้าคนอื่น เหล่านี้เป็นต้น

กลุ่มครอบครัวที่มีฐานะยากจน

ครอบครัวชาวนาในกลุ่มนี้จะพบอยู่จำนวนน้อยส่วนใหญ่เป็นลักษณะของครอบครัวเดี่ยวหรืออยู่ลำพังเพียงคนเดียว พื้นฐานเริ่มจากพ่อแม่ หรือบรรพบุรุษเคยทำนามาก่อนจนมาถึงสมัยของผู้คนปัจจุบันก็เลยยึดอาชีพทำนาเป็นหลักมาตลอด จนกระทั่งแก่ชราทำไม่ได้จึงได้เลือกทำนาไปดังเช่นกรณีของนางอินทร์ และนางแดง

ก่อนที่จะมามีสภาพความเป็นอยู่เช่นปัจจุบัน ครอบครัวเหล่านี้มาจากครอบครัวที่มีฐานะความเป็นอยู่ปานกลาง หรือย่ำแย่อยู่แต่เดิม ต่อมาได้มีการดิ้นรนหลายๆ ด้าน แต่ไม่ประสบความสำเร็จจากการประกอบอาชีพ หรือการทำนาไม่ได้ผลเท่าที่ควร ทำให้มีสภาพชีวิตที่ไม่แตกต่างไปจากอดีต กล่าวคือ ครอบครัวชาวนาในกลุ่มนี้ยังคงมีสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่ดีนัก หรือหาเข้ากินคำค่อนข้างขัดสน กู้หนี้ยืมสินจากนายทุน หรือเจ้าของที่ดินมาไว้เป็นค่าใช้จ่าย รวมทั้งลงทุนในการประกอบอาชีพ ดังเช่นกรณีของนายสิน และนางอารมย์ สิงห์เรือง ที่อาศัยการกู้ยืมเงินจากเจ้าของที่ดินที่ตัวเองได้เช่าทำนา ครั้นขายข้าวได้ หรือมีข้าวมากพอจะนำไปใช้คืนในภายหลัง

เมื่อพิจารณาด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัว จะเห็นได้ว่าค่อนข้างจะห่างเหินหรือมีความผูกพันต่อกันน้อยมากดูได้จากกรณีของนางอินทร์ และนางแดงที่ลูกๆ ไม่ได้มาช่วยเหลือหรือเลี้ยงดูแม่ในยามแก่ชรา เงินทองก็ไม่ได้ส่งเสีย ปล่อยให้ทำมาหากินเลี้ยงปากท้องตัวเอง บางครั้งยังมาเบียดเบียนเงินทองจากผู้เป็นแม่ไปอีก ส่วนกรณีของครอบครัวนายสวดย และนางอารมย์ สิ่งหนึ่งเหมือนกัน ได้อาศัยเงินกู้จากเจ้าของที่ดินภายนอกชุมชนที่เป็นญาติห่างๆ ช่วยเหลือเจ้าจนมาตลอด โดยไม่สามารถพึ่งพิงบรรดาญาติสนิทในหมู่บ้านของสามี คือ นายสวดยได้เลย เพราะนอกจากมีฐานะความเป็นอยู่ที่ไม่แตกต่างกันแล้วยังพูดจาดูถูกนางกับสามีอีกด้วย บรรดาลูกๆ ที่อยู่รวมกับพ่อแม่ก็อาศัยเป็นแรงงานให้ไม่ได้ เพราะส่วนใหญ่เมื่อเติบโตขึ้นก็จะแยกไปอยู่กับครอบครัวของตัวเองต่างหากและต้องไปเป็นแรงงานให้กับครอบครัวคู่สมรส การจะกลับมาเยี่ยมพ่อแม่ที่แก่ชรานั้นจะพบนานๆ ครั้ง หรือจะมาหาสู่ก็ต่อเมื่อมีเรื่องเดือดร้อน ต้องการความช่วยเหลือเท่านั้นเห็นได้จากกรณีของนางแดงเมื่อตอนนางเจ็บป่วย ลูกสาวก็ไม่มาดูแลช่วยปรนนิบัติ ครั้นพอนางหายดีจึงมาหาแล้วเอ่ยปากขอเงิน และเมื่อนางไม่มีให้ลูกสาวก็ขอให้นางขายที่ โดยจะนำเงินไปเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับครอบครัวตัวเอง และใช้ลงทุนปลูกข้าวโพด ทำนา รวมทั้งเป็นค่าเล่าเรียนลูกตัวเอง ซึ่งมีได้สนใจว่าแม่ที่แก่ชรานั้นจะเป็นอยู่อย่างไร

จะอย่างไรก็ตามแม้ว่าชาวนากลุ่มนี้จะมีฐานะความเป็นอยู่ที่ไม่ดีแต่พวกเขาก็ยังมีความหวัง และปรารถนาให้ลูกหลานได้เรียนสูง โดยเป็นความหวังที่จะได้เลื่อนฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของครอบครัว เพราะเมื่อลูกได้ทำงานที่ดี มีรายได้มากพอก็จะช่วยส่งเสียทางบ้านพ่อแม่ได้ดังเช่นกรณีของนางอารมย์และนายสวดย ที่พยายามหาเงินมาส่งเสียลูกชายคนเล็ก โดยเงินบางส่วนได้มาจากการทำงานของลูกสาวคนโตที่ทำงานอยู่กรุงเทพฯ จากการได้พูดคุยกับสามี ภรรยาคุณนี้ทำให้ได้ทราบว่าพวกเขาปรารถนาให้ลูกได้เรียนจะได้รู้หนังสือมีงานทำดีๆ ไม่ต้องมาทำไร่ทำนาเช่นพ่อแม่อีก และจะได้ช่วยเหลือพ่อแม่ปลดหนี้สินได้บ้าง ส่วนด้านการอบรมขัดเกลารวมทั้งการถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ชาวนาในกลุ่มนี้ก็คล้ายๆ กับชาวนาใน 2 กลุ่มแรก กล่าวคือ พ่อแม่จะเป็นผู้ให้การอบรมส่วนผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะคอยว่ากล่าวตักเตือนเท่าที่โอกาสจะอำนวยให้ แต่หนุ่มสาวรุ่นใหม่มักจะต่อต้านหรือยอมปฏิบัติตามเพราะความรำคาญมากกว่า เนื่องจากเวลาทำอะไรที่นอกเหนือข้อประพฤติปฏิบัติที่เคยเป็นมาจะถูกว่ากล่าวบ่อยครั้งทำให้รำคาญใจ และมักเห็นว่าเป็นเรื่องไร้สาระ แต่ถึงอย่างไรก็ตามในวันเทศกาลสำคัญ บางครั้งก็มีหนุ่มสาวในกลุ่มนี้เข้าช่วยเหลืองานเต็มที่ ส่วนบรรดาผู้เฒ่าผู้แก่ หรือผู้ที่อยู่ในวัยกลางคนนั้นจะเข้าร่วมในประเพณีพิธีกรรมต่างๆ เสมอ รวมทั้งผู้ที่เป็นชาวลาวไซ่ง่อก็ยังคงนับถือผีเช่นเดิมที่เคยเป็นมา

สำหรับการเข้าร่วมงานของชุมชนพบว่าส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมน้อยเนื่องจากบางคนมีอายุมากการจะเข้าช่วยด้านแรงงานก็ทำไม่ได้มาก ครั้นจะช่วยเหลือทางด้านเงินทอง หรือก็มีจำกัด ทำให้ชาวนาในกลุ่มนี้มักจะวางตัวเฉยๆ ต่อกิจกรรมของชุมชน และกลายเป็นผู้ไม่มีบทบาทอะไรในชุมชน ส่วนการขัดแย้งกับผู้อื่นในชุมชนก็ไม่ค่อยพบนัก เพราะส่วนใหญ่เห็นว่าไม่เป็นเรื่องดี และไม่ต้องการให้เป็นที่เกลียดชังของเพื่อนบ้าน อีกทั้งชาวนาในกลุ่มนี้จะไม่ค่อยได้ไปสูงส่งกับใครในหมู่บ้านบ่อยๆ ทำให้ไม่ค่อยที่จะมีเรื่องมีราวอะไรกับใคร แต่หากมีข่าวสารใดๆ มากก็จะร่วมรับรู้ และเมื่อผู้ใหญ่บ้าน หรือชาวบ้านมาขอให้ช่วยทำอะไร ถ้าทำได้ และพอมีเวลาว่างพอก็จะไปช่วย เพราะว่าชาวนาในกลุ่มนี้จะต้องใช้เวลาเพื่อการทำมาหากินมาก ดังนั้นเวลาใดที่หยุดงานนั้นก็หมายถึงความอดอยากได้เขียบเข้ามาใกล้เพิ่มขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้ภาระกิจในการหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัวจึงต้องเป็นเรื่องที่มาก่อนทุกๆ เรื่อง

การปรับตัวทางเศรษฐกิจ : การเปลี่ยนแปลงแผนการผลิต

กลุ่มครอบครัวชาวนาที่มีฐานะดี

จากการศึกษาย้อนกลับไปสู่อดีตที่ผ่านมาเกี่ยวกับการพัฒนาการของอาชีพ และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวเหล่านี้ เราจะเห็นว่าครอบครัวที่มีฐานะดีซึ่งมีอยู่น้อยในชุมชนบ้านดอนทราย มิได้เป็นเช่นนี้มาแต่แรก หากได้มีการปรับเปลี่ยนมาเรื่อยๆ ตามพัฒนาการทางเศรษฐกิจจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน เช่น ในระหว่างที่มีถนนตัดเข้าสู่หมู่บ้าน ชาวนาผู้นำครอบครัวเหล่านี้พึงจะย่างเข้าสู่วัยหนุ่มสาว ซึ่งเป็นช่วงเริ่มตั้งครอบครัวของตนเอง หรือบางคนได้ออกไปรับจ้างภายนอกหมู่บ้าน และกลับมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านภายหลัง เช่น นายใบ มาจากครอบครัวที่ค่อนข้างจะยากจนเสียด้วยซ้ำ แต่จากที่เป็นคนขยันทำมาหากินและมีโอกาสที่เอื้ออำนวย ประกอบกับประสบการณ์ที่ผ่านมาในชีวิตได้สอนให้รู้จักที่จะจัดสรรเงินที่มีอยู่ และได้จับงานที่มีกำไรมากกว่าขาดทุน ทำให้มีเงินเหลือเก็บกลับมาซื้อที่ดินเป็นของตนเองได้และยังเป็นผู้ที่มีความคิดก้าวไกลจึงพยายามส่งให้ลูกได้เรียนในระดับสูงๆ ส่วนลูกที่ไม่สมัครใจเรียนได้ถ่ายทอดวิชาชีพของตนให้ลูกได้ประกอบอาชีพต่อไป

ส่วนนางเมื่อง และนายคงนั้น จัดได้ว่ามีพื้นฐานมาจากครอบครัวชาวนาที่มีฐานะค่อนข้างดีมาก่อน มีที่ดินเป็นมรดกจากพ่อแม่ และได้มีโอกาสแสวงโชคภายนอกทำให้มีรายได้ดี

และประสบการณ์จากภายนอกช่วยให้รับรู้ข่าวสาร เมื่อแต่งงานก็ได้ช่วยกันทำมาหากินเก็บออมเงินทอง ซื้อหาที่ดินเก็บไว้ ด้วยความคิดที่ต้องการให้มีที่ดินไว้เป็นมรดกสืบทอดไปยังรุ่นลูกหลานได้ และยังเห็นความสำคัญในการศึกษาของลูก จึงพยายามส่งเสียให้ได้เรียนสูงๆ เมื่อมีรายได้ลูกๆ ก็ได้ช่วยกันส่งเสียเงินทองมาช่วยเหลือพ่อแม่

ชาวนาในกลุ่มนี้พบว่ามักจะยึดอาชีพทำนามาโดยตลอด ยกเว้นกรณีของนายใบที่เปลี่ยนไปยึดอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมไปเลย ส่วนนางเมือง และนายคงยังคงมีอาชีพทำนา สืบมาโดยตลอดจนเลิกทำนาก็ต่อเมื่อไม่กี่ปีมานี้เนื่องจากแก่ชรามาก และสุขภาพไม่เอื้ออำนวย แต่เมื่อปรับเปลี่ยนอาชีพไปแล้วก็ยังอยู่ในภาคเกษตรกรรมเช่นเดิม เพียงแต่มีการนำเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาช่วยในการผ่อนแรงในการผลิต นอกจากนี้ยังมีการนำพันธุ์พืช และสัตว์เข้ามาใช้ในการผลิตตามคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ สำหรับรายได้จากการให้เงินกู้แก่เพื่อนบ้านนั้นมีน้อยมาก โดยส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าต้องการช่วยเหลือ และอีกประการ ผู้มาขอกู้เงินนั้นมีความเกี่ยวพันเป็นญาติกันอยู่แล้ว จึงไม่ต้องการคิดค่าตอบแทนในรูปของอัตราดอกเบี้ยสูงๆ เช่นนายทุนทั่วไปที่มีผู้ไปกู้ยืมกัน แต่มีข้อสังเกตอย่างหนึ่งว่าชาวนาในกลุ่มนี้แม้จะมีการปรับเปลี่ยนอาชีพ หรือแบบแผนการผลิตไปจากเดิม หากแต่เป็นการปรับเปลี่ยนไปตามคำชักชวนของเพื่อนบ้าน และเพื่อให้มีรายได้เสริมเพียงไว้เป็นค่ากับข้าว และค่าใช้จ่ายประจำวันมากกว่าต้องการทำการผลิตเพื่อขายอย่างจริงจัง ดังกรณีของนายคงที่มีการเลี้ยงแม่หมูไว้เพาะลูกขายเพียง 2 ตัว และเลี้ยงเปิดไข่ไว้เก็บไข่ไว้บริโภคในครัวเรือน ส่วนที่เหลือจึงแบ่งขายเพื่อนบ้าน ซึ่งก็มีจำนวนไม่มาก เป็นต้น

นอกจากนี้เมื่อมีการทำการผลิตในภาคเกษตรกรรม ทำให้วิถีชีวิตของชาวนาในกลุ่มนี้ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มสมาชิกอื่นในแง่การรวมตัวเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันเช่น เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมฯ สมาชิกสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น โดยเหตุผลหนึ่งก็เพื่อช่วยเหลือเพื่อนบ้านกรณีที่ต้องการกู้เงินสหกรณ์ หรือมีสมาชิกให้ได้มากพอจึงจะจัดตั้งกลุ่มสมาชิกขึ้นได้

กลุ่มครอบครัวชาวนาที่มีฐานะปานกลาง

ครอบครัวชาวนาในกลุ่มนี้ในอดีตที่ผ่านมาพบว่า พื้นฐานมาจากครอบครัวชาวนาทั้งสิ้น และส่วนใหญ่ได้เคยช่วยทำงานกับพ่อแม่ของตัวเองมาตลอดก่อนที่จะได้แต่งงานแยกครอบครัวไปอยู่ต่างหาก หรือก่อนที่จะได้มีการปรับเปลี่ยนอาชีพไปสู่อาชีพอื่นดังปรากฏในปัจจุบัน จากครอบครัวชาวนาที่ยกมาเป็นกรณีศึกษาทั้ง 8 ครอบครัว จะเห็นได้ว่าบางครอบครัวเคยเป็น

ผู้นำชุมชน และมีพื้นฐานความเป็นอยู่ที่ดีมาก่อน แต่เมื่อภายหลังที่มีการเข้ามาของระบบการผลิตเชิงพาณิชย์ได้ส่งผลให้มีความต้องการปัจจัยภายนอกหลายอย่าง มีการปรับเปลี่ยนในขั้นตอนการผลิตวิธีการ และพันธุ์พืช - สัตว์อย่างมากทำให้มีการขายที่ดินเพื่อระดมทุนไปเพื่อการใช้จ่ายดังกล่าว แต่เนื่องจากมิได้มีการวางแผนที่ดีรวมทั้งการล้มเหลวในผลผลิต ซึ่งไม่สามารถนำมาเป็นค่าใช้จ่ายที่เพียงพอ ในเวลาต่อมาจึงต้องกลายมาเป็นชาวนาผู้ที่มีฐานะปานกลางมีการปรับเปลี่ยนอาชีพไปตามโอกาส และละทิ้งอาชีพทำนา ดังกรณีของนายชอบ ที่เมื่อแก่ชราทำนาไม่ได้จึงยกที่ดินบางส่วนให้กับลูกๆ และลูกได้ขายที่ดินดังกล่าวให้กับครอบครัวชาวนาที่มีฐานะดี หรือพ่อค้าภายนอกชุมชน เงินที่ได้มาก็นำมาใช้สร้างบ้านหลังใหม่ ร้านค้า ลงทุนทำอาชีพก่อสร้าง ซื้อรถยนต์ ฯลฯ และเมื่อเงินหมดก็ขายที่ดินที่เหลืออีกจนหมดสิ้น และเมื่อไม่มีที่ดินให้ขายอีกก็มารบกวนนายชอบผู้เป็นพ่อให้ช่วยเหลือสงเคราะห์ค่าเล่าเรียนหลาน และขอให้ขายที่ดินในส่วนของพ่อเสียเพื่อที่จะนำเงินไปเป็นค่าใช้จ่ายอย่างอื่นต่อไป

นอกจากนี้ชาวนาในกลุ่มนี้บางคนก็ละทิ้งอาชีพทำนา โดยหันไปยึดอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม เช่น การมีร้านค้า, การรับจ้าง, ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น บางครอบครัวแม้จะได้ปรับเปลี่ยนอาชีพไปแล้ว หากแต่ยังคงอยู่ในภาคเกษตรกรรมเช่นครอบครัวของนายสวดยกับนางละออย ที่แม้จะมีการรับจ้างทำงานทั่วไป แต่เป็นการรับจ้างอยู่ในแวดวงการทำนาทำไร่เป็นส่วนใหญ่ มีการเลี้ยงหมูขาย เพาะพันธุ์ไก่ชน และเลี้ยงไก่บ้านขาย ส่วนครอบครัวของนายสุชาติกับนางสำลีก็เช่นกัน ยังคงทำนาไว้ใช้บริโภคในครัวเรือน มีการเลี้ยงวัวนม ปลูกข้าวโพดอ่อนขายเป็นรายได้ให้กับครอบครัวดังนี้ เป็นต้น

ครอบครัวชาวนาในกลุ่มนี้พบว่า จะมีการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมมากที่สุดและมีการประกอบอาชีพมากกว่า 1 อย่าง นอกจากนี้หลายครัวเรือนได้มีการเปลี่ยนอาชีพไปสู่การมีอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ได้แก่ ครอบครัวของครูพลกับนางบุญยอด ครอบครัวของนางไกร ครอบครัวของนายใหญ่ และครอบครัวของนางบุญสม เป็นต้น

มีข้อสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ ชาวนาในกลุ่มนี้นิยมขายที่ดินของตนเองให้กับนายทุนหรือคนนอกชุมชนที่เข้ามาติดต่อขอซื้อที่ดินด้วยราคาที่สูง ทำให้ที่ดินมีราคาแพงขึ้นอย่างรวดเร็ว ครั้นเมื่อได้เงินแล้วไปลงทุนประกอบอาชีพแต่ไม่ประสบผลสำเร็จก็ขายที่ดินเพิ่มขึ้นอีกทำอยู่เช่นนี้จนในที่สุดไม่มีที่ดินเหลืออีกต่อไป ดังนั้นจึงต้องผันตัวเองไปสู่อาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ส่วนชาวนาที่ได้มีอาชีพในภาคเกษตรกรรมอย่างเช่นกรณีครอบครัวของนายสุชาติ, นางโนรี และนาย

สวยแม้จะยังคงประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม แต่เป็นการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยอย่างมาก มีการใช้พันธุ์พืช - สัตว์ตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่เกษตรตำบล และมีวัตถุประสงค์ในการผลิตเพื่อการค้าเป็นสำคัญ แรงงานที่ใช้ในการผลิตมักเป็นแรงงานจากเครื่องจักรกล และแรงงานรับจ้าง เนื่องจากต้องการความรวดเร็ว และการจะขอแรงเพื่อนบ้านดังเช่นอดีตก็ทำไม่ได้เสมอไป เพราะส่วนใหญ่แล้วแต่ละคนก็มีภาระในการเลี้ยงปากท้องของตัวเองทั้งสิ้น และมีบางครอบครัวที่ต้องขายที่ดิน เพื่อแก้ไขปัญหาด้านการขาดแรงงานในการผลิตนั่นเอง

นอกจากนี้ยังพบว่าชาวนาในกลุ่มนี้นิยมการรวมกลุ่มกันในด้านเศรษฐกิจสูง ได้แก่การเป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมฯ สมาชิกสหกรณ์การเกษตร เพื่อกู้ยืมเงิน กลุ่มแชร์ กลุ่มกองทุนอาหารกลางวันแก่เด็กดั่งนี้เป็นต้น โดยกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นนี้มีทั้งที่ตั้งขึ้นตามความประสงค์ของเจ้าหน้าที่ และตามความสมัครใจของชาวบ้านเอง ด้วยมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อต้องการอาศัยพึ่งพากันทางด้านเศรษฐกิจ และชาวนาในกลุ่มนี้มักจะเป็นเครือข่ายใกล้ชิดกับชาวนาในกลุ่มแรก จึงมีการกู้ยืมเงินจากครอบครัวชาวนาในกลุ่มแรกบ่อยครั้ง รวมทั้งเช่าที่นาของชาวนาในกลุ่มแรกเพื่อการประกอบอาชีพอีกด้วย

กลุ่มครอบครัวชาวนาที่มีฐานะยากจน

ชาวนาในกลุ่มนี้พบว่าเป็นกลุ่มที่พ่อแม่เป็นชาวนาที่ยากจน ไร้ที่ดินทำกินอยู่ก่อนแล้ว ครั้นเมื่อถึงรุ่นลูกจึงต้องอาศัยเช่าที่นาทำกินสืบต่อมา จนเมื่อแต่งงานแยกครอบครัวไปแล้วยังต้องประสบกับความผิดหวังในชีวิตคู่สมรส ทำให้กลับมาประกอบอาชีพทำนาเช่นเดิม ได้แก่กรณีของนางแดง ส่วนนางอินทร์นั้นปรากฏว่าแม้จะมีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง แต่ปรากฏว่าลูก ๆ เมื่อเติบโตขึ้นก็ไม่ได้มาช่วยเหลือเจือจุนแก่นางได้เลย จนเมื่อนางแก่ชรามากแล้วต้องเลิกทำนาไปในที่สุด อาศัยการรับจ้างทำงานเบาๆ เลี้ยงปากท้องตัวเองไปวันหนึ่งๆ เท่านั้น

เมื่อถนนได้สร้างใหม่ๆ ทำให้มีชาวบ้านหลายคนออกไปรับจ้างทำงานนอกชุมชน ชาวนาในกลุ่มนี้ก็เช่นกันดังกรณีของนายสิน ได้เดินทางร่วมไปกับเพื่อนออกไปรับจ้างทำงานให้เจ้าแก้วในตลาดนครปฐมจนกระทั่งมีครอบครัว มีลูกชายคนแรกจึงได้พากรรยา และลูกๆ กลับมายังบ้านเกิดของตัวเองทั้งนี้เนื่องจากประสบกับความทุกข์ยากขณะรับจ้างทำงานอยู่ถิ่นอื่น

การไหลเข้ามาของระบบเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์ได้มีผลให้วิถีชีวิต รูปแบบการผลิตของ ชวนากลุ่มนี้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แต่ไม่ได้ช่วยให้ฐานะความเป็นอยู่ของพวกเขาดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เพราะชวานาเหล่านี้ยังคงเป็นชวานายากจน มีหนี้สินเพิ่มขึ้น และต้องอาศัยเช่าที่นาผู้อื่นทำกิน ดังเช่นกรณีของนายสินกับนางอารมย์ ส่วนนางอินทร์กับนางแดงแม้จะมีที่ดินให้ผู้อื่นเช่าทำนาได้ แต่จากสภาพพื้นที่ถูกปิดล้อมด้วยมีโรงเลี้ยงไก่ขวางอยู่ ไม่สามารถนำน้ำจากคลองชลประทานเข้า ที่นาได้ ทำให้ที่ดินร้างไม่มีผู้เช่าทำนา และที่ให้ลูกทำก็ได้ผลผลิตไม่ดีจึงประกาศขายที่ดิน โดยหวัง จะได้เงินจากการขายที่ไว้เป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัว และค่าทำศพของตัวเอง

กระแสแห่งการพัฒนาได้หลังไหลเข้าสู่ชุมชน แต่กลับทำให้จิตใจของผู้คนมีศีลธรรม ลดน้อยลงไปจากเดิม ดูได้จากกรณีที่ผู้คนในหมู่บ้านจะเรียกร้องเงินค่าจ้างไม่ว่าจะช่วยแรงงานกัน เรื่องใด การไหว้วานดังเช่นอดีตเหลือน้อยลงทุกที ศีลธรรมที่ดีในจิตใจก็พลอยเสื่อมถอยลงไปดู จากกรณีที่ถูกหลานละทิ้ง ไม่เลี้ยงดูพ่อแม่ยามแก่ชรา และหาประโยชน์เพื่อตัวเอง โดยมีได้สนใจว่า กำลังทำผิดต่อผู้ให้กำเนิดอย่างไร

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ เมื่อระบบการผลิตเชิงพาณิชย์เข้าสู่ชุมชนนั้น ได้มีผล ต่อการปรับตัวทางสังคมและเศรษฐกิจของชวานาบ้านดอนทรายทุกฐานะ และการปรับตัวที่เกิดขึ้น ได้มีความแตกต่างกันไปตามปัจจัยที่มีอยู่ในขณะนั้น บางครอบครัวสามารถปรับตัวได้เหมาะสม และประสบความสำเร็จ สามารถเลื่อนฐานะความเป็นอยู่ให้กับตัวเอง และครอบครัวได้ แต่บาง ครอบครัวต้องประสบกับความผิดหวัง กลายเป็นชวานายากไร้ ไร้ญาติที่จะพึ่งพิงได้ หาเช่ากินค่า เลี้ยงชีวิตตัวเองไปวันหนึ่งๆ เท่านั้น

จากตัวอย่างกรณีศึกษาครอบครัวต่าง ๆ ทำให้ได้ข้อสังเกตว่าการปรับตัวของครอบครัว ต่าง ๆ เป็นไปตามพัฒนาการทางเศรษฐกิจ อาจมีเงื่อนไขหลายประการด้วยกันคือ ทรัพยากร ดั้งเดิมของครอบครัว บุคลิกภาพและศักยภาพของผู้นำครอบครัว คุณภาพของแรงงานในครอบครัว และประสบการณ์กับโลกภายนอก ซึ่งช่วยให้มีการรับรู้ข่าวสารในเรื่องโอกาสทางเศรษฐกิจได้ และ ครอบครัวที่มีทุน แรงงาน และรับรู้ข่าวสารที่ดีในตอนนี้อำนาจของตลาดคืบคลานเข้ามาจนทำให้ ต้องมีการผลิตเชิงพาณิชย์ จะเป็นครอบครัวที่มีโอกาสมากกว่าครอบครัวอื่นๆ

แม้ปัจจุบันบ้านดอนทรายจะได้เข้าสู่รูปแบบการผลิตเพื่อการค้า แต่ก็มี ความแตกต่างกันทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละครอบครัวไม่มากนัก เพราะต่างคนก็ต่างมุ่งทำมาหากินเป็นหลัก ความแตกต่างอยู่ตรงที่ใครมีที่ดินมาก ที่ดินน้อย และครอบครัวที่มีทุนในการผลิตมากกว่าผู้อื่นจะถูกจัดว่าเป็นผู้ที่มีฐานะดี แต่ครอบครัวชาวนาที่ยากจนไม่มีที่ดินทำกินก็ได้อาศัยครอบครัวชาวนามีฐานะดีกว่า โดยคิดผลตอบแทนในรูปดอกเบี้ยต่ำ หรือผ่อนผันให้ตามสมควร แต่โดยมากชาวนาผู้ยากไร้ หรือชาวนามีฐานะความเป็นอยู่พอมีพอใช้จะหันไปประกอบอาชีพใหม่หลากหลายและอาศัยการกู้ยืมเงินจากนายทุนนอกชุมชน หรือธนาคารพาณิชย์ต่างๆ มากกว่า เพราะชาวนาที่จัดว่าเป็นผู้ที่มีฐานะดี แม้จะให้กู้ยืมเงินได้ แต่ก็ให้ได้ในวงเงินที่จำกัดเนื่องจากฐานะความเป็นอยู่ของชาวากลุ่มนี้ก็เชื่อว่าแตกต่างไปจากชาวากลุ่มอื่นเท่าใดนัก บางครอบครัวว่ามีฐานะดีก็ยังคงกู้ยืมธนาคาร หรือนายทุนภายนอกชุมชนเช่นเดียวกับชาวนายากจน และอาจมีหนี้สินมากกว่าเสียด้วยซ้ำไป ดังกรณีศึกษาตามที่ได้เสนอไว้ในตอนต้นดังกล่าว

การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ : ระบบความคิด และค่านิยม

เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม และเศรษฐกิจ ส่งผลต่อการปรับตัวด้านอาชีพ ความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตสภาพแวดล้อม หรือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นสำคัญ ซึ่งเมื่อเกิดภาวะแวดล้อมเสื่อมลงเช่น การทำนาให้ผลผลิตต่ำ การหาจับสัตว์น้ำตามธรรมชาติลดน้อยลง สินค้าจากภายนอกเป็นสิ่งที่มีความต้องการเพิ่มขึ้นของชาวบ้าน ขณะที่ราคาสินค้าสูงขึ้น มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพ มีการออกไปทำงานรับจ้างนอกหมู่บ้านมากขึ้น การผลิตเน้นเพื่อการค้าโดยทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านเป้าหมายก็เพื่อความอยู่รอด มีรายได้เพิ่มขึ้นให้เพียงพอใช้จ่ายในครัวเรือน หรืออาจเป็นการแสวงหาเพื่อชำระหนี้สินที่มีอยู่ หรืออาจเป็นการหาเงินมาสร้างบ้าน สร้างฐานะความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เพื่อใช้ส่งลูกหลานให้ได้รับการศึกษา สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นผลจากการที่ชาวนาได้มีการเปลี่ยนไปในระบบความคิด และค่านิยมหลายๆ อย่างที่รับจากสังคมเมือง โดยเน้นความต้องการในการแสวงหาด้านวัตถุเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ในเรื่องการวางแผนครอบครัว

จากการสอบถามบรรดาคนรุ่นก่อนที่มีวัยตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไปพบว่าส่วนมากจะมีลูกมาก เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีการวางแผนครอบครัว และต้องการแรงงานในการผลิตสูงดังนั้นการมีลูกมากจึงเป็นสิ่งที่ดีในสมัยนั้น แต่ปัจจุบันการมีลูกมากไม่เพียงแต่ทำให้มีรายจ่ายสูงแล้วยังก่อให้เกิดปัญหาว่าไม่มีที่ดินทำกิน เนื่องจากเมื่อลูกแต่งงานก็จะแยกครอบครัวไปตั้งครอบครัวใหม่ในลักษณะครอบครัวเดี่ยวต้องมีที่ดินเป็นของตัวเองในการหาเลี้ยงสมาชิกในครอบครัว พ่อแม่จะต้องแบ่งที่ดินที่มีอยู่ให้กับลูก หากครอบครัวใดมีลูกมากที่ดินจะต้องถูกแบ่งย่อยลงไปอีก และเมื่อแบ่งไม่ได้ก็ต้องขายที่ดินนำเงินมาแบ่งสรรกัน เมื่อเป็นเช่นนี้หลายครัวเรือนจึงเริ่มตระหนักถึงผลเสียที่ตามมาได้มีการวางแผนครอบครัวกันระหว่างคู่สมรสรุ่นใหม่ ซึ่งมีหน่วยงานของสาธารณสุขเข้ามาประสานงานภายในหมู่บ้าน ทั้งแนะนำให้ความรู้ส่งเสริมด้านโภชนาการ ยังมีการสร้างส้วมที่ถูกสุขลักษณะให้วัดขึ้นแก่เด็กตามกำหนดอายุอีกด้วย และบรรดาชาวนาในแต่ละกลุ่มล้วนให้การสนใจเป็นอย่างดี เพราะรู้ประโยชน์ในสิ่งดังกล่าว ดังนั้นจึงปรากฏว่าชาวบ้านส่วนใหญที่เป็นครอบครัวใหม่จะมีการวางแผนครอบครัวกันเกือบทั้งหมด และนิยมมีบุตรไม่เกิน 3 คน

2. ในเรื่องการศึกษาของลูกหลาน

ในสมัยก่อนผู้หญิงชาวลาวไซ่งจะไม่ได้เรียนหนังสือเพราะต้องเรียนกับวัดหากใครอยากรู้จะใช้วิธีถามจากเพื่อนผู้ชายกันเองที่บ้าน ส่วนพ่อแม่ก็ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา จนเมื่อมีครูมาสอน มีโรงเรียนเป็นสถานที่ถาวรจึงได้รับการชักชวนจากเจ้าอาวาสให้ช่วยกันพาลูกหลานมาเรียนที่โรงเรียนกัน เพราะไม่มีนักเรียนให้ครูสอน ต่อมาเมื่อมีถนนหนทางที่สะดวก ผู้คนไปมาหาสู่กันบ่อยครั้ง มีการติดประกาศบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้ได้ฟัง ทำให้ชาวนาหลายครัวเรือนมีการตื่นตัวต่อการศึกษาของลูก จนปัจจุบันปรากฏว่าได้มีลูกหลานของชาวบ้านได้ทำงานดีๆ เป็นข้าราชการในกรุงเทพฯ ส่งเสียเงินทองมาให้พ่อแม่ใช้ซื้อของได้หลายอย่างจนมีฐานะดีขึ้น จึงทำให้เกิดแรงกระตุ้นให้ชาวบ้านจำนวนมากที่ปรารถนามีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีส่งเสริมให้ลูกหลานได้เรียน เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้หลายครอบครัวต้องมีรายได้เพิ่มขึ้น เพื่อจะนำไปเป็นค่าเล่าเรียนของลูก ส่วนครอบครัวใดที่มีฐานะไม่ดีนักก็ใช้วิธีขายที่ดินหรือจำนำจำนองที่นาไว้กับนายทุน เพื่อได้เงินมาไว้เป็นค่าใช้จ่ายแก่ลูกในการศึกษา นอกจากนี้บางครอบครัวก็ได้ส่งลูกๆ ไปอยู่กับญาติให้ได้รับ

การศึกษาเช่น อำเภอเมืองนครปฐม ราชบุรี กรุงเทพฯ เป็นต้น ดังกรณีของนายสววยได้ส่งลูกสาวไปอยู่กับญาติที่กรุงเทพฯ เมื่อทำงานในโรงงานและใช้เวลาตอนกลางคืนไปเรียนหนังสือ โดยพวกเขาหวังว่าจะให้ลูกได้รับราชการ มีอาชีพมั่นคง มีสวัสดิการ และมีรายได้ดี ต่อไปภายหน้าพ่อแม่จะได้พึ่งพายามแก่เฒ่าเหล่านี้เป็นต้น

3. ความนิยมในเรื่องวัตถุนิยม

ชาวบ้านจำนวนมากเห็นความแตกต่างในด้านฐานะความเป็นอยู่ แต่ยังไม่ถึงกับมีการแบ่งชนชั้นดังเช่นสังคมเมือง โดยคนจำนวนมากให้ความสำคัญกับตัวเงิน เพราะเงินสามารถนำไปซื้อหาสิ่งของต่างๆ ที่ปรารถนาได้ คนรุ่นใหม่นิยมชายที่โดยมีเหตุผลว่าต้องการนำเงินไปลงทุนทำอาชีพอื่นแทนการทำงานทำไร่ เพราะนอกจากเหนื่อยยากแล้วยังเป็นหนี้เพิ่มขึ้นอีกทุกคนจึงหันมาประกอบอาชีพอื่นที่ลงทุนแล้วได้กำไรมากๆ เช่น เปิดร้านค้า, ซื้อมอเตอร์ไซด์ไว้ขับรับจ้างในหมู่บ้าน, ชุบโครเมี่ยม เป็นต้น นอกจากนี้บางครอบครัวเมื่อเห็นผู้อื่นมีสิ่งของอะไรก็ต้องมีให้ได้ เพราะจะไม่เทียบหน้าเทียบตา อย่างเช่นกรณีของผู้ใหญ่จ้าวรสลูกชายนายชอบ ชายที่ดินที่พ่อยกให้เป็นมรดกทำกินโดยนำเงินไปเปิดร้านค้า ซื้อรถยนต์ สร้างบ้านสมัยใหม่ และซื้อมอเตอร์ไซด์ให้ลูกคนละคันไว้ขับในหมู่บ้าน เพื่อไม่ให้คนดูถูกว่าจนได้ ส่วนนายชอบเองก็ได้ทักท้วง เพราะเห็นว่าได้ยกที่ดินให้ลูกไปแล้ว ใครจะคิดนำไปใช้อย่างไรนั้นก็เป็นที่สิทธิ์ของลูกๆ ที่จะคิดอ่านกันเอง

4. ในเรื่องของประเพณีวัฒนธรรม

เป็นเรื่องที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงไว้ในหลายช่วง ทั้งได้เปรียบเทียบให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ประเพณีหลายอย่างในหมู่ชาวลาวโซ่งได้สูญหายไป ส่วนที่ยังมีอยู่ก็ได้ตัดขั้นตอนต่างๆ ให้เหมาะสมกับยุคสมัย ส่วนความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ เรื่องขวัญ หรือศาลประจำหมู่บ้าน แม้จะพบว่ามีอยู่แต่เมื่อได้สอบถามแล้วพบว่าจะเป็นความเชื่อถือในหมู่ผู้เฒ่าผู้แก่เท่านั้น ส่วนหนุ่มสาวรุ่นใหม่จะเป็นลักษณะเชื่อบ้าง ไม่เชื่อบ้าง แต่เพราะเห็นพ่อแม่ ผู้เฒ่าผู้แก่เคยทำมาก็ทำตาม ไม่ได้เชื่อถืออะไรมากนักและมีบางคนที่ตั้งงานไปกับคนภายนอกก็จะตัดขาดไปเลยไม่ได้กลับมาร่วมในพิธีกรรมอีก

นอกจากนี้วัดที่เคยมีบทบาทหลายๆอย่าง และมีความสำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน ได้ลดบทบาทลงไปมาก เห็นได้จากอดีตวัดเคยเป็นสถานที่เด็กใช้เป็นที่ศึกษาเล่าเรียน มีพระเป็นผู้สอนใช้ศาลาการเปรียญเป็นที่เล่าเรียนกัน แต่ปัจจุบันวัดจะเป็นสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีทางศาสนา มิได้เป็นสถานที่เล่าเรียน แม้จะมีโรงเรียนตั้งอยู่ในเขตวัดก็ตาม การประชุมเรื่องราวต่างๆ ก็ใช้ศาลากลางบ้านแทนศาลาวัดดังเช่นอดีต ทุกวันพระจะมีเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่ไปวัด ส่วนหนุ่มสาวก็มีภาระกิจที่ไปทำกัน เช่น ไปเรียนหนังสือ ทำงาน หรือแม้แต่การไปเที่ยวเตร่กันประสาเด็ก รุ่นใหม่ ฯลฯ การที่จะเห็นเด็กหนุ่มสาวถือปืนโตเดินตามผู้เฒ่าเข้าวัดดังเช่นอดีตไม่มีปรากฏให้เห็นเลย

5. ในเรื่องการประกอบอาชีพ

อดีตชาวบ้านทุกคนมีอาชีพทำนาเป็นหลักแต่พอมีถนนเข้าสู่หมู่บ้านชาวบ้านหลายคน เริ่มออกไปรับจ้างทำงานภายนอกชุมชนกันมาก เมื่อมีการติดต่อกับชุมชนภายนอกได้รับความคิด คำนิยมมาหลายอย่าง ประกอบกับโครงการพัฒนาต่างๆ ได้เข้าสู่ชุมชนและตลาดได้เข้ามามี อิทธิพลต่อเป้าหมายในการผลิต ทำให้ชาวบ้านหลายครอบครัวมีการปรับตัวโดยการเปลี่ยนอาชีพ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจที่เข้ามา มีการประกอบอาชีพหลายอย่างภายในครอบครัว และ หลายครอบครัวที่สูญเสียที่ดินทำกินไปจากสาเหตุต่างๆ ได้พาตัวเองเข้าไปสู่อาชีพนอกภาค เกษตรกรรม และขณะเดียวกันหลายครอบครัวยังคงประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม แต่เป็นการ เลือกลงผลิตหลายอย่างรวมกันไป เช่น ครอบครัวของนายสุชาติ มีการทำนาเป็นอาชีพหลัก ขณะ เดียวกันได้เลี้ยงวัวนม เลี้ยงสุกร ปลูกข้าวโพดอ่อน และออกรับจ้างในช่วงที่มีไช้เป็นฤดูเก็บเกี่ยว เป็นต้น ซึ่งความคิดในเรื่องอาชีพดังกล่าวได้เข้ามาสู่ชุมชนพร้อมๆ กับการเข้ามาของระบบ เศรษฐกิจแบบใหม่ที่มีตลาดเป็นผู้กำหนดทิศทางให้แก่ผู้ผลิตว่าจะเลือกผลิตอะไร และตลาดยังเป็น ศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าในรูปของตัวเงินอีกด้วย ซึ่งเป็นความแตกต่างไปจากระบบ เศรษฐกิจดั้งเดิมของชุมชนแห่งนี้